АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

1

1941

„МИСТЕЦТВО"

АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

№ 1, січень 1941 р.

ЗМІСТ

L'ARCHITECTURE DE L'UKRAINE SOVIÉTIQUE

№ 1, janvier 1941

SOMMAIRE

Відп. редактор Г. В. ГОЛОВКО

Адрес редакції: Київ, Пушкінська, 1, тел. 3-17-00.
Adresse de la Rédaction: Pouchkinskaïa, 1, Kiev, RSSU.

Журнал „Архитектура Советской Украины" (на украинском языке).

БФ 198. Тир. 1100. Підписано до друку 28/I 1941 р. Зам. № 953. Друк. арк. 6, автор. 7. В 1 друк. арк.—47 т. л.
Фабрика художнього друку Державного вид-ва „Мистецтво". Харків, Пушкінська вул., 44.

АРХІТЕКТУРА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

ОРГАН СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ АРХІТЕКТОРІВ УРСР
РІК ВИДАННЯ ЧЕТВЕРТИЙ
СІЧЕНЬ № 1

Ленінізм безсмертний

З кожним роком ми все більше і більше віддаляємся від того часу, коли жив і працював геніальний вождь соціалістичної революції, організатор комуністичної партії, великий теоретик марксизму, рідний і любимий Володимир Ільїч Ленін. Сімнадцять років ми живемо без Леніна, але його ім'я з кожним роком стає все ближче і рідніше трудящим всього світу, його ідеї все глибше й глибше проникають в свідомість багатоміліонних народних мас. Ленінські ідеї, його заповіти оволоділи масами, перетворилися в могутню матеріальну силу, яка ламає всі перешкоди на своєму шляху до цілковитої перемоги комунізму.

Ніколи людство не забуде геніальнішого пролетарського вождя і основоположника першої в світі радянської держави—СРСР Володимира Ільїча Леніна. Його велике серце перестало битися, але він живе і буде жити вічно в серцях народу, який, під керівництвом великого продовжувача справи Леніна, нашого дорогого вождя і учителя товариша Сталіна, будує своє щасливе, радісне життя.

Під керівництвом товариша Сталіна партія перетворила нашу країну з країни відсталої, аграрної в могутню індустріальну державу, в державу найпередовішого в світі сільського господарства, в якій здійснена суцільна колективізація і ліквідовано на цій основі куркульство як клас.

Під керівництвом товариша Сталіна створено могутню Червону Армію, яка в кожну хвилину готова грудьми захистити недоторканість кордонів нашої соціалістичної батьківщини. Під керівництвом товариша Сталіна, Союз Радянських Соціалістичних Республік став непереможним, бо велика партія Леніна—Сталіна перетворила СРСР в могутню економічно і в військовому відношенні державу.

Вплив Радянського Союзу на розвиток міжнародних подій величезний. Наша мирна політика викриває імперіалістичних паліїв війни і попереджує, що кожний ворог буде знищений, коли він насмілиться ступити на радянську землю. Деякі палії війни вже на практиці відчували силу наших попереджень, а особливо ті, які дістали попередження біля озера Хасан, на річці Халхін-Гол, на Карельському перешийку.

Велика і неосяжна країна соціалістичної революції. Організатор її перемог, геніальний продовжувач справи Леніна—товариш Сталін упевнено веде її народи вперед від перемоги до перемоги, до комунізму.

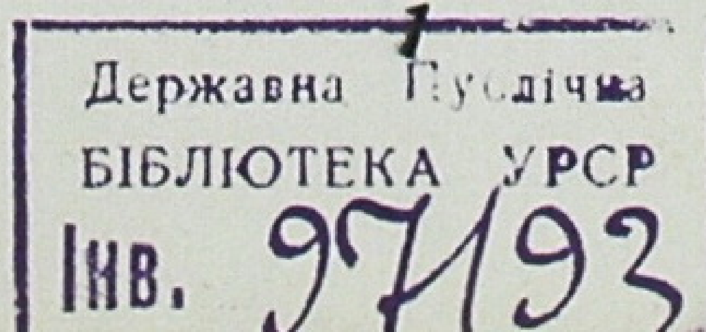
Друга імперіалістична війна палає в усьому світі і винищує міліони трудящих. Кожному стає ясно, що єдиний вихід з імперіалістичної війни—це знищення самих імперіалістів та їх агентів. І недалеко той, час, коли, не зважаючи на всі кордони і укріплення, ідеї комунізму оволодіють умами багатоміліонних мас, які в пожежі нових соціалістичних революцій спалять до тла самі основи капіталізму.

Але поки капіталізм живе і оточує нашу країну, перед нами стоїть завжди реальна небезпека війни і ми завжди повинні бути напоготові, повинні невтомно зміцнювати нашу господарську і військову могутність. В цьому зацікавлені трудящі всього світу, бо з нашою країною зв'язані кращі надії і упований людства. А тому ми говоримо, що наші успіхи—це успіхи пролетарів усього світу.

Народи Радянського Союзу, споруджуючи поступово і планомірно велику будову комунізму в умовах капіталістичного оточення, переконані, що ця будова може бути закінчена лише при тій умові, що ми невтомно зміцнюватимемо могутність покищо єдиної в світі соціалістичної держави.

Запорука всіх перемог народів СРСР—в вірності ленінізмові, в справжній більшовицькій боротьбі за ленінські заповіти.

Для всього людства учення Леніна це—прапор нового ладу на землі, великий прапор визволення всіх трудящих спід вікового гніту і експлуатації. Неоцінима спадщина, яку залишив Ленін. Його за-

повіти, які товариш Сталін поклявся берегти, як зіницю ока,—завжди були священними для багатоміліонного радянського народу, для трудящих всього світу.

Великий прапор ленінізму товариш Сталін відстояв у запеклій боротьбі з численними ворогами нашого народу—троцькістами, зінов'євцями, бухарінцями, буржуазними націоналістами. Більшовицькій партії під керівництвом товариша Сталіна довелось докласти багато сил і енергії, щоб розгромити ворогів, відстояти і провести в життя учення Леніна—Сталіна про побудову соціалізму в одній окремо взятій країні.

Розгромивши всіх ворогів, викорчувавши гнізда підлих зрадників і агентів іноземних розвідок, більшовицька партія, весь радянський народ під керівництвом великого Сталіна неухильно і до кінця виконували заповіти Леніна.

Сімнадцять років йде наша країна без Леніна по ленінському шляху під керівництвом товариша Сталіна „Сталін, це—Ленін сьогодні". Ці імена нерозривні, бо вони втілюють сподівання і надії пригнічених і експлуатованих всього світу.

За сімнадцять років, що минули з дня смерті Леніна, СРСР пройшов шлях боротьби, якого ні з чим в історії не можна порівняти.

Кожний рік нашого соціалістичного будівництва овіяний славними історичними перемогами. В 1940, як і в 1939 році, капіталістичному світові довелось знову трохи потиснутись і відступити, як казав В. М. Молотов, щоб Радянському Союзові ще більше розширити свої кордони. В результаті цього народи Північної Буковини, Бесарабії, Литви, Латвії, Естонії і населення визволених міст і сіл білогвардійської Фінляндії влились до єдиної багатоміліонної сім'ї великого радянського народу.

Як багато зроблено за ці сімнадцять років, з того часу, коли, розстаючись з Леніним, більшовицька партія, всі трудящі устами товариша Сталіна дали велику клятву, не покладаючи рук, боротися за здійснення ленінських заповітів!

Але ніколи не треба забувати про те, що перед нами стоять ще грандіозніші завдання, що нам ще доведеться багато й багато зробити, щоб до вісімнадцятих і дальших роковин смерті Леніна радянський народ відзначав нові тріумфи перемог соціалізму.

Вісімнадцятий рік без Леніна буде ознаменований надзвичайно важливою історичною подією—XVIII Всесоюзною конференцією ВКП(б). Звістка про скликання партійної конференції викликала нове піднесення ентузіазму робітничого класу, колгоспного селянства та інтелігенції нашої країни на боротьбу за нові, вищі виробничі показники.

В зв'язку з підготовкою до XVIII Всесоюзної партійної конференції росте виробнича і політична активність трудящих нашої країни.

Щоб гідно зустріти XVIII партійну конференцію, потрібно піднести продуктивність праці, зміцнити трудову дисципліну, ще більше зміцнити господарську і військову могутність радянської держави.

Радянські архітектори працюють на одній з надзвичайно важливих ділянок соціалістичного будівництва. Істинно-патріотична зустріч XVIII конференції ВКП(б) кожним архітектором і колективом архітекторів повинна полягати насамперед у тому, щоб ще більше прославити нашу країну стахановською працею і сміливим новаторством, більшовицьким подоланням всіх труднощів. Але новаторством не заради самого новаторства, не для того тільки, щоб відшукати щонебудь „нове" і відкинути „старе". Ленін учив, щоб ми не схилялись перед „новим", як перед богом. Він говорив: „Красиве треба зберегти, взяти його як зразок, виходити з нього, навіть коли воно „старе". Чому нам треба відвертатися від істинно-прекрасного, відмовлятися від нього, як від вихідного пункту для дальшого розвитку, тільки на тій підставі, що воно „старе"? Чому треба схилятися перед новим, як перед богом, якому треба скоритися тільки тому, що „це нове"? Нісенітниця, суцільна нісенітниця! Тут багато лицемірства і, звичайно, несвідомої поваги до художньої моди, що панує на Заході.

Ці чудові слова Леніна повинні привести в свідомість деяких наших „новаторів"—архітекторів які встигають за кожною модою, але не встигають іти в ногу з своїм народом. Вони забувають, що архітектура, як і всяке мистецтво, належить народові, як учив Ленін. Вона повинна входити своїм найглибшим корінням в саму товщу широких трудящих мас. Вона повинна бути зрозуміла цим масам і любима ними.

Архітектурна творчість в наших умовах є, насамперед, ідейна творчість. Основна ідея, якою повинні бути пройняті всі твори наших архітекторів—це сталінське піклування про людину, піклування про зручності для людини, про культурний ріст її, про її естетичні потреби.

Ось чому так гостро стоїть питання про ідейність архітектурних творів, про досконалість і простоту їх форм, про максимальну економічність і про застосування в здійсненні кожного архітектурного рішення швидкісних методів будівництва.

Глибоке вивчення марксизму-ленінізму, поряд з всебічним вивченням своєї справи,—основна умова, яка забезпечить вирішення чергових найважливіших завдань, що стоять перед радянським архітектором.

Ленінізм безсмертний. Він перемагав і перемагає. Він переміг на одній шостій частині земної кулі, він переможе в усьому світі.

Про проектування промислових підприємств

(Практичні зауваження архітектора)

В. В. Плотвіков—головн. архітектор ХТЗ

Немає потреби говорити про гігантські масштаби промислового будівництва в нашій країні. Тисячі підприємств, різноманітних за технологією і своїми розмірами, виникли у нас протягом останніх десяти—п'ятнадцяти років. З маленьких проектних контор виросли величезні державні інститути проектування, що виховали численні кадри інженерів і архітекторів, які працюють в галузі фабрично-заводського будівництва. Дедалі більший стає досвід проектування. Рік-у-рік корегуються норми промислового будівництва.

Однак, поряд з цими безперечними успіхами, у нас спостерігається певний розрив між проектними пропозиціями і вимогами, що висуваються в процесі експлуатації окремих споруд промислового будівництва. Скрізь спостерігаються прикрі факти, коли, в результаті цього розриву, нові заводські корпуси доводиться переробляти, ламаючи при цьому перегородки, санвузли і інші частини споруд. В основному це стосується до побутової і підсобної груп цеху, але бувають випадки переробок і виробничих частин заводських споруд.

Всі ці так звані розриви між практикою і проектуванням трапляються тільки через цілковиту відсутність зв'язку архітектора-проектувальника з об'єктами, переданими в експлуатацію. Вони не знають про ті зміни в плануванні цеху, які, звичайно, відбуваються в процесі роботи цеху, не аналізують „корективів“, що випливають з дійсності і потреб заводу, не зіставляють практику проектування з практикою освоєння цехів. Отже, архітектори-проектувальники, не знаючи справжніх, практичних вимог виробництва, продовжують і далі робити помилки в роботі по проектуванню промислових споруд.

Автор цієї статті, маючи досвід десятирічної роботи на одному з найбільших підприємств України, вважає доцільним, у зв'язку з наступною Всесоюзною нарадою з промислового будівництва, поділитися деякими своїми практичними висновками і подати деякі пропозиції.

Основою всякого підприємства в цілому є генеральний план. Від правильного вирішення генерального плану залежить задоволення найважливіших потреб виробництва і житлового будівництва підприємства. Взаємне пов'язання заводу з житловим селищем, захист житла від шуму і копоту виробництва, розташування культурно-побутових закладів, розміщення під'їзних пунктів для робітників, які проживають у сусідніх селах, вирішення схеми внутрізаводських транспортних і людських потоків, а також розташування складських площадок—такі ті основні і найважливіші моменти, від правильного вирішення яких залежить все дальше життя підприємства в цілому.

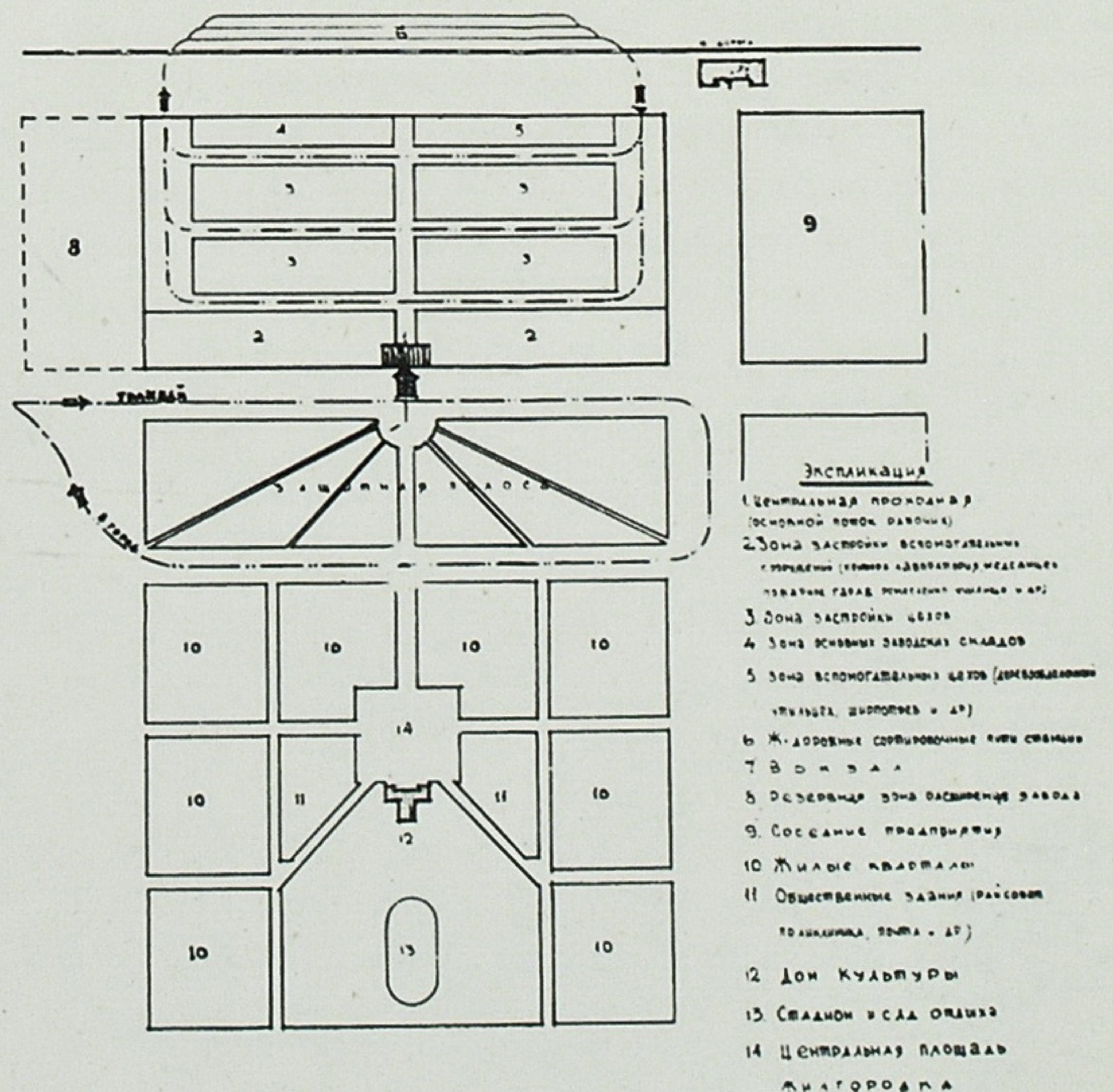
На жаль, генеральний план, звичайно, вирішують різні люди, а іноді й різні проектні організації, без достатнього взаємного зв'язку і знання конкретних вимог. Ми тут уміщуємо примірну схему генерального плану підприємства, що грунтується на практичному досвіді автора (рис. 1).

За цією схемою заводська територія поділена на ряд зон, що призначаються для розміщення основних цехів, підсобних споруд, складів і т. ін. В схемі передбачено бажане розміщення під'їзних залізничних колій, захисної зони, напрям внутрізаводських і міських магістралей, потоки людей, розташування центру житлового селища тощо.

Основною спорудою заводу є цех. Всі конструктивні елементи цеху, його висота і виробничі площі

Рис. 1. Схема організації промислового підприємства (примірна).

Fig. 1. Schéma d'organisation d'entreprise industrielle (exemple).

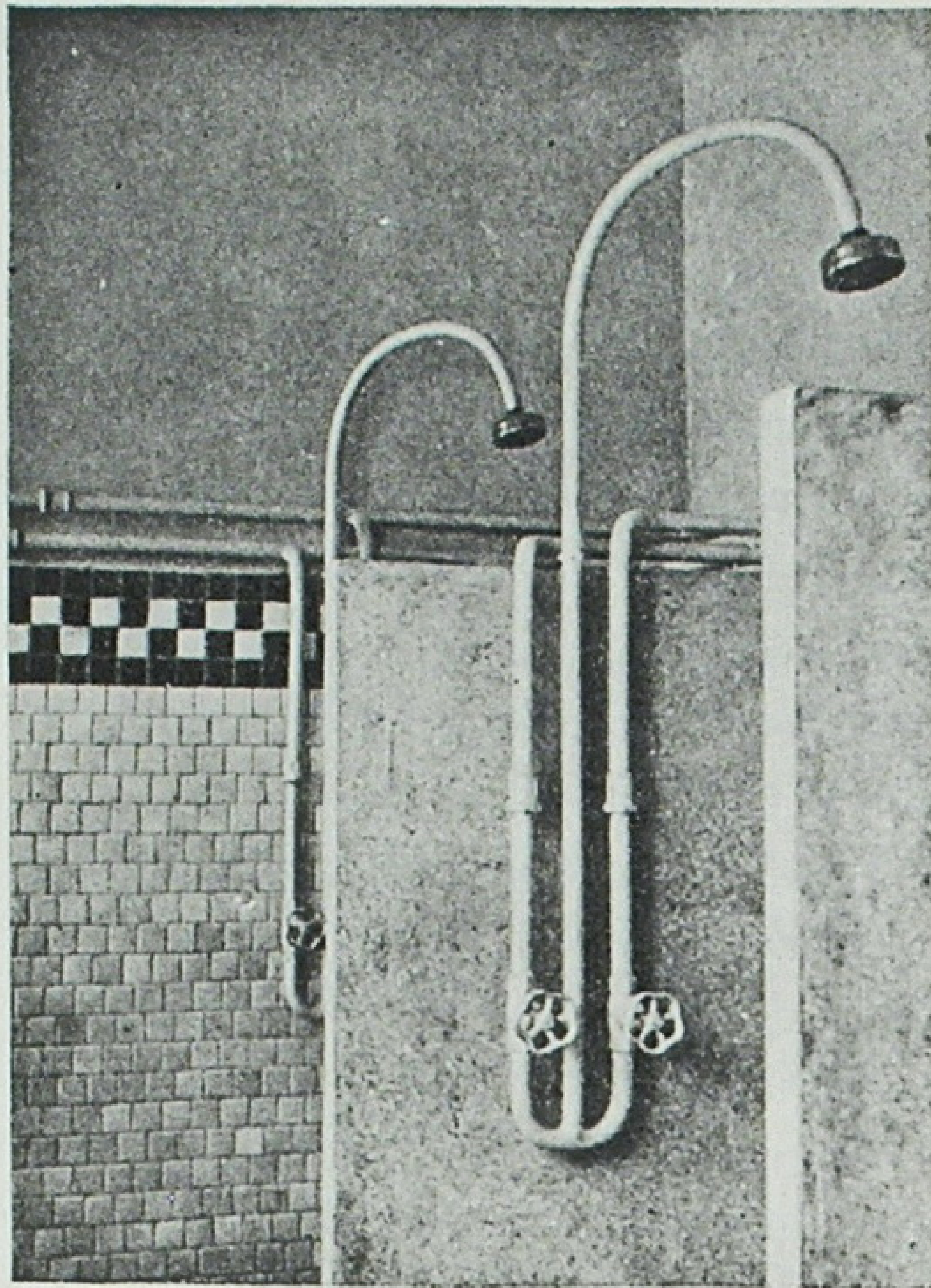

Фото 2. Примірна душова кабіна цеху (з залізо-бетонних перегородок).

Photo 2. Douches, parois en béton armé.

перебувають у прямій залежності від технології виробничого процесу. Можливо, що завдяки цій залежності розрив між проектом і практикою, звичайно, незначний. Але крім виробничих площ цех має ряд підсобних, побутових і складських приміщень, які в повсякденному практичному житті заводу відіграють першорядну роль. На жаль, автори промислових об'єктів не приділяють належної уваги цим частинам споруди і в результаті цього майже з перших днів існування цеху починаються неминучі переробки.

Проектувальники повинні зважати на те, що у всякому цеху, крім загальновідомих приміщень, повинні бути запроектовані:

1) цехова комора для зберігання всякого господарського інвентаря, будівних матеріалів для поточного ремонту і т. ін. загальною площею, примірно, в 20—25 кв. м;

2) кімната майстра площею в 10—12 кв. м;

3) кімната механіка цеху—в 10—12 кв. м;

4) підсобні приміщення при кімнаті для вживання страви (буфеті), тобто електроплита для підігрівання страв, приміщення для миття посуду і комірка для харчів—все це загальною площею в 35—40 кв. м;

5) диспетчерський пункт (з двох приміщень)—15—17 кв. м;

6) експрес-лабораторія—15—18 кв. м;

7) місце для кіоска газованої води—2 кв. м.

Звичайно, ці дуже потрібні приміщення в проектах не зазначаються.

Потрібно також взяти до уваги те, що запроектована глибина побутових приміщень в 10 м не виправдує себе ні з погляду економічності, ні з погляду санітарії і гігієни. Особливо це стосується сходових кліток, убиралень і дрібних приміщень.

Слід також звернути увагу на норми площі роздягалень і душових. Практика останніх чотирьох років доводить, що споруджені за існуючими нормами роздягальні і душові надто великі, а тому часто буває, що ці приміщення частково використовуються для інших потреб. Кабіни для душів слід робити бетонні, а не дерев'яні (рис. 2).

Табельний відділ цеху слід виділяти в окрему групу і містити в першому поверсі біля табельної дошки.

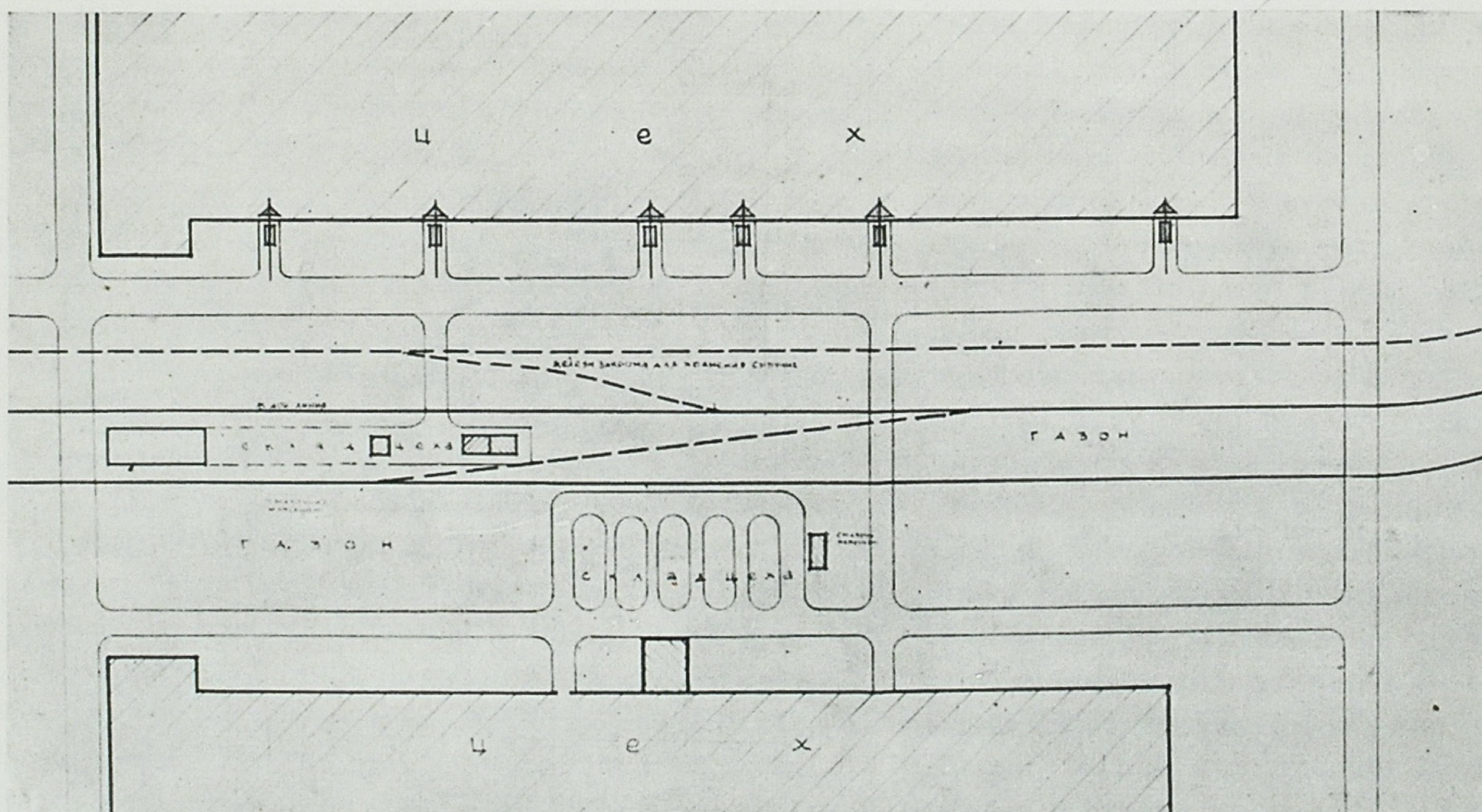

Рис. 3. Схема цехових складських майданчиків.

Fig. 3. Schéma de placettes d'entrepôts.

Рис. 4. Примірна схема організації прохідної заводу.

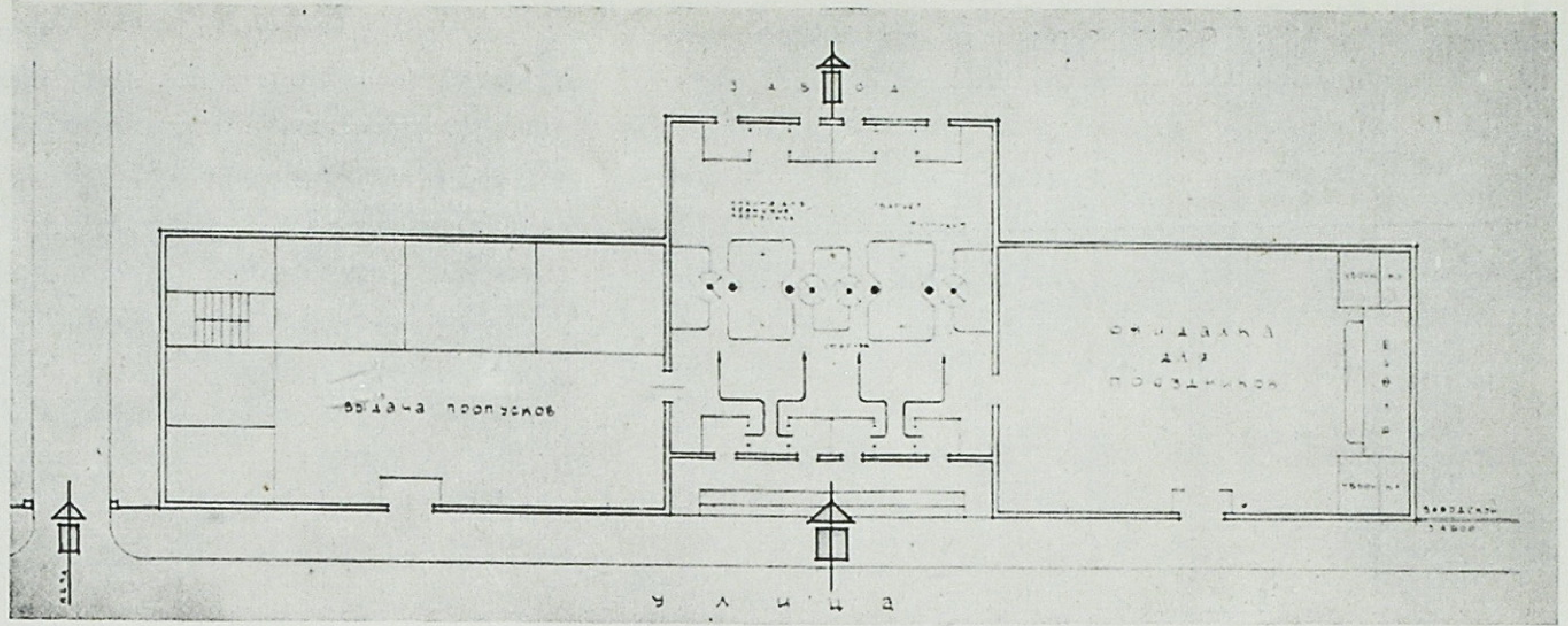

Fig. 4. Schéma de cabine de contrôle d'entrée.

Убиральні не слід споруджувати тільки в побутових приміщеннях. В цеху, який має велику довжину, їх треба розташовувати по подовжній осі цеху.

При інструментальних цехах треба запдановувати приміщення на 60—80 кв. м для устаткування в ньому вимірної лабораторії.

Проектувальники зовсім не приділяють уваги організації цехових складських приміщень поза цехом. Особливо це важливо для ковальських, термічних і ливарних цехів. Примірну схему устаткування підсобних складів подано на рис. 3. Тут, звичайно, зберігаються опоки, запасні деталі, напівфабрикат металу, тощо. Тут же потрібно заплановувати цехове сховище мастильних матеріалів (для двох-трьохденної потреби).

Без всіх цих елементів завжди порушуватимуться нормальні умови роботи цеху.

Не беруть до уваги проектувальники і складності усування з території заводу величезних мас сміття та відходів виробництва. Щоб територія заводу не була засмічена і завалена, потрібно регулярно, щодня вивозити сотні тонн різного сміття і відходів. Кращий спосіб усування — підвісна, безперервно діюча залізниця. Проектувальники повинні зважити на досвід таких споруд і тим самим позбавити заводський залізничний і автомобільний транспорт від великого напруження.

Не менше значення для заводу має заводська прохідна. Застосовувана проектувальниками система бар'єрів-проходів недосконала. Потрібно застосовувати систему бар'єрів з механічними турниками, які цілком себе виправдали на практиці. Останнього ж часу на багатьох передових підприємствах запроваджується так звана кабінерна система зберігання перепусток. Примірну схему цієї системи подано на рисунках 4 і 5. Одна з цих схем розрахована для заводу, на якому працюють робітники, що приїжджають поїздами.

Останнього часу на великих заводах запроваджується диспетчеризація цехів. Цей захід вимагає, щоб у складі цехів були заплановані спеціальні приміщення (диспетчерські). Головний диспетчерський пункт, схему якого подано на рис. 6, звичайно, міститься в приміщенні головної контори. Потрібно також запланувати розміщення центральної машино-

Рис. 5. Схема організації центральної прохідної заводу.

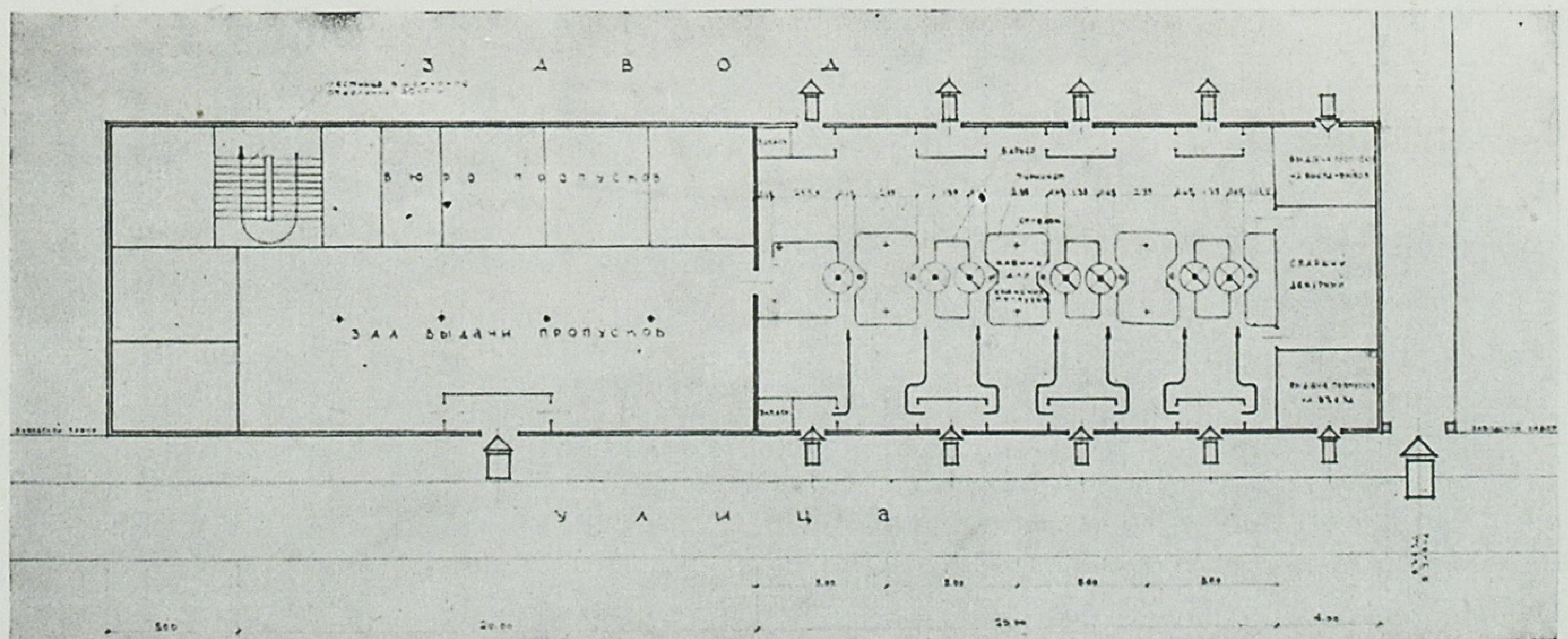

Fig. 5. Schéma de cabine centrale de contrôle.

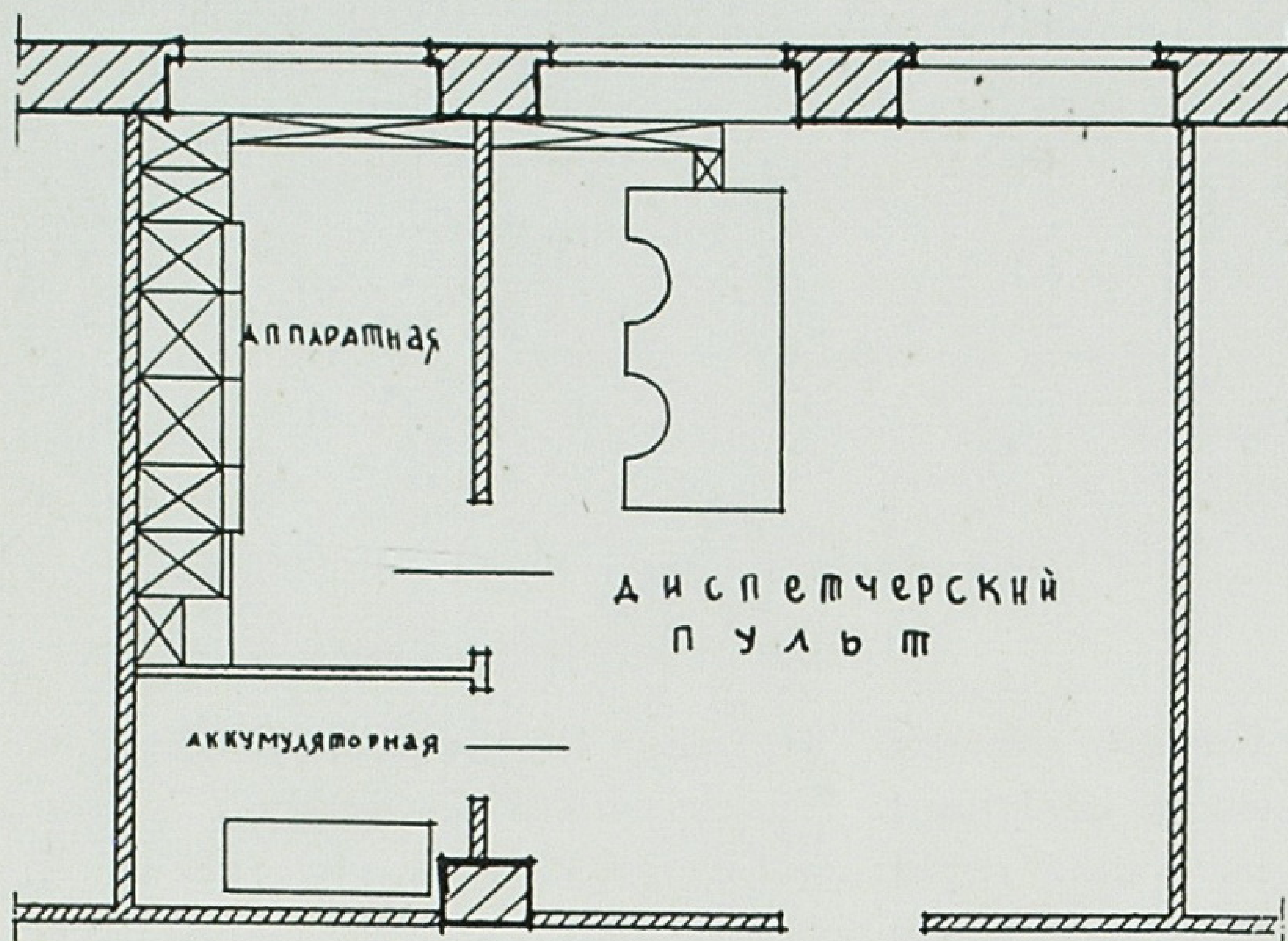

Рис. 6. Схема головного диспетчерського пункту.

Fig 6. Schéma de bureau de dispatcher.

рахівничої станції, для якої потрібно 5—6 приміщень. Бажано, щоб вона містилась на першому поверсі.

В будинку головної контори потрібно запроектувати і ряд приміщень технічної станції з демонстраційним залом.

Немале значення для заводу має організація пункту годування немовлят, який обслуговує матерів, що працюють на виробництві.

Будинок ремісничої школи (кол. ФЗУ) обов'язково слід виносити за територію заводу. Це дуже важливо для правильної організації охорони на заводі.

Надзвичайно велике значення має питання про архітектурне обличчя цеху і заводу в цілому. Насьогодні архітектурне обличчя цеху вже певною мірою визначилось. Проте треба сказати, що архітектори-проектувальники в цій справі і досі стоять на тому самому місці, на якому були три—чотири роки тому.

Безперечним є одне—архітектура цеху повинна бути утилітарно простою, без всяких декоративних прикрас. Виразності архітектури цеху можна досягти простим способом кольорового пофарбування стін, пілястрів, парапетів і інших елементів фасаду. Приклад такого оформлення подано на фото 7 і 8.

З загальним архітектурним ансамблем заводу нерозривно зв'язаний його благоустрій (зелені насадження, дороги, огорожі, фонтани, газони тощо), правильне розміщення елементів якого теж є важливим завданням проектної організації, що підготовляє весь комплекс проектів.

Нарешті слід зробити закид архітекторам-авторам у тому, що вони зовсім не здійснюють авторського

Фото 7. Дорога від прохідної № 2 на Харківському тракторному заводі.

Fig. 7. Voie de passage № 2 à l'usine de tracteurs à Kharkov.

нагляду за виконанням архітектурної частини фасадів цехів, а через це іноді добре задуманий вигляд будинку під час будівництва спотворюється.

Такому „невтручанню“ архітектора в практику промислового будівництва, треба покласти край.

В боротьбі за культуру виробництва, оголошену більшовицькою партією і радянським урядом, архітектор мусить відіграти почесну роль. Архітектор може й повинен стати одним з найбільш активних пропагандистів культурного вигляду всього заводу, окремих його цехів і приміщень. Пряма залежність якості продукції від благоустрою території, заводу, цехів тощо доведена ділом. І все ж у нас ще є багато заводів, де чистота і благоустрій не в пошані. Багато де благоустрій всієї території заводу підмінюється окремими показовими алеями з квітами й вазами, а решта заводських проходів і проїздів завалена відходами виробництва, брудом.

Сталінські п'ятирічки озброїли промисловість СРСР найпередовішою в світі технікою. Треба до вимог цієї техніки підтягнути культуру її оточення.

Архітектори-проектувальники і, особливо, архітектори, що працюють безпосередньо на заводі, мають поставити собі це за одне з найголовніших завдань.

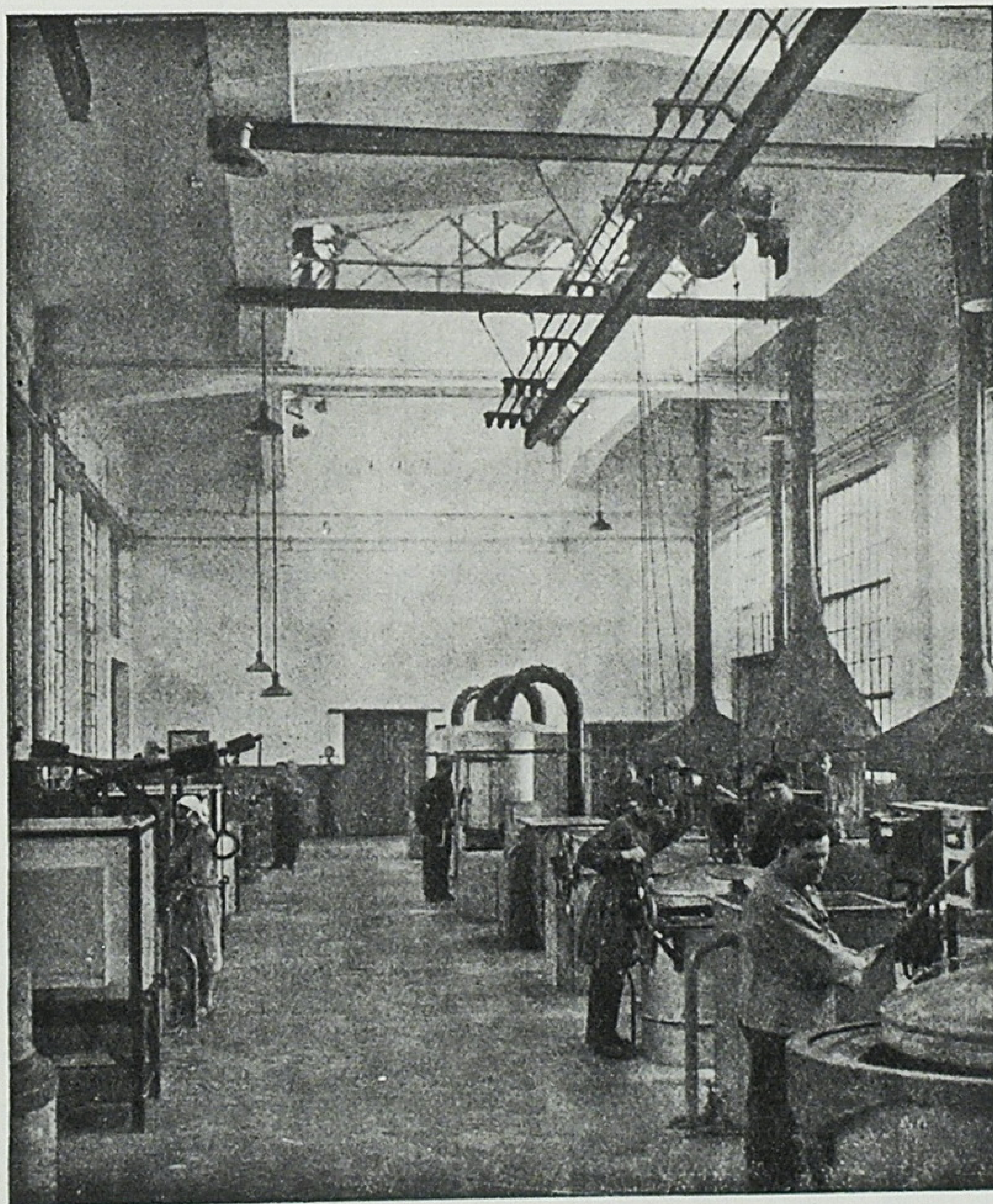

Фото 8. Зразок внутрішнього оформлення цеху. Термічний відділ інструментального цеху на Харківському тракторному заводі.

Photo 8. Intérieur de section thermique des ateliers instrumentaux de l'usine de tracteurs à Kharkov.

Архітектурне оформлення в цеглі

М. І. Гречина

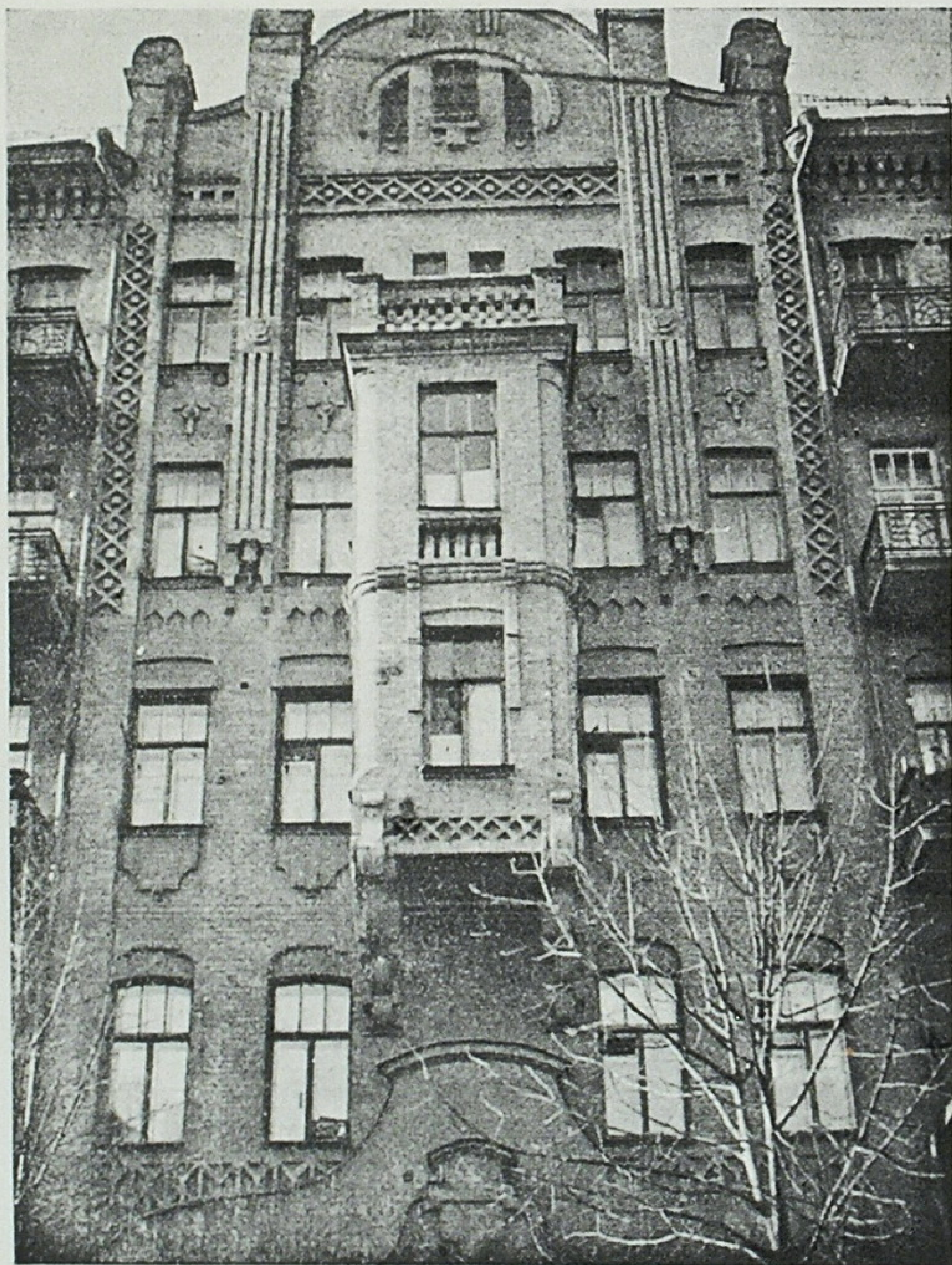
Прагнення архітектора працювати в матеріалі, створювати архітектурні образи з того матеріалу, з якого збудована вся споруда, в цілому вирішувати архітектуру фасаду так, щоб вона органічно випливала з основного матеріалу споруди, — це прагнення цілком природне і законне, воно пронизує всю історію архітектури.

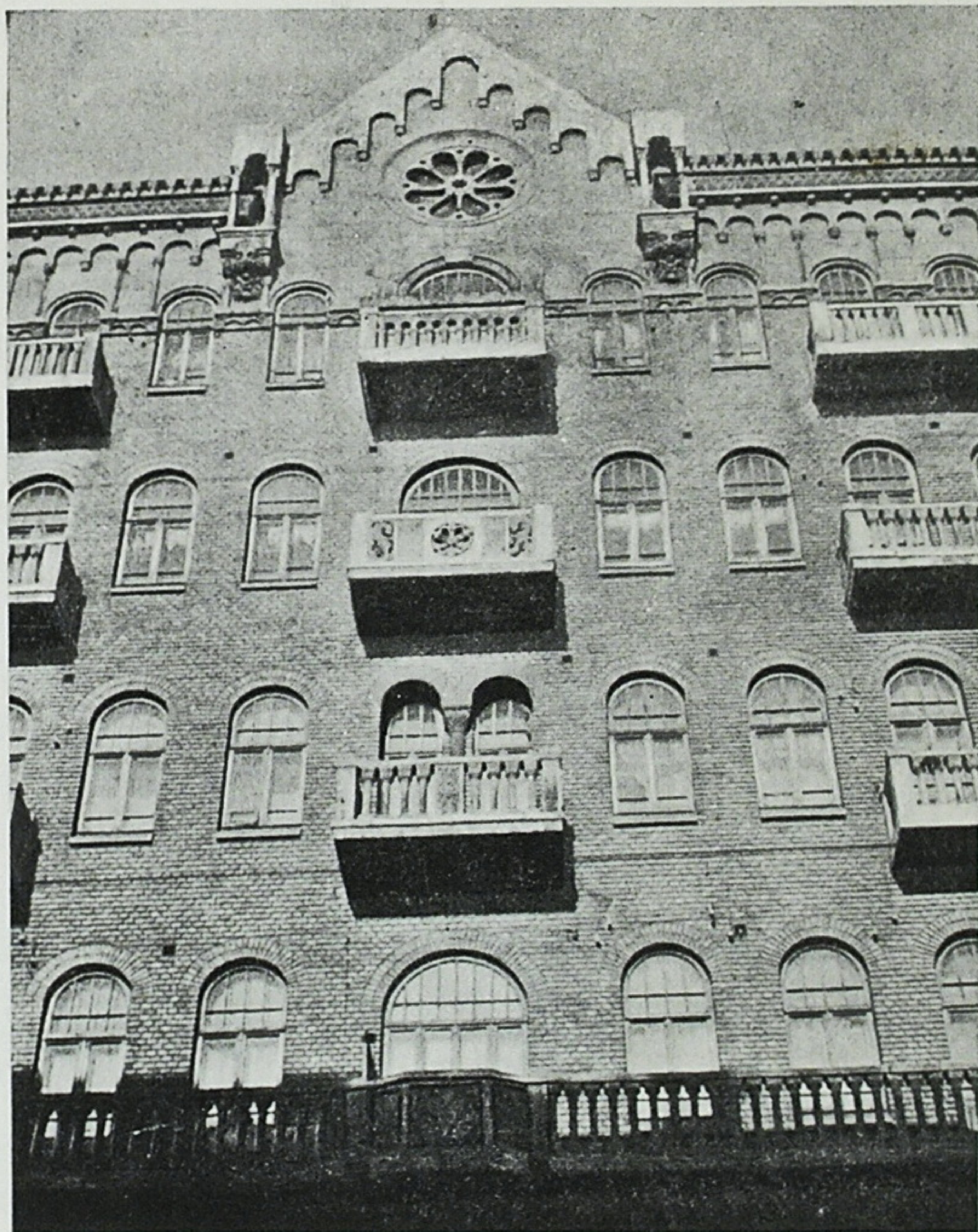
Тому цілком приводним і законним є прагнення архіт. Смика в останніх його роботах — в житлових будинках заводу „Ленкузня" по Бульвару Шевченка № 58 і по Волошській вулиці вирішувати архітектуру цих будинків у цеглі — основному матеріалі споруди.

Загальновідомо, що київська цегла, крім прекрасних механічних властивостей, завдяки теплому жовтуватому відтінкові, має також і високі естетичні якості. Цим, зокрема, пояснюється те, що в довоєнні періоди „будівної лихоманки" більшість будинків у Києві споруджували з цегли, без оштукатурювання зовнішніх фасадів. Щоправда, слід відзначити, що загальний занепад почуття художності в дореволюційну епоху, не майстерність, а кустарщина в вирішенні архітектурних завдань, гонитва за дешевим фасадом, лише припудреним цегляними узорами, до певної міри скомпрометували здорову ідею виконання архітектури будинку в цеглі, як натуральному матеріалі споруди, і створили так званий „київський цегляний стиль", яким спотворено не одну вулицю прекрасного міста.

Архітектурне оформлення будинків в цеглі. Ліворуч — будинок в типовому київському цегляному стилі. Праворуч — зразок вдалого оформлення будинку в цеглі.

Architecture en briques. A gauche—style typique de Kiev. A droite—exemple de bonne architecture.

Архітектор-художник В. І. Пушкарьов. Малюнок до проекту пейзажного парку. Кольоровий олівець.

Архітектор О. М. Смик. Житловий будинок заводу „Ленкузня" на бульварі Шевченка № 58.

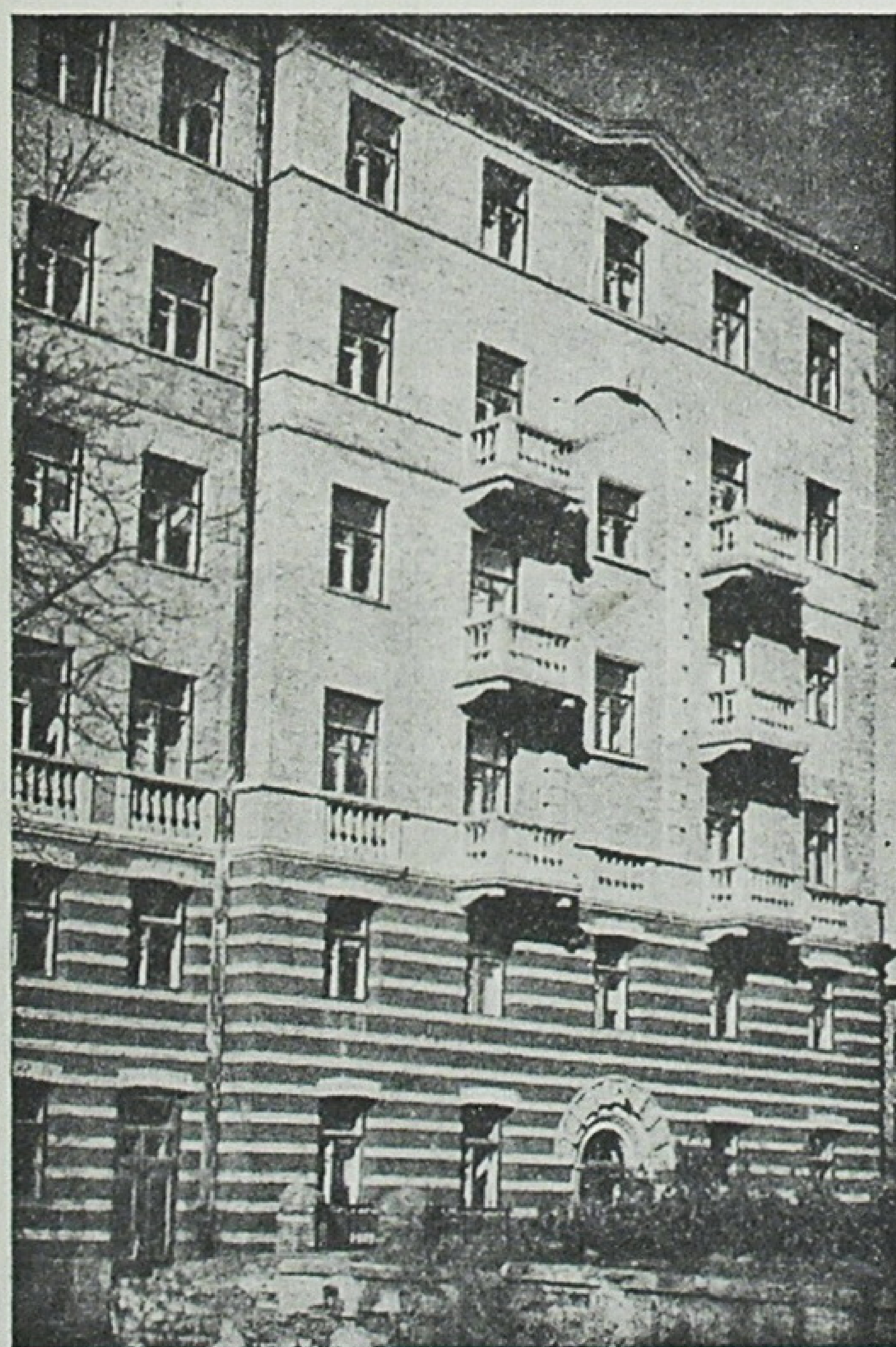

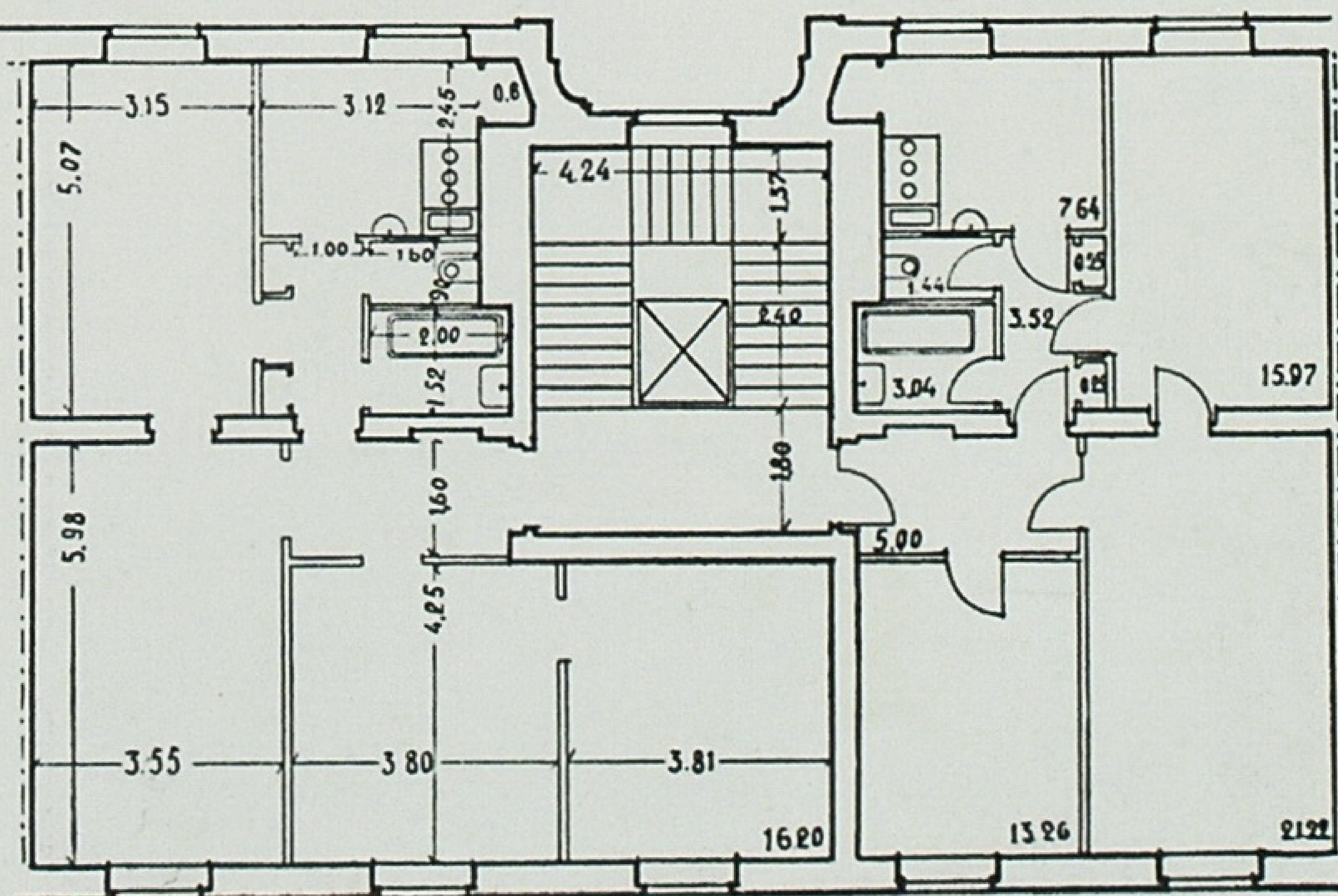
A. Smyk, architecte. Immeuble de l'usine „Lenkouznia" à Kiev, boulevard Chevtchenko № 58.

Але серед цього архітектурного мотлоху трапляються окремі добре виконані будинки, які реабілітують цеглу, як матеріал для оформлення фасадів. Ці будинки свідчать про те, що цегла в руках майстра стає незамінним матеріалом для створення повноцінної архітектури, яка прикрашує місто, надає йому специфічних рис, забарвлює місто в його природні тони.

З цього погляду, насамперед, слід згадати прекрасний будинок школи на Сінному базарі (на розі вул. Ворошилова), а також чудовий своєю архітектурою, якістю робіт і вмілим поєднанням цегли стіни з бетонними деталями, житловий будинок № 8 на вул. Горвица. Цей будинок може бути справжнім зразком високої якості фасаду з цегли, цегляної кладки впустошовку. Цей будинок прекрасно демонструє довговічність цегли, як матеріалу, що не потребує ніякого спеціального догляду і зберігає приємний теплий жовтуватий тон всього фасаду.

Характерно, що фасади майже всіх київських будинків так зва-

Ліворуч — житловий будинок на бульварі Шевченка № 58. Боковий фасад. Праворуч—план 2 поверху (1 секція).

A gauche — façade latérale de l'immeuble à Kiev, boulevard Chevtchenko № 58. A droite—plan du 1-er étage (1 section).

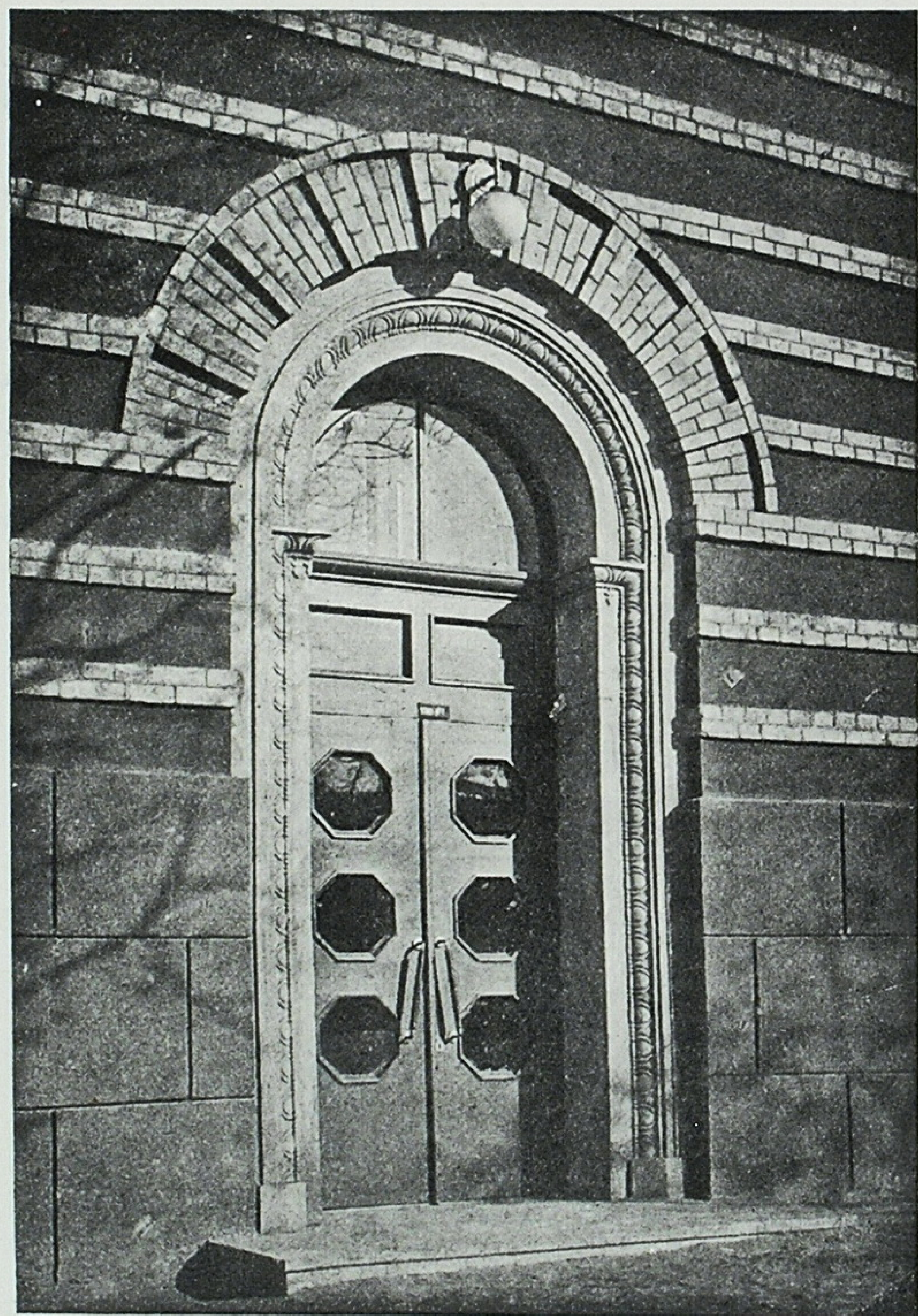
Житловий будинок на Бульварі Шевченка № 53. Фрагмент головного фасаду.
Immeuble au boulevard Chevtchenko № 58. Fragment de la façade principale.

ного „цегляного стилю“ не один раз були пофарбовані в різноманітні кольори. Але й підновлення фарбою не рятувало архітектури цих будинків,—ті, хто фарбував їх, бажали створити кольорову пляму, яка заступила б собою архітектуру будинків. Однак, ніхто ні разу не надумався пофарбувати зазначені будинки на Сінному базарі і на вул. Горвица, хоч вони споруджені з тієї ж цегли, тієї ж якості і того ж тону, що й їх сучасники „цегляного стилю“.

В пореволюційний період цеглу теж використовували для оформлення фасадів будинків. Цеглою оформлено, наприклад, житловий будинок на вул. Челюскінців, збудований за проектом архіт. Холостенка, житловий будинок лікаря на вул. Горвица проф. Альошіна

Частина головного фасаду з еркером.
Une partie de la façade principale.

Житловий будинок на Бульварі Шевченка № 58. Парадний вхід.

Immeuble au boulevard Chevchenko № 58. Entrée principale.

і ряд інших. Споруджені в добу конструктивізму, ці будинки, саме завдяки тому, що вони споруджені з натурального матеріалу—цегли, справляють приємне, свіже враження.

Між іншим, будинок музикальної школи, споруджений за проектом архіт. Каракіса, матиме значно гірший вигляд, коли його оштукатурять, як то передбачено в проекті. Така доля чекає багато будинків.

Проте якість теперішньої цегли, її різноманітне забарвлення примушують архітекторів вдаватись до цього. Це, однак, слід кваліфікувати як своєрідну малодушність. За якість цегли, за якість кладки, за якість архітектури треба боротись. Цю боротьбу повинні вести спільними силами архітектор, технолог і будівник.

Архітектор почав цю боротьбу, архітектор не злякався. Кращим прикладом цієї боротьби є два будинки, споруджені за проектами архіт. Смика, про які ми вже згадували. Особливістю цих будинків є те, що архітектор на весь голос

Архітектор О. М. Смик. Житловий будинок „Ленкузні" на Волошській вулиці.

A. Smyk, architecte. Immeuble de l'usine „Lenkouznia", rue Volochska.

тури і від цього не зазнала шкоди. Така якість цегли свідчить лише про те, що технолог, який працює на наших цегельнях, ще відстає від сучасних завдань архітектури. Такі ті безперечні висновки, до яких приходиш, оглядаючи ці будинки.

Обидва ці будинки вирішені надзвичайно скромно, без зайвого переобтяження деталями. В обох випадках автор розвиває свою тему на фоні цегляної стіни. Будинок на Бульварі Шевченка має чітке горизонтальне членення по другому поверху. Візантійська кладка нижньої частини будинку створює надійну опору для верхніх чотирьох поверхів. З великим смаком і знанням деталей вирішені входи. Еркери і балкони верхньої частини будинку розбивають площину стіни, створюючи світлотіневі плями, рівномірно розташовані по фасаду.

заявив, що він відкидає штукатурку, що він вирішує архітектуру будинку в цеглі, що будинок задумано в цеглі і він повинен бути виконаний тільки в цеглі. І якщо в цих будинках якість робіт по фасаду ще не на цілком високому рівні, якщо подекуди шви кладки ще дуже відхиляються від горизонтальності прямої, то винен у цьому не архітектор — суть архітектури від цього не зазнала шкоди. Така якість виконання свідчить лише про те, що виробничник-будівник ще відстає від поставлених перед нами архітектурних завдань. І якщо в цих будинках фасад трохи рябіє від різнокольоровості цегли, що має відтінки від жовтуватого до ніжнорозового і червонуватого, якщо тут зустрічаються цеглини з необробленими, а іноді й оббитими кромками, то винен у цьому, знову ж таки, не архітектор — суть архітек-

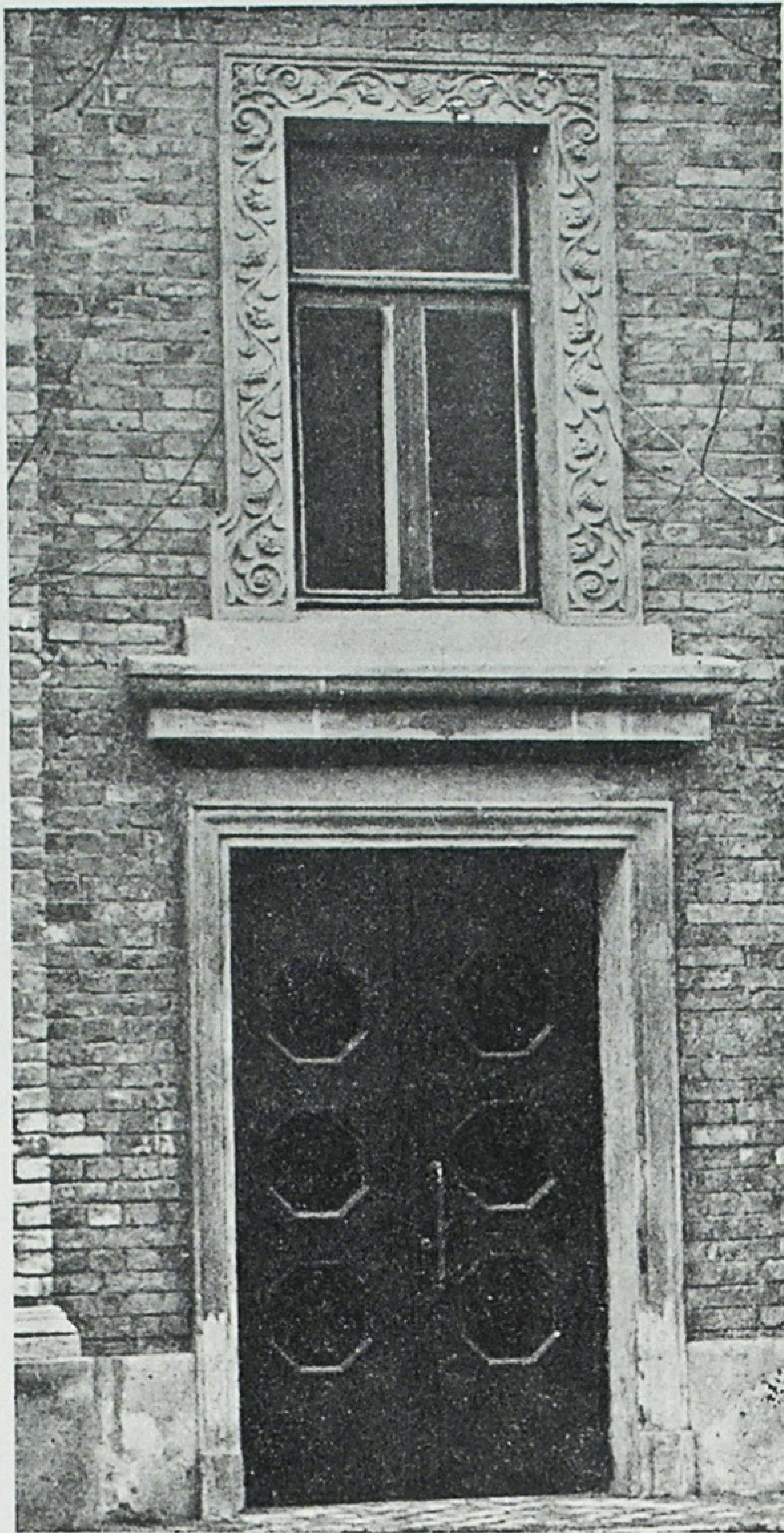
Житловий будинок на Волошський вулиці. Центральна частина фасаду.

Immeuble, rue Volochska. Partie centrale de la façade.

З великим тактом вирішений вінчаючий карниз. Невеликі майолікові розетки між вікнами верхнього поверху створюють невеликі кольорові плями, що оживляють фасад. Вдало своєю загальною композицією вирішено фасад, що виходить в бік школи ФЗУ. Будинок добре пов'язується з загальним масштабом вулиці.

Житловий будинок на Волошській вул. має багато спільних характерних рис з будинком на Бульварі Шевченка, хоч трактування окремих частин його зовсім інше. І в цьому будинку горизонтальним члененням масив стіни по другому поверху розбивається прямою лінією. Тут не застосовано обробки нижньої частини візантійською кладкою. Інакше вирішуються тут входи, але загальний прийом трактування стіни споріднює ці два будинки. Інтересно вирішена центральна частина будинку — вхід і сходова клітка, яка створює основну тему в композиції всього фасаду. Запровадження барочного орнаменту в наличник вікна над входом і барочний характер капітелів входу надають певної живописності рішенню. В'яло, в характері „цегляного стилю" вирішений карниз, що ділить стіну по другому поверху. Грубувато виконаний вінчаючий карниз.

В цілому обидва будинки справляють свіже, бадьоре враження і з всією одвертістю викривають дефекти в роботі наших виробничників і технологів.

Жилий будинок на Волошській вулиці. Оформлення входу і вікна над ним.

Immeubbe, rue Volochska. Entrée et fenêtres.

Житловий будинок на Хрещатику № 29

А. В. Добровольський і Г. А. Благодатний

Розгорнулось будівництво шестиповерхового житлового будинку на Хрещатику № 29. Будинок поставлено з відступом від червоної лінії вулиці в зв'язку з тим, що згодом передбачається реконструювати або посунути вглибину і сусідні будинки №№ 27, 25 і 23. Крім того, по новій червоній лінії буде споруджений і будинок № 31 на розі вулиці (замість теперішнього одноповерхового). Таким чином, у цьому найвужчому місці Хрещатика, перевантаженому людським і автомобільним рухом, вулиця буде розширена.

Не можна не погодитися, що таке розширення вулиці бажане, але можна висловити сумнів у тому, чи буде це надзвичайно складне завдання (пересунення та реконструкція кількох великих будинків) здійснене в найближчі роки. Вже тепер оголені торці сусідніх будинків справляють непривітне враження і викликають потребу хоча б тимчасово їх оформити.

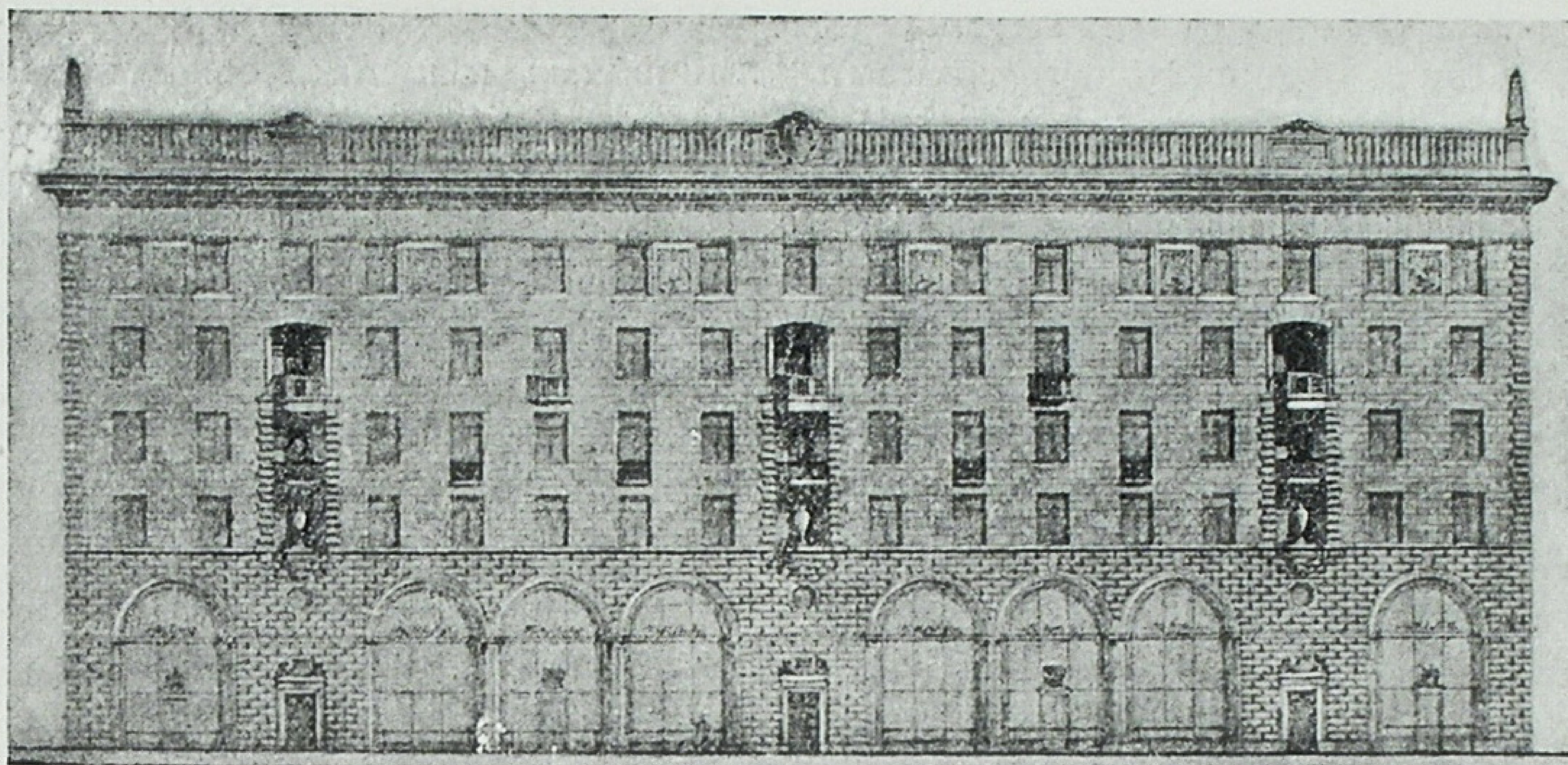
Вирішивши будинок у вигляді симетричної закінченої композиції, автор проекту ігнорував те, що вісь вул. Свердлова впирається в стик двох будинків, тобто не дав архітектурного закінчення цієї вулиці, яке тут само напрошувалось. В цьому основна хиба прийнятої автором композиції. Вигляд будинку з вул. Свердлова повинен був би, на нашу думку, бути вихідною точкою в рішенні завдання. Вісь симетрії, що її наполегливо підкреслює автор, на нашу думку, в даному разі зайва, тим більше,

що будинок житлового, а не громадського характеру.

Фасад вирішений з переважанням горизонтальних членень, у той час як будинки, що стоять на парадній, але не досить широкій магістралі, бажано вирішувати вертикально, або хоч впереміжку — вертикально і горизонтально, як то зробив архіт. Лідваль в рішенні будинку Наркомфіну (Хрещатик № 32). Проте, в зв'язку з тим, що всі будинки Хрещатика вирішені переважно в горизонтальному члененні, що, між іншим, зменшує парадність вулиці, з прийнятим рішенням можна погодитись.

Головна тема фасаду — стіна житлового будинку — вирішена добре, з переважанням, в основному, масиву кладки над проймами, які тим самим не порушують стіни. Великі вітрини магазинів укріплені арками, які упевнено несуть вагу верхніх поверхів. Входи в сходові клітки добре поставлені між вітринами магазинів і не конкурують з ними.

Поряд з цим, у члененні фасаду на камені автор порушив основне правило архітектурної логіки, яке полягає в тому, що будинок повинен полегшуватися догори. В стіні цокольного поверху камені запроектовані дрібніші, ніж камені вищих поверхів. Розмір личкувальних каменів для нижніх поверхів в 33 см малий і невиразний.

Архіт. Й. Ю. Каракіс. Проект житлового будинку по Хрещатику № 29.

J. Karakis, architecte. Projet d'immeuble, Khrestchatik № 29.

Думка автора про те, що малий розмір каменів збільшує масштаб будинку, правильна, але не додержана, бо в розбивці верхньої частини будинку, особливо в карнизі, застосовано великі деталі, які відіграють зворотну роль.

Взагалі головний карниз треба визнати трохи великим у відношенні до будинку. Тут слід повторити слова акад. Жолтовського про те, що „будинок, підкинутий догори, повинен стати назад, на своє місце".

Впадає також в око несумірність балясин балюстради парапету і балясин балконів, хоч рисунок їх і однаковий. Взагалі ж балясини балюстради дуже великі і тим самим знову ж зменшують масштаб будинку.

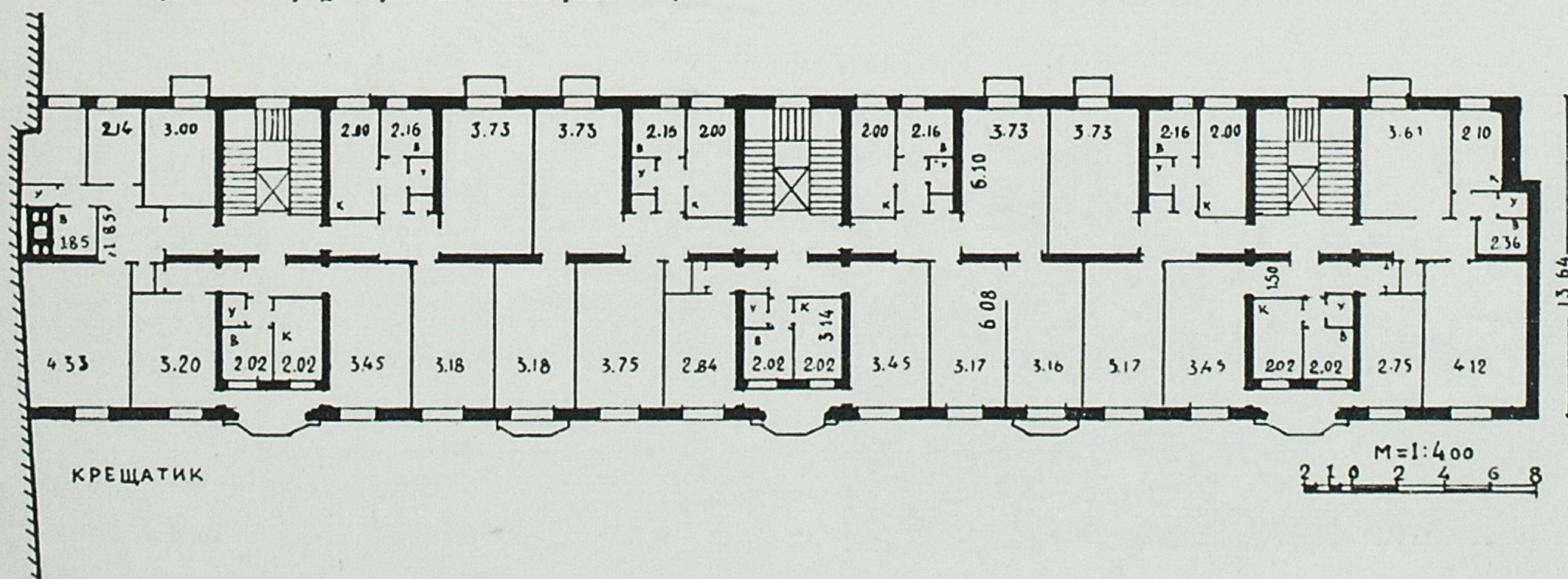
Акцентування осі симетрії гербом і обелісками нехарактерне для житлового будинку і невдало повторює будинок громадського призначення архіт. Лідваля, розташований напроти.

Дворовий фасад виконаний в тих же пропорціях, що й головний фасад, тобто цегляною стіною з ритмічно розташованими проймами. Нижні два поверхи оформлюються гладкою штукатуркою, але цегляна стіна здається важчою, ніж гладко оштукатурені нижні поверхи. Це враження легко можна було б виправити, поділивши нижню частину стіни фасаду на камені.

Невдалі в дворовому фасаді і виходи з сходових кліток. Вони зайво ускладнені наличниками в ви-

Житловий будинок на Хрещатику № 29. План верхніх поверхів.

Immeuble, Krestchatik № 29. Plan des étages supérieurs.

гляді двохколонного порталу незадовільних пропорцій і тонкими обрамленнями верхніх вікон. Цю деталь слід би замінити звичайними наличниками.

Планове рішення поверхів в основному вдале. В будинку буде 42 квартири. Три сходові клітки устатковані ліфтами. Площадка сходової клітки веде до трьох квартир однієї секції. Квартири в основному двохкімнатні з кухнею, ванною, вбиральнею і кладовою. Житлові кімнати орієнтовані на захід і схід. Не досить вдало вирішені квартири, що виходять цілком на головний фасад. Дві житлові кімнати цих квартир розділені вміщеними між ними санітарними вузлами. Вікна цих санвузлів (кухонь і ванних кімнат) виходять в лоджії головного фасаду. Це теж є дуже істотною і прикрою хибою проекту.

Нижні поверхи будинку призначаються під магазини. Два центральних магазини запроектовані двохсвітними; торгова площа їх розміщується в двох поверхах. Перекриття другого поверху частково перетинає вітринні вікна, і це також знижує якість архітектурного рішення. Сходи магазинів розміщені так, що звужують вестибюлі сходових кліток, позбавляють їх парадності.

В цілому, не зважаючи на ряд відзначених хиб, житловий будинок на Хрещатику № 29, що споруджується за проектом архіт. Каракіса, є вдалою, інтересно задуманою роботою автора.

Слід відзначити, що спорудження будинку на відповідальній магістралі міста диктує особливо високі вимоги до його архітектури. Громадськість Києва повинна допомогти архіт. Каракісу спорудити будинок в цілковитій відповідності з проектом і забезпечити високоякісне зовнішнє оформлення його.

Вирішує якість виконання робіт

О. М. Грищенко

Вулиця Січневого повстання є продовженням магістралі, що з'єднує майдан III Інтернаціоналу з Кіровським районом і через міст ім. Євгенії Бош виходить на лівий беріг Дніпра. Ця магістраль з архітектурного погляду дуже важлива, бо її реконструкція, в зв'язку з природними умовами, має обрисувати силует міста з боку Дніпра. На сьогодні вона збагатилась рядом нових значних споруд. Такими новими спорудами є Будинок Наркоматів, будинок Сесійного залу Верховної Ради УРСР і інші, переважно, житлові будинки.

Архітектори Кисілевич і Сазанський. Будинок по вул. Січневого повстання № 2.

Kyssilevitch et Sazanski, architectes. Immeuble, rue de l'Insurrection de Janvier № 2.

Розгляньмо один з цих житлових будинків, споруджений по вул. Січневого повстання № 2 (автори—архітектори Кисілевич і Сазанський, 1939 р.). Своїм розташуванням у плані вулиці цей будинок є продовженням Арсенального майдану, що реконструюється; він стоїть на розі вул. Щорса, в оточенні старовинних будинків колишньої Печерської фортеці (Олександрівська епоха), які ще й досі несуть на собі історичний відбиток боротьби робітників Арсеналу з Центральною радою на Україні (1918 р). В пам'ять героїчної боротьби робітників Арсеналу на цьому майдані споруджено примітивний пам'ятник. Центральне місце на майдані займає величезний багатоповерховий житловий будинок, споруджений за проектом архіт. Й. Ю. Каракіса.

Будинок по вул. Січневого повстання № 2 запроектовано збу-

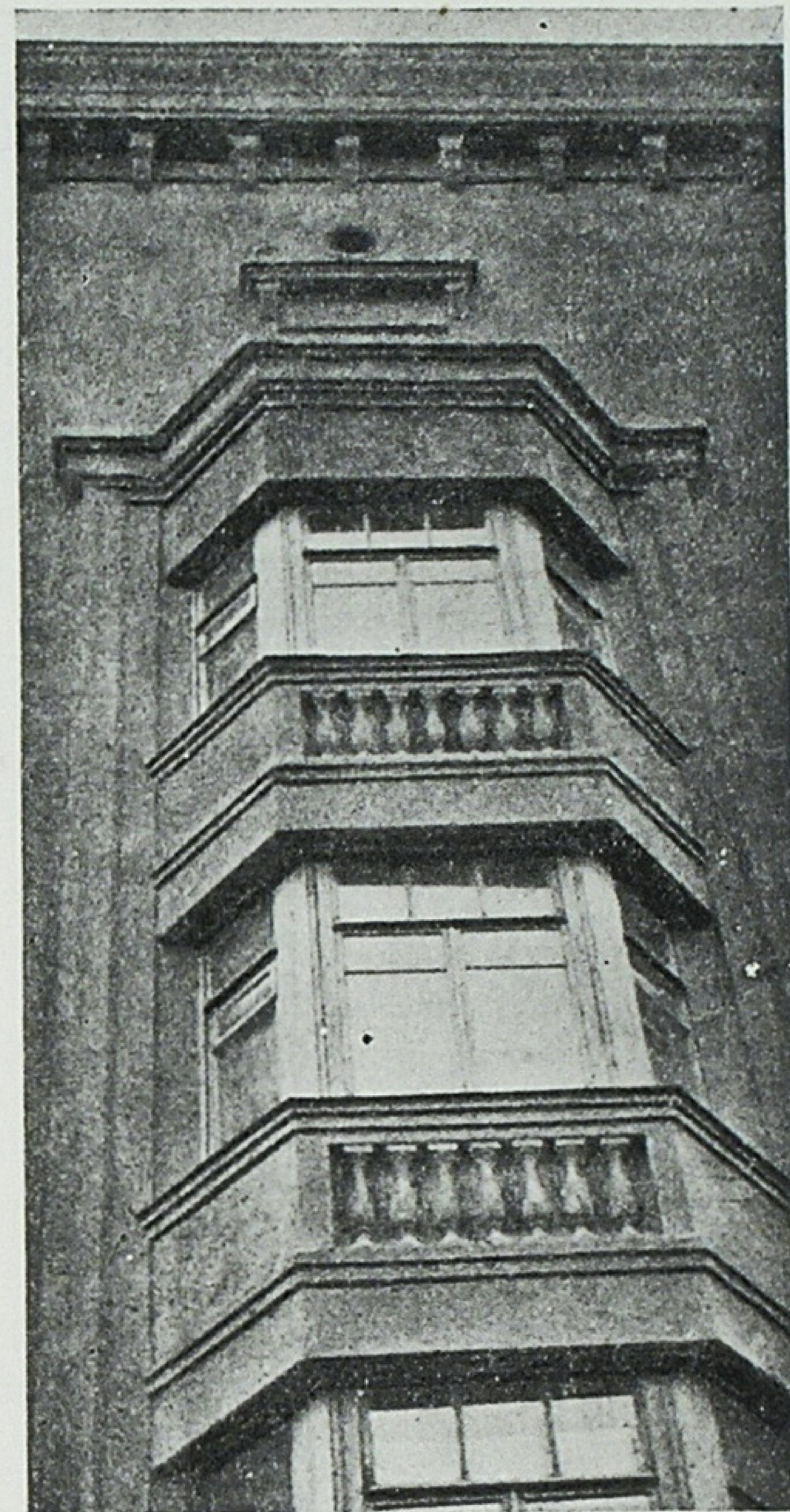
дувати в дві черги. Досі споруджено лише першу чергу, отже, ще важко говорити про остаточне враження від цього будинку.

Як автори підійшли до розв'язання цього складного архітектурного завдання?

Фасад будинку з боку вул. Січневого повстання вирішений симетрично з невеликим курдонером. Це просторове рішення в даних умовах треба визнати невдалим, бо надмірна близькість курдонеру до кутової частини будинку робить фронт забудови вулиці нечітким, зім'ятим. Розвиток архітектурної композиції виходить спрямованим не в бік площі, як головного фактора її, а зосереджений по вісі курдонера, утворюючи тут щось подібне до обособленої, замкненої форми.

Таке ж явище повторюється трохи далі, в старому будинку по цій же стороні вулиці. В подібному методі забудови вулиці мало організованості, він повторює стару стихійну практику, що так часто спостерігається в забудові капіталістичних міст, де кожний власник орієнтується на самого себе і докладає максимум зусиль, щоб привернути увагу до свого будинку.

В композиції фасаду нового будинку виразно повторюються п'ять еркерів, з яких три в курдонері і по одному на вступних крилах. Конструктивно еркери розвинені самостійно з опорою на фундамент. Їх одноманітне повторення, як у курдонері, так і на крилах, робить будинок в'ялим і невиразним. Трудно вказати, що в цьому будинку організуюче, головне. Серед інших деталей неприємне враження справляють наличники вікон третього поверху з однаковим рисунком і грубим профілюванням. Сіра, одноманітна фактура стіни з її невиразними архітектурними елементами робить будинок холодним, непривітним. Північна орієнтація його, при слабому рельєфі архітектурних деталей, позбавляє будинок необхідної гри світлотіні. На нашу думку, окремі частини та деталі будинку повинні підкреслювати його загальну конструкцію (в межах конструктивної правди) і розподіл статичного навантаження. Наприклад, коли ми візьмемо площу стіни будинку, то побачимо, що навантаження рівномірно зростає в міру наближення від верху стіни до її підмурку. Як підкреслення цього фактора в конструкції, часто перший поверх роблять масивним, у вигляді великих міцних кам'яних блоків, а послідуючі поверхи полегшують в міру їх наближення до верху (Будинок Наркоматів в Києві, збудований акад. архітектури Фоміним). Коли ж площини стін будинку трактуються одноманітно, так, що не має елементів, які підкреслюють конструктивну та композиційну структуру будинку, він стає невиразним, втрачає свою масштабність, перетворюючись в об'єм або площину, продиравлену віконними проймами.

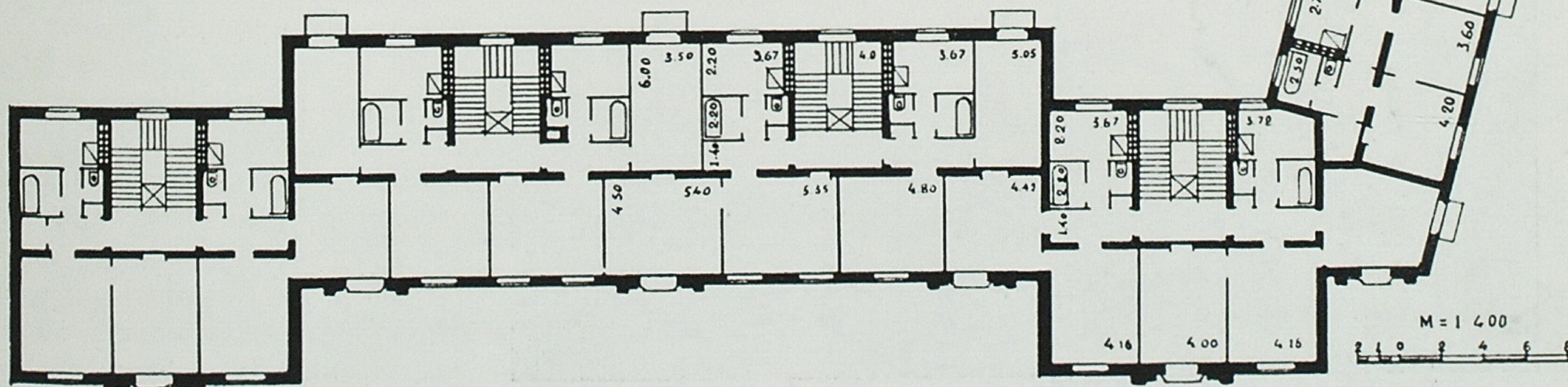

Будинок по вул. Січневого повстання № 2. Деталь головного фасаду.

Immeuble, rue de l'Insurrection de Janvier № 2. Détail de la façade principale.

Одноманітне повторення рисунку наличників на 3-му поверсі, та ще й з грубим профілем, також сильно впливає на масштабність будинку та культуру його деталей.

План одного з верхніх поверхів. Plan d'un des étages supérieurs.

Щодо плану будинку, то він має в основному секційну структуру. Секція складається з двох квартир на одну або дві кімнати кожна.

Підсобні приміщення з санвузлами зосереджені коло сходовень, що зручно для розміщення вентиляційних та димових каналів, а також створює єдине місце, вигідне для перекриття залізобетонними плитами.

Житлові кімнати, за невеликим винятком, орієнтовані в бік вулиці—на північ. Це явище треба вважати негативним, бо багато квартир лишаються без прямого сонячного світла, тоді коли всі підсобні приміщення виходять на південну сторону.

Сходовні запроектовані з ліфтами.

За північної орієнтації фасаду будинку автори проекту передбачали посилити рельєф введенням кольорової штукатурки, але в натурі це не здійснено по вині виконавця робіт. В наслідок відсутності архітектурного нагляду було припущено ще ряд відхилень від проекту, які часом призводили до конфлікту між виконавцем робіт і проектантом; виразним прикладом цього може стати, скажімо, надмірний винос еркерів, що не відповідає проекту.

Отже в даному разі допущено те, з чим не тільки архітектурна, а й вся радянська громадськість повинна рішуче боротись—якість будинку виконавцями робіт в натурі знижена проти того, що дає проект. Такої практики будівництва допускати не можна. Архітектурну якість проекту і якість виконання його в натурі треба оцінювати з погляду останніх рішень партії і уряду щодо якості промислової продукції.

Будинок по Брест-Литовському шосе № 37

Бульвар Шевченка в плані міста є однією з найважливіших магістралей. Ця магістраль найбільше впорядкована на ділянці між Галицьким майданом і майданом Богдана Хмельницького. Вісь бульвару накреслена стрункими тополями і зникає десь в блакитній далині. Але це чарівне враження швидко зникає, коли йти від центру міста до Галицького майдану. Тут ми побачимо хаотичну спадщину старого капіталістичного міста. Забудова Галицького майдану—зразок безладності. Глибоко вросли в землю подекуди напівзруйновані одно- і двохповерхові будинки. Ця жалюгідна спадщина з кожним роком, під наступом розквітаючого соціалістичного міста, зникає.

За останні роки на цій магістралі виріс ряд багатоповерхових житлових і громадських будинків, вздовж неї розмістились величезні нові і реконструйовані промислові підприємства.

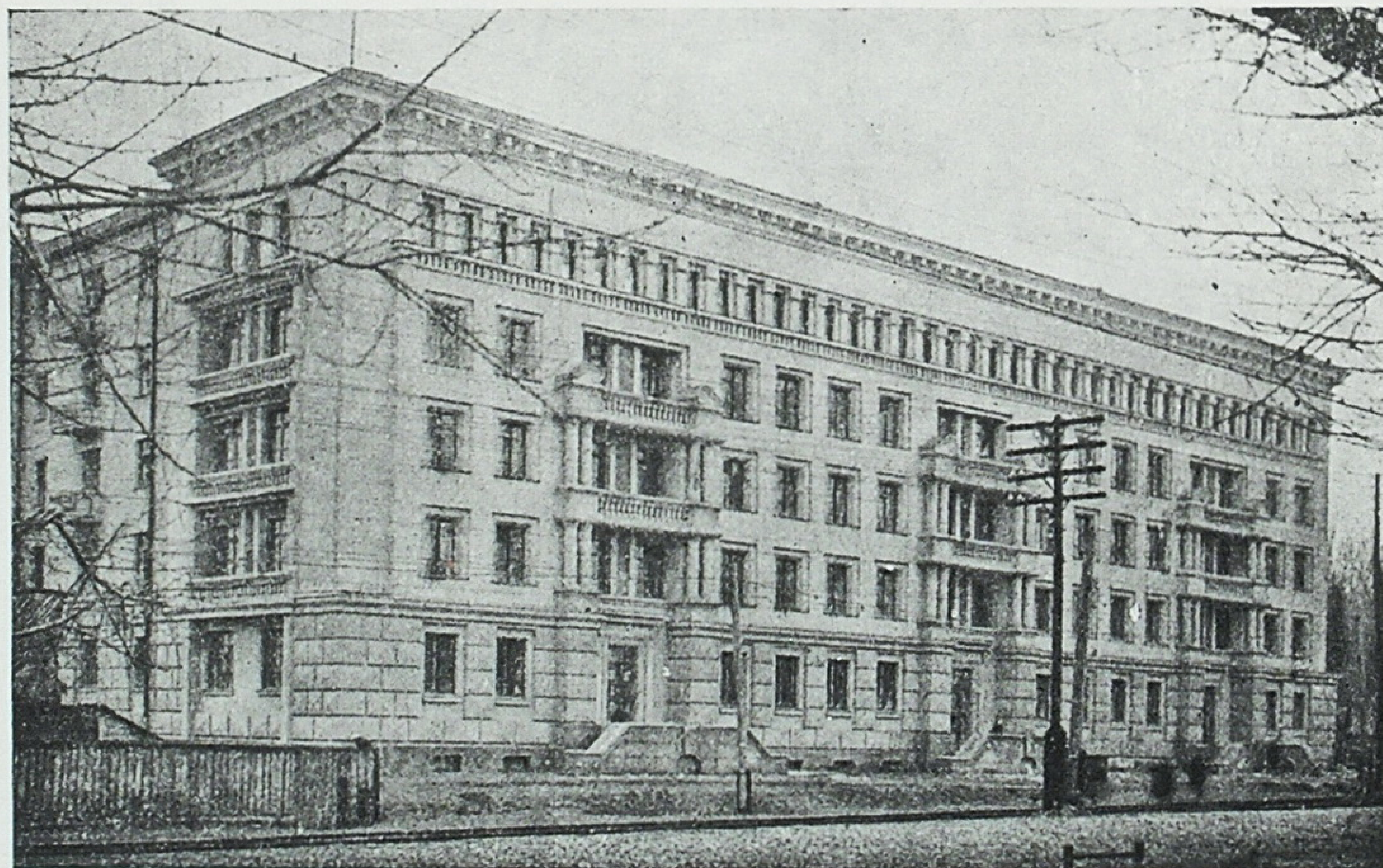
Одним з нових об'єктів, що змінюють обличчя цієї частини магістралі, є житловий будинок по Брест-Литовському шосе № 37, який являє собою дуже істотну ланку в реконструкції всього кварталу, що тягнеться від території Шулявського базару до садиб Індустріального інституту (автори проекту архітектори Добровольський і Ручко). В плані реконструкції кварталу цей будинок займає положення виступного першого крила великого курдонеру. Середня частина курдонеру, яка на сьогодні ще не споруджена, запроектована з підвищенням і приймає на себе головну архітектурну вісь у межах кварталу.

Положення будинку окремим об'єктом дає вигідні архітектурні можливості. Автори мали змогу рішати композицію будинку не в одній площі фасаду, як це ми бачимо при суцільній рантовій забудові, а цілим об'ємом, що дозволяє створити закінчену форму будинку, особливо, щодо композиції окремих його мас.

В плані він має типову секційну структуру з багатометражними квартирами—на дві-три кімнати.

Архітектори А. В. Добровольський і М. А. Ручко. Будинок заводу „Точприбор" по Брест-Литовському шосе № 37.

A. Dobrovolski et M. Routchko, architectes. Immeuble de l'usine „Totchpribor", chaussée Brest-Litovsk № 37.

Санітарно-гігієнічні вимоги в принципі задоволені нормально, якщо не брати до уваги того, що більшість житлових кімнат виходять на північ. В заселеному будинку на одну квартиру припадає два—три мешканці. Це зводить нанівець всі переваги поставленого планом завдання і утворює розрив між дійсністю і вимогами мешканців.

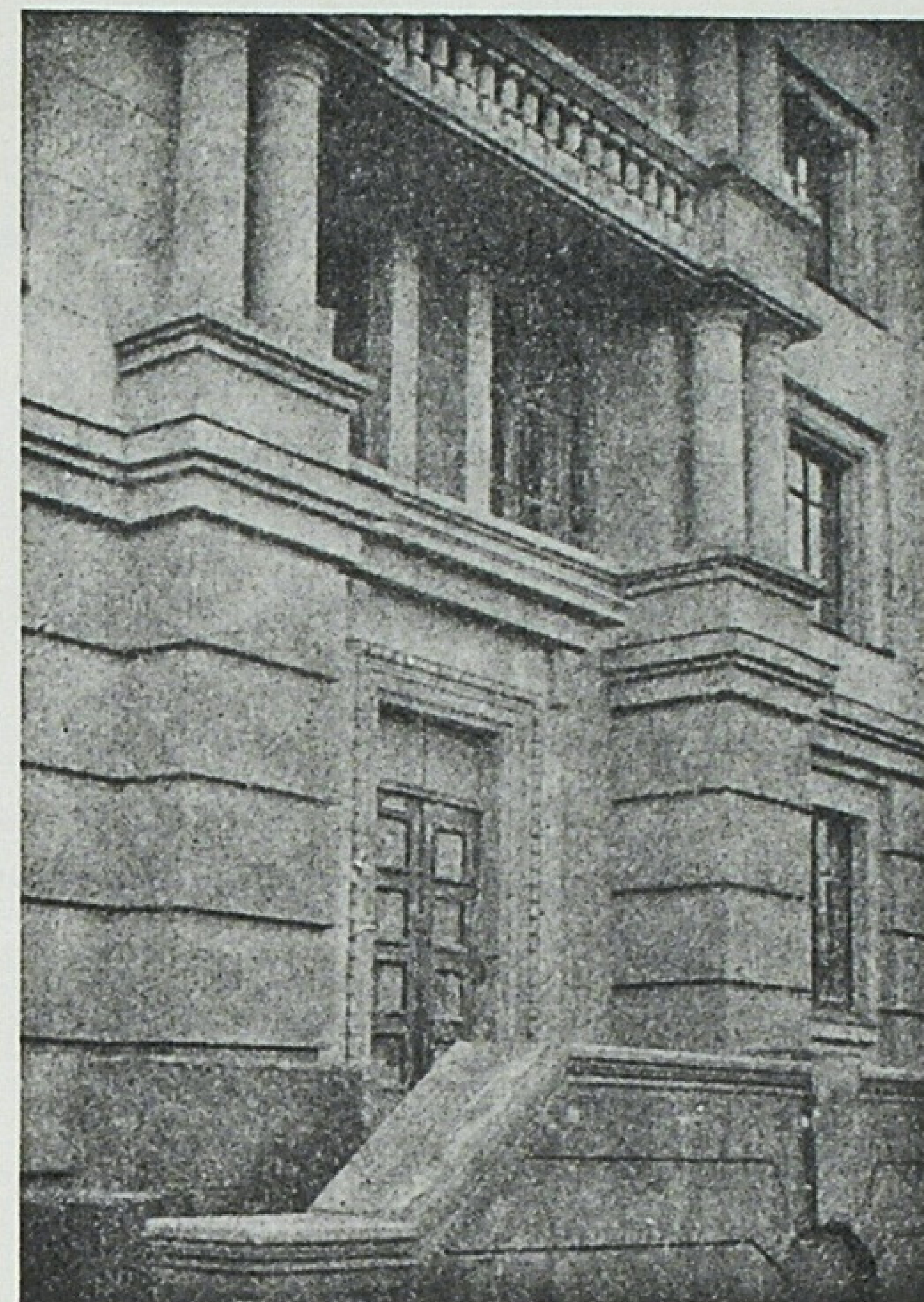
В конструктивному відношенні будинок нічого особливого собою не уявляє. Стіни цегляні, суцільні на ленточних фундаментах, з боку вулиці вони оштукатурені цементно-церезитовою штукатуркою, стіна з боку двору залишена без штукатурки.

Розгляньмо, як автори при згаданій вище побудові плану зуміли організувати об'ємно просторове рішення. В принципі фасад має яскраво визначену ритмічну структуру по горизонталі. Певну одноманітність цього прийому усуває повторний ритм в вигляді сильних архітектурних акцентів, що їх дають лоджії, поєднані з входами до житлових секцій. Вдало підкреслена статична робота окремих площин стіни. Перший поверх, як найбільше навантажений, поданий в великих масивних блоках. Помірне трактування трьох дальших поверхів, що могли привести до переобтяження фасаду, полегшене легким струнким ритмом п'ятого поверху з частим повторенням вузьких однотипних вікон. Всю цю систему завершує розвинений карниз.

В цілому будинок має в собі багато майстерності щодо художнього задуму—дуже цікаві його ритмічні акорди на входах, а також легкі завершення об'єму, що гармонійно переплітаються між собою.

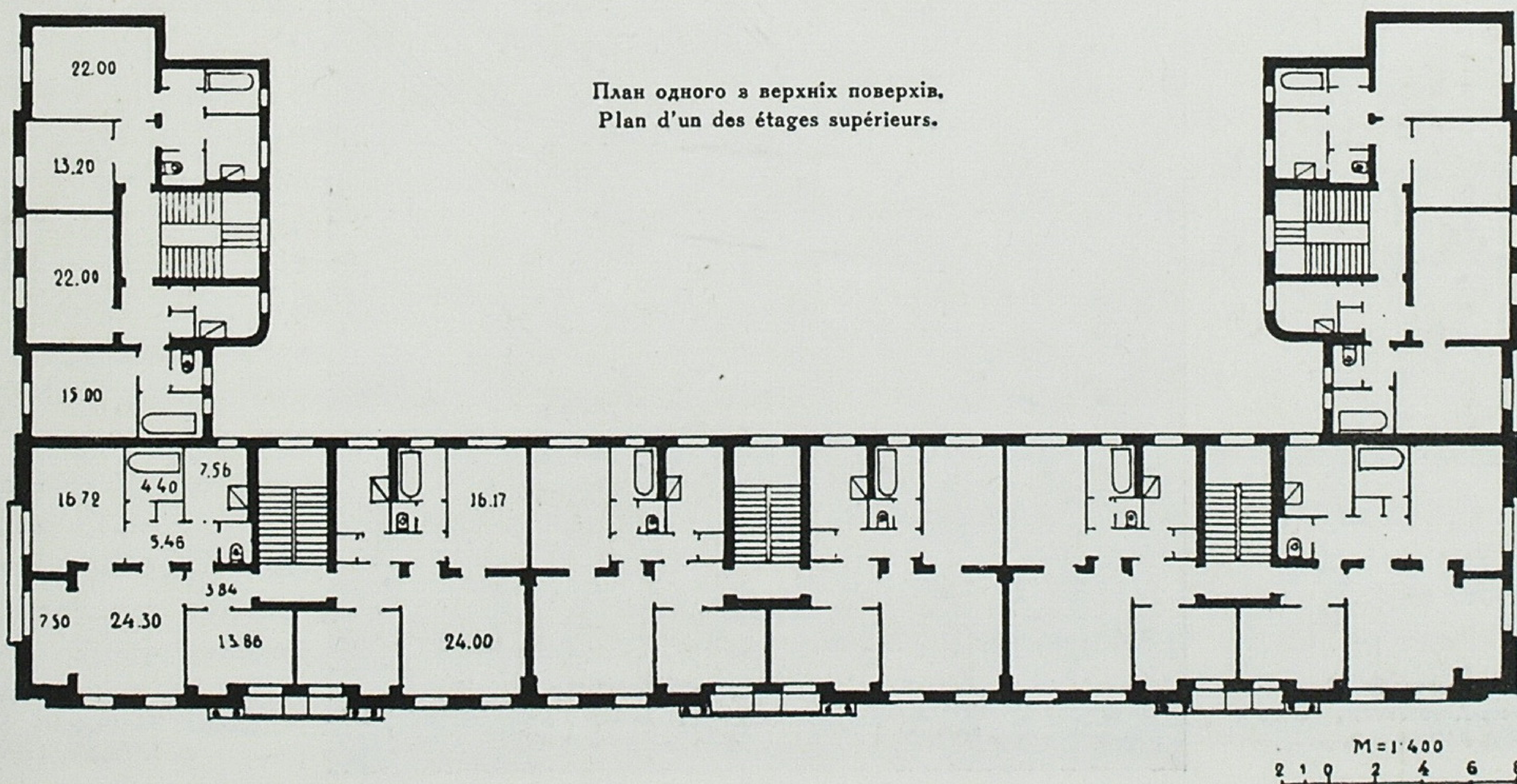
До невдалих моментів у цьому будинку можна віднести певну одноманітність і геометризацію форм, що надає йому деякої, нехарактерної для житлового будинку, сухості. Серед окремих деталей слід звернути увагу на спарені колони лоджій, що підтримують антаблемент з виносом плити балкону. Розміщені вони в другому та третьому поверсі попарно, одна група спарена над другою і мають однотипний вигляд щодо пропорцій та деталей. Отже, нижча група спарених колон несе навантаження в два рази більше, ніж верхня. Їх однакове повторення в розмірах, за даних умов, вражає своєю конструктивною неправдою і формалізмом. Адже в природі ми не знаємо, щоб дерево було однакове і на корені, і в його верхівці, бо на корені воно тримає весь стовбур з кроною і тому буде товще в перетині.

Профілювання деталей грубе, зроблене без смаку. Завершення

Будинок по Брест-Литовському шосе № 37. Головний вхід.

Immeuble, chaussée Brest-Litovsk № 37. Entrée principale.

План одного з верхніх поверхів.
Plan d'un des étages supérieurs.

волютами спарених колон вносить дисонанс у загальний стильовий характер будинку. Ця пізніша доробка авторів проекту неспівзвучна всьому проектові в цілому.

Приємне враження справляє личкування входів до житлових секцій з деталями і профілями, в яких відчувається достатня зрілість смаку.

Загальна художня цінність будинку в багатьох місцях знижується незадовільною якістю будівних робіт, що провадились без належного архітектурного нагляду. Це видно з ряду порушень деяких деталей фасаду та елементів плану. Порушення профілів карнизів та окремих профілів деталей не відповідають проекту.

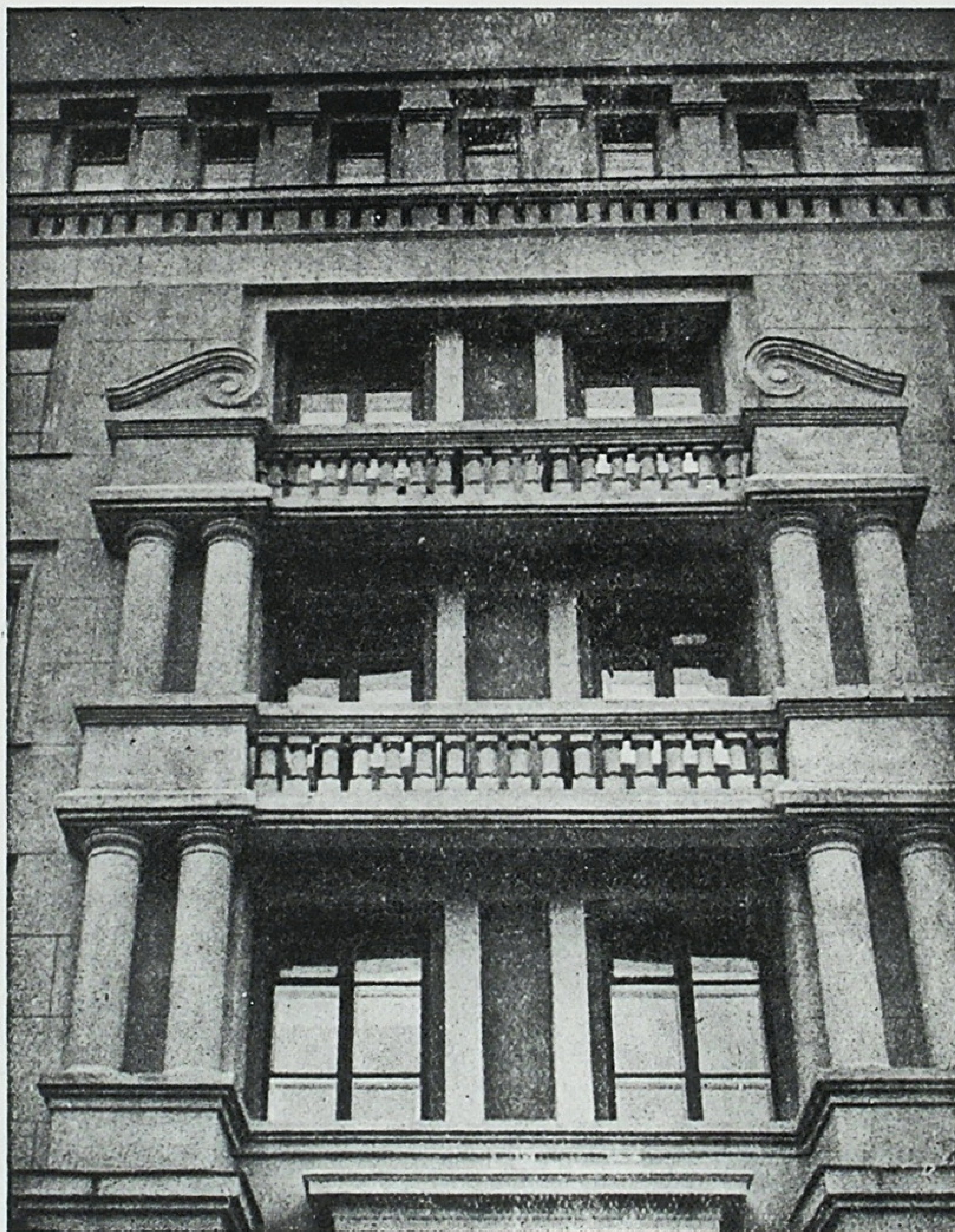
Дуже цікаво простежити на цьому будинку зростання одного з співавторів проекту—арх. Добровольського, який повторив ці ж прийоми в житловому будинку заводу „Більшовик" по Брест-Литовському шосе. Тут автори виступають уже як більш зрілі зодчі, усувають помилки своєї першої роботи, дають витонченіші і більш продумані рішення. Тут уже немає півколон у лоджіях, їх заступають пілони, завершені статичними скульптурними групами з побутовою тематикою. Пілони добре укомпоновані в загальну композицію фасаду.

На нашу думку, повторення архітектором певного прийому з метою виправлення попередніх помилок, цілком виправдується тим, що це дає можливість знайти досконаліші форми, викристалізовує стиль, прийоми і архітектурне обличчя майстра в цілому. Навпаки, нервові стрибки в шуканні нових архітектурних форм, перехід від одного стилевого прийому до іншого дає лише сирі, непродумані до кінця форми.

В забудуванні магістралей міста треба підвищити рівень архітектурного задуму і виконання його. Прикрих помилок в пам'ятках архітектури нашої доби на магістралях міста не повинно бути.

Цю важливу роботу повинні очолювати дозрілі архітектори, які виправдали себе на практичній роботі.

О. М.

Житловий будинок заводу „Точприбор" на Брест-Литовському шосе № 37. Деталь головного фасаду.

Immeuble de l'usine „Totchpribor", chaussée Brest-Litovsk № 37. Détail de la façade principale.

Український конкурс на проект типової житлової секції

Проф. П. Ф. Альошін, інж. О. С. Гінзбург і проф. М. О. Шехонін

Відповідно до постанови уряду від 21 липня 1939 р., проектним організаціям було дано вказівки про потребу розробити проекти типових житлових квартир, економічних не тільки в будівництві, а й в експлуатації.

Ця нова, викликана життєвими потребами, кардинальна вимога, зв'язана з такими, наприклад, важливими умовами, як зручність заселення квартири однією сім'єю, знайшла широкий відгук серед проектувальників СРСР. Наркомбуд СРСР одержав близько 80 проектів з новим рішенням квартир, а на Україні з ініціативи тов. М. С. Хрущова Спілка радянських архітекторів в 1939 р. організувала змагання на проектування кращої секції за новими завданнями.

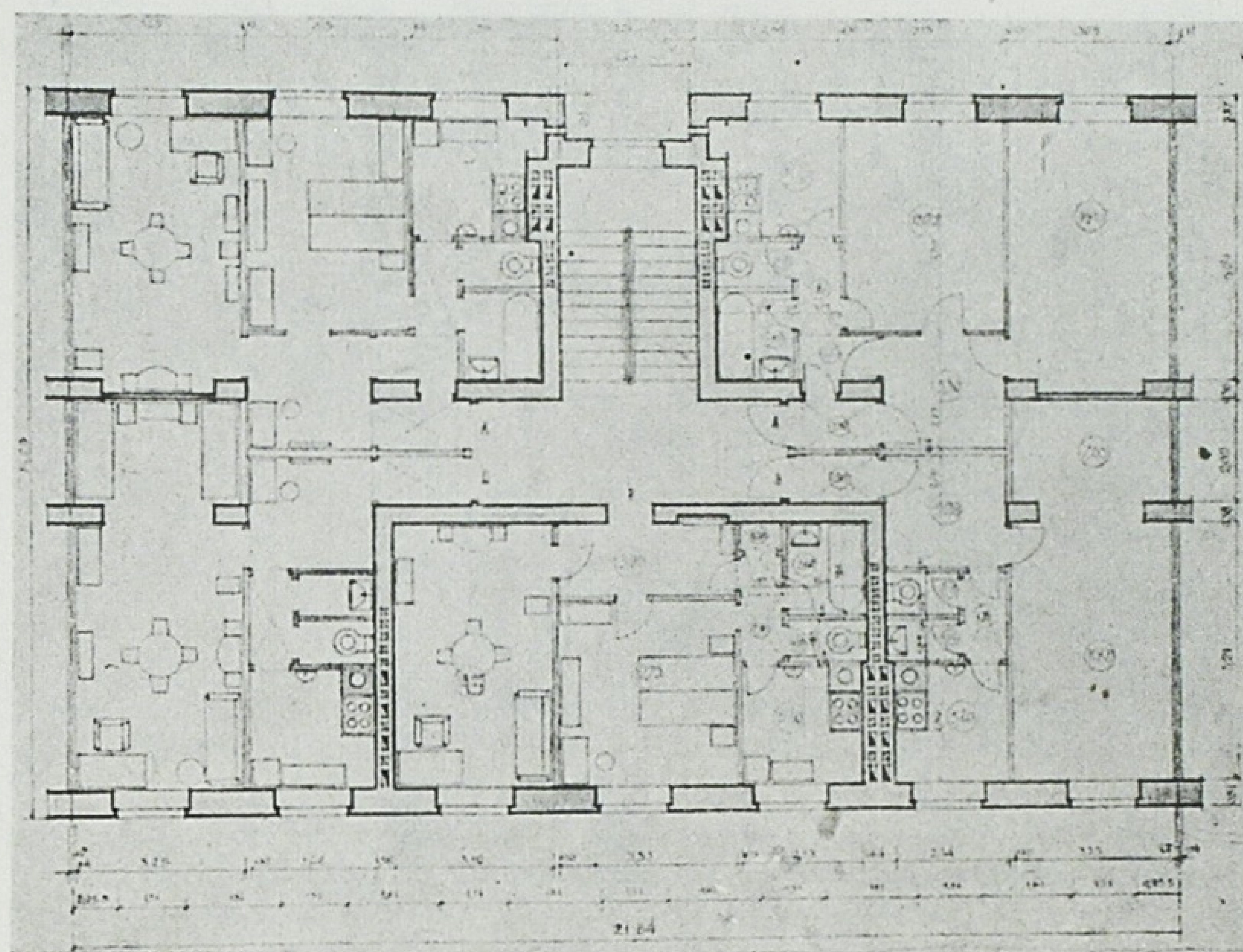
В цьому почесному змаганні взяли участь майже всі українські проектувальні організації. В Спілці радянських архітекторів і в Наркоматі комунального господарства навколо цього питання розгорнулась широка дискусія.

В результаті цієї роботи на 1940 р. для будівництва було прийнято невелику кількість секцій по Наркомбуду СРСР і по Наркомату комунального господарства УРСР.

Характерними ознаками затверджених на 1940 р. секцій є: 1) ширина корпусу не менше 14 м; 2) наявність у деяких рішеннях сходів, освітлених верхнім світлом; 3) наявність у поверсі не менше 4 квартир, що обслуговуються одними сходами.

Більшість секцій, особливо по РРФСР, були запроектовані з застосуванням колон і прогонів замість внутрішніх стін. Площі квартир були вирішені в таких примірно розмірах: в однокімнатних і півторакімнатних квартирах—15-25 кв. м, в двохкімнатних—28—36 кв. м, в трьохкімнатних — 40—62 кв. м.

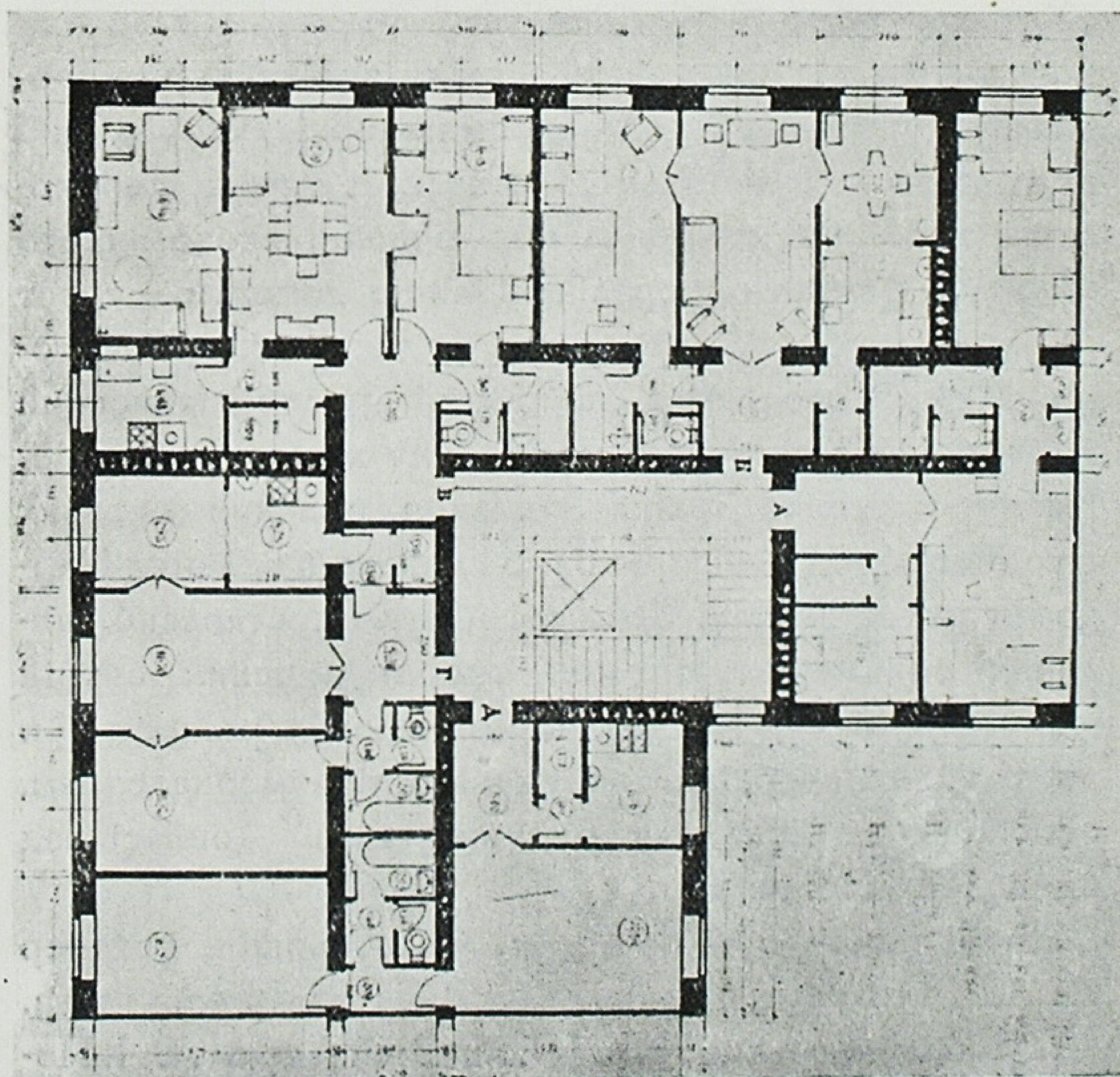
В 1940 р. український трест проектування цивільних споруд „Укрцивільпроект", перед початком проектування типових проектів житлових будинків для будівництва в 1941 р., провів велику роботу щодо аналізу типових житлових секцій, застосовуваних у будівництві житла в СРСР. Аналіз цей показує, що поряд з певними досягненнями в галузі економічних, планувальних і конструктивних рішень житлових секцій, було ще, особливо щодо житла з пічним опаленням, чимало нерозв'язаних питань, а також і дефектів. Дефекти ці в загальних рисах такі:

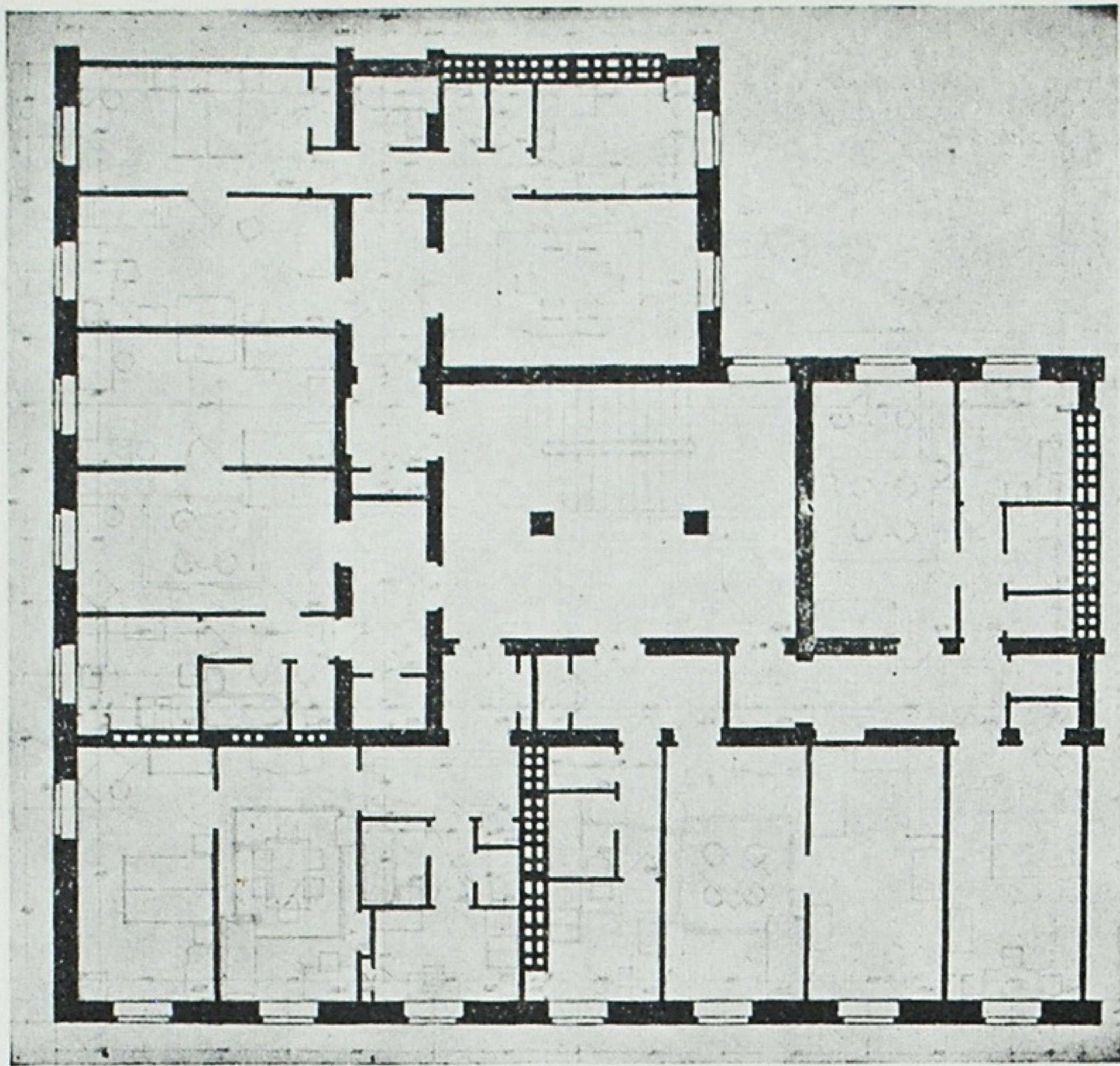

Український конкурс на житлову секцію. Проект архітекторів А. М. Фельбейна, А. І. Малиновського і М. Є. Рахлєва. Фронтальна секція. 1 премія. Основні показники: $K_1 = 0,612$; $K_2 = 7,12$; $K_3 = 0,315$; $K_4 = 5,4$.

1) занижені в деяких секціях кухні, що іноді мають лише 3,5 кв. м, до того ж освітлені другим світлом; це могло бути виправдано лише застосу-

Архітектори: А. М. Фельбейн, А. І. Малиновський і М. Є. Рахлєв. Кутова секція. 1 премія. Основні показники: $K_1 = 0,672$; $K_2 = 6,8$; $K_3 = 0,295$; $K_4 = 5,5$.

Український конкурс на житлову секцію. 2 премія. Автор—архіт. І. Л. Заславський. Кутова секція. Основні показники: $K_1 = 0,62$; $K_2 = 7,42$; $K_3 = 0.32$; $K_4 = 4,35$.

ванням газових плиток, які покищо не застосовуються в масовому житловому будівництві на Україні; 2) наявність верхнього світла в сходових клітках, що є гіршим рішенням, ніж освітлення сходів боковим світлом; 3) відрив санітарного вузла від кухні, роз'єднання вбиральні і умивальні довгим проходом, а також наявність секцій без ванних з самими лише умивальними навіть для трьохкімнатних квартир; 4) відсутність у ряді секцій вбудованих шаф, кухонних і господарських кладовок; 5) відсутність у деяких секціях використання досвіду швидкісного будівництва.

З метою використання досвіду архітектурно-проектних організацій та окремих архітекторів, які працюють над проблемою житла, а також щоб досягти найбільш раціональних рішень, економічного ефекту і усунути перелічені вище дефекти,—трест „Укрцивільпроект“ та Спілка радянських архітекторів УРСР оголосили відкритий республіканський конкурс на проектування типових житлових секцій. Конкурс ставив також завдання рішення кутових секцій, про які нічого не було сказано в виданих Наркомбудом проектах. Крім того, було поставлено завдання знайти раціональні типові рішення секцій фронтальної і кутової для промислових районів при двох-,трьохповерховій забудові з пічним опаленням, особливо потрібні для будівництва в Донбасі над виробленими місцями.

Жюрі конкурсу (проф. П. Ф. Альошин, інженер А. С. Гінзбург, архіт. С. В. Григор'єв, проф. М. О. Даміловський, інж. Ю. М. Орис, архіт. В. І. Поліщук, проф. М. О. Шехонін, архіт. П. Г. Юрченко) детально продумало програму конкурсу. В програмі було передбачено розробити проекти житлових секцій двох типів: перший тип—секції для чотирьох-, п'ятиповерхової забудови з центральним опаленням і другий тип—секції для двох-,трьохповерхової забудови з пічним опаленням.

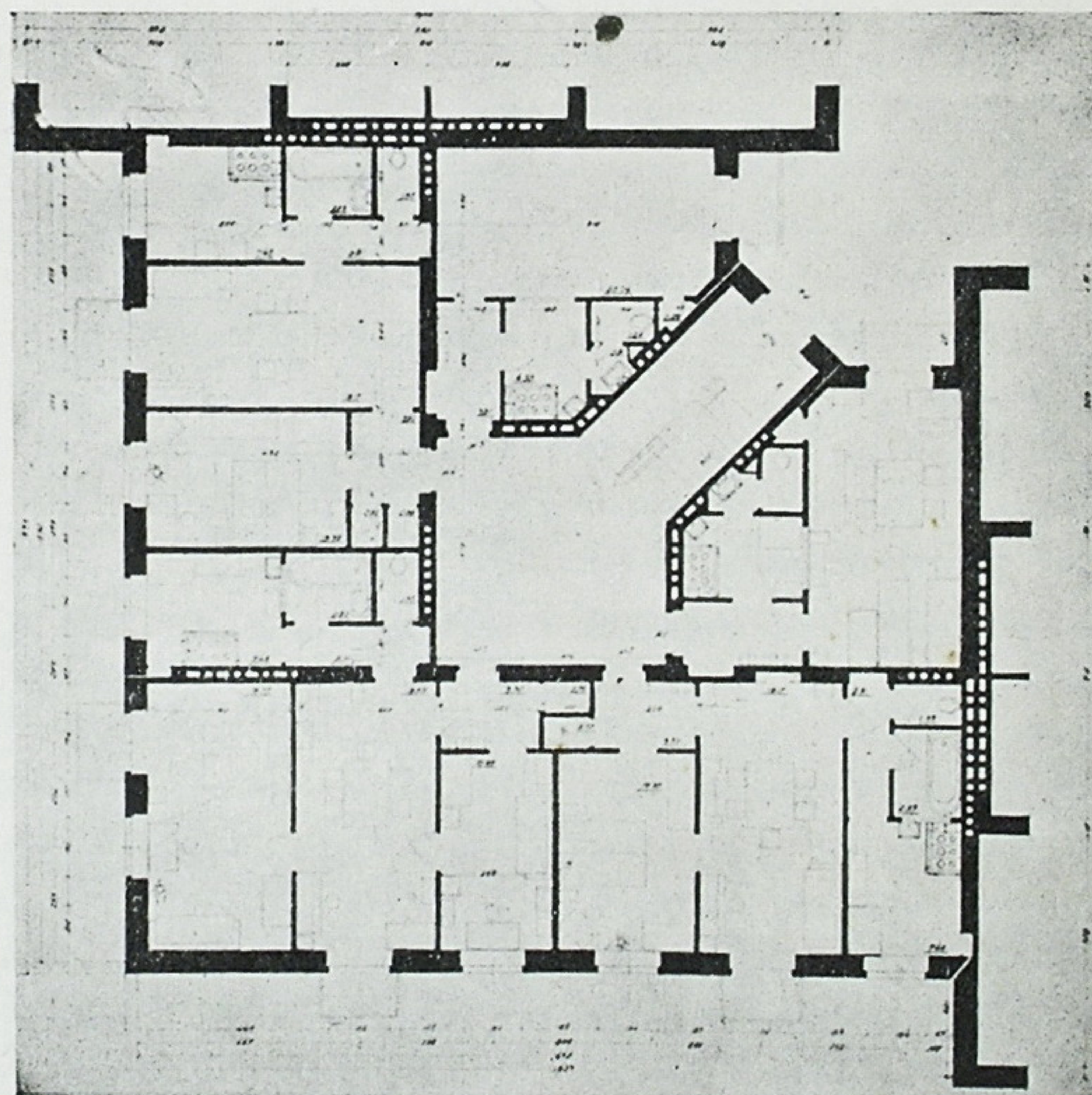
В програмі конкурсу було передбачено розміщення не менше 4 квартир на поверсі на одну сходову клітку, вирішення секції з урахуванням вимог швидкісного будівництва (простота конфігурації, модульність кладки, стандартність лісу), а також з урахуванням економії дефіцитних будівних матеріалів (метал, цемент).

При визначенні площі квартир взято до уваги проект нових житлових норм, отже, порівняно з проектами попередніх років, було дано завдання знизити площу квартир в таких розмірах: однокімнатна квартира — 18—22 кв. м, двохкімнатна—28—32 кв. м, трьохкімнатна—40—45 кв. м.

Крім того, програмою було передбачено проектування переважної більшості квартир (60—70%) з двох кімнат. Для кожної квартири передбачались кухня, ванна, вбиральня (в однокімнатних квартирах—умивальня і вбиральня), передня і господарська кладовка. Висота поверху від підлоги до підлоги — 3,3 м.

Для кожної секції мали бути виведені такі показники: K_1—відношення житлової площі до корисної, K_2—відношення об'єму кожної секції до житлової площі, а, крім того, не застосовувані раніш,

Кутова секція. 3 премія. Автор — інженер І. Ф. Стесенко. Основні показники: $K_1 = 0,67$; $K_2 = 7,06$; $K_3 = 0,30$; $K_4 = 3,14$.

але дуже показові: K_3—відношення периметра зовнішніх стін до одного квадратного метра житлової площі, K_4—відношення всієї житлової площі секції до одного квадратного метра сходової клітки.

Вимогами програми було передбачено розробку двох секцій кожного типу — фронтальної і кутової, вирішених при одній ширині корпусу, а також розміщення магазинів у першому поверсі.

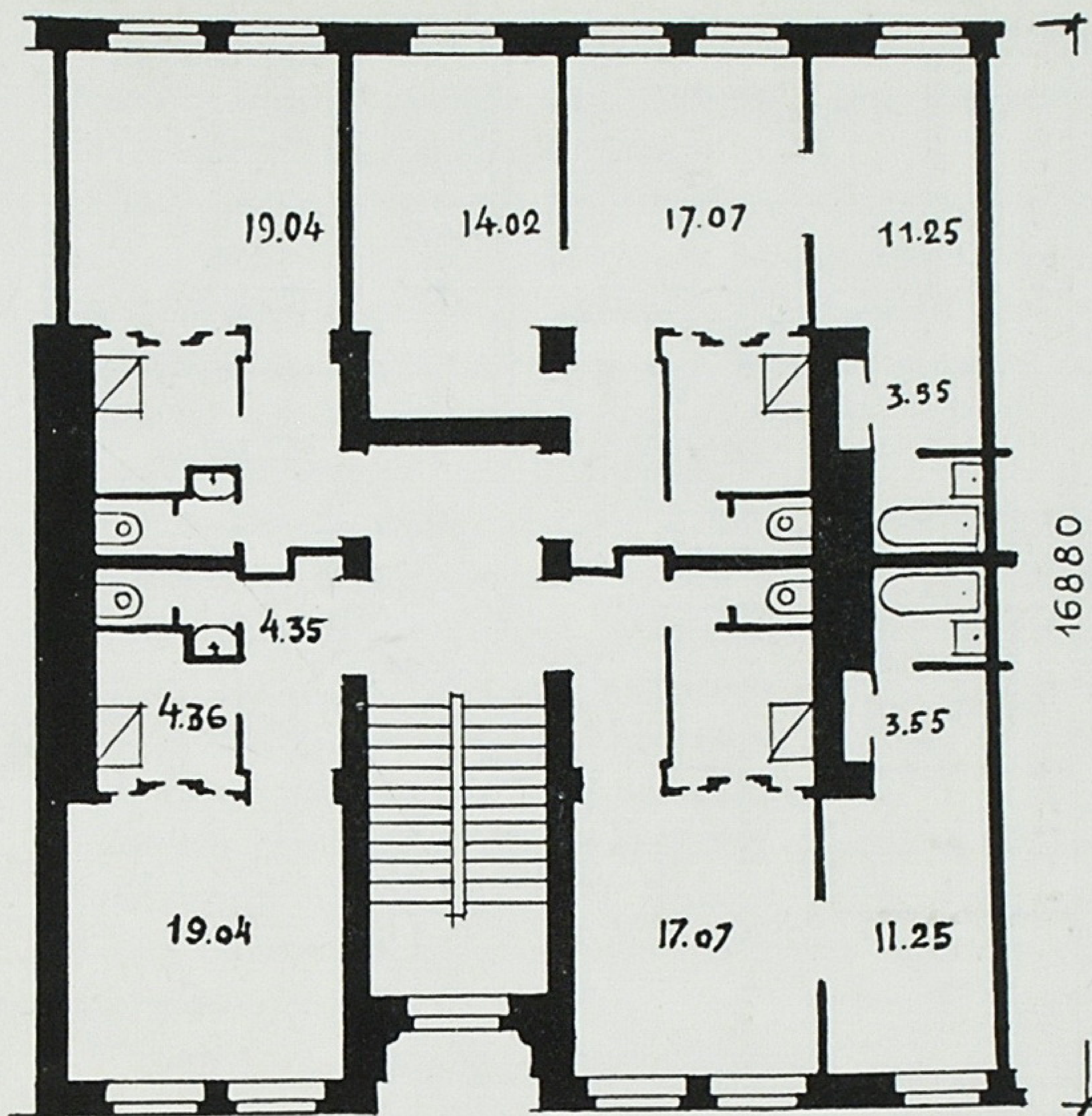
Не зважаючи на короткий строк, який було визначено для проектування, на конкурс надійшло чимало проектів з найбільших міст України. Слід, на жаль, відзначити, що досить міцний творчий колектив Одеси участі в конкурсі не взяв.

Проект під девізом „Золотой квадрат" (перша премія, автори — архітектори А. М. Фельбейн, А. І. Малиновський і М. Є. Рахлєв—Київ) дає у фронтальній секції 5 квартир (2+2+2+1+1) і в кутовій секції теж 5 квартир (2+2+2+2+3).

Архітектурно-планувальний принцип і конструктивна схема цього рішення дуже прості. Квартири зручно сплановані, чіткі щодо графіку і дають змогу створити хороші інтер'єри: пропорції кімнат вдалі і не перевищують 1,5 квадрата.

Двохкімнатні квартири мають передні квадратної форми, з яких можна одразу зайти в обидві кімнати й шлюз.

Однокімнатні квартири мають непрохідні алькови, які ще збільшують повноцінність цих квартир. Санітарні вузли типізовані. Невеликі прогони в 2,5 м можуть бути дерев'яні. Проста конструктивна схема

Архітектор С. І. Літвінцев. Проект житлової секції фронтального розташування (придбаний). Основні показники: $K_1 = 0{,}70$; $K_2 = 6{,}35$; $K_3 = 0{,}24$; $K_4 = 5{,}31$.

дає цілковиту змогу застосувати швидкісні методи будівництва.

Як дефект у цьому проекті слід відзначити незручне розташування вбиральні в шлюзі, між двома кімнатами в двох крайніх квартирах кутової секції.

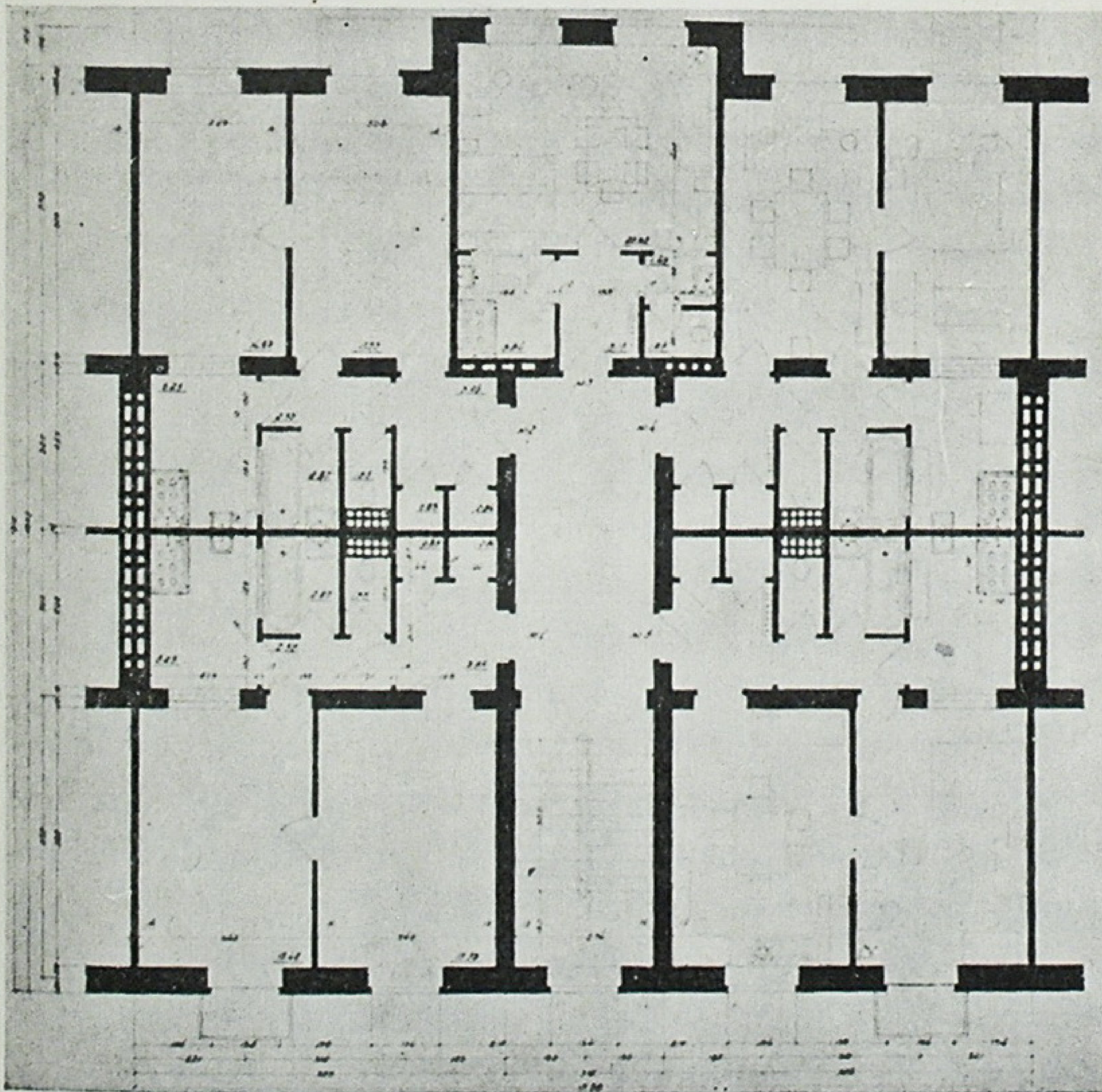
Проект під девізом „Золотой треугольник" (друга премія, автор—архіт. І. Л. Заславський) дає 5 квартир (2+2+2+1+1) у фронтальній секції і 5 квартир у кутовій (2+2+2+2+3). Ці секції відрізняються чітким, зручним і простим рішенням плану та конструкцій. Пропорції кімнат хороші. Квартири устатковані стінними шафами, що для малометражних квартир має особливе значення. Санітарні вузли добре згруповані.

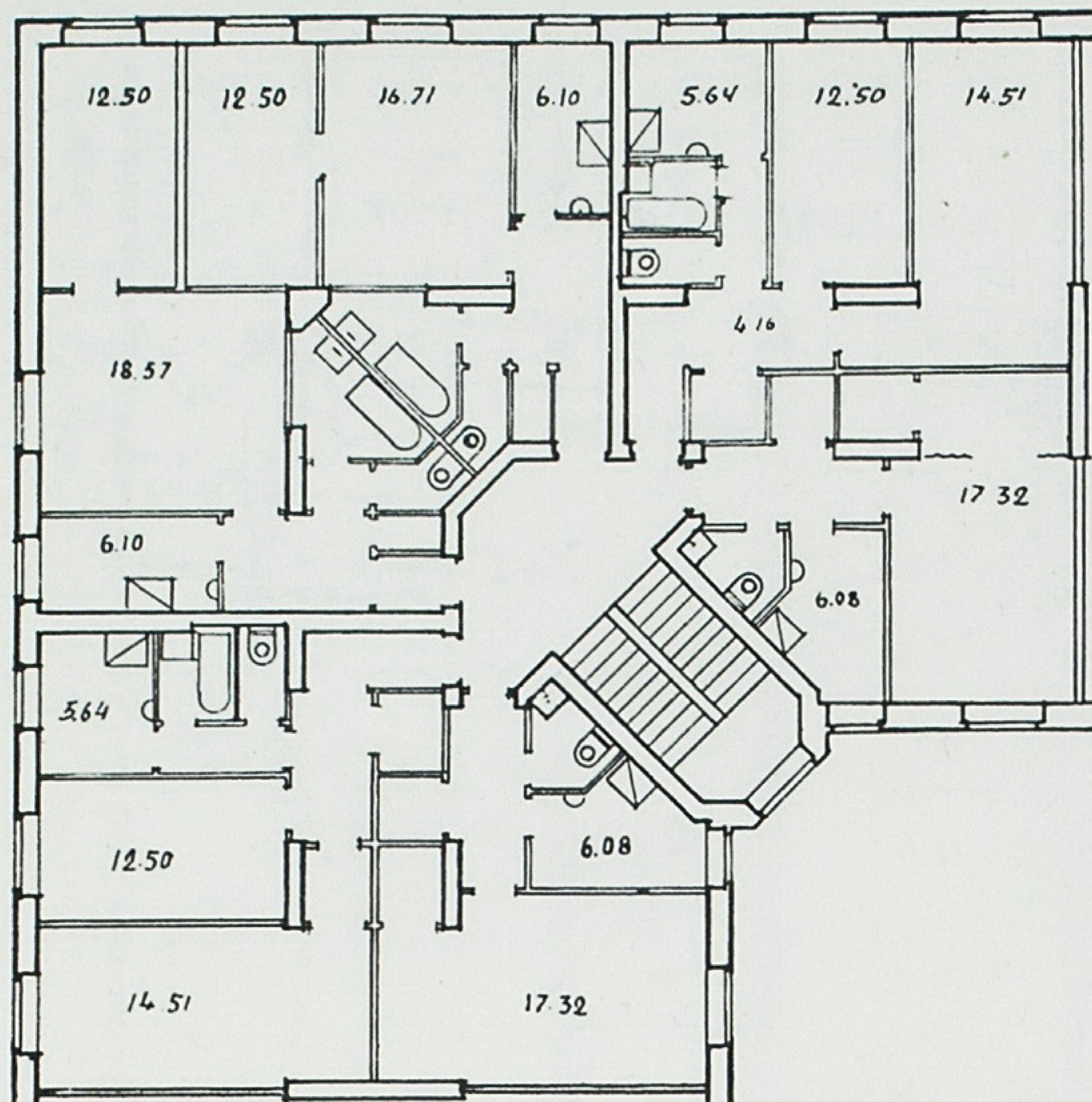
В кутовій секції три з п'яти квартир мають подвійну орієнтацію. Трохи завищена площа передніх.

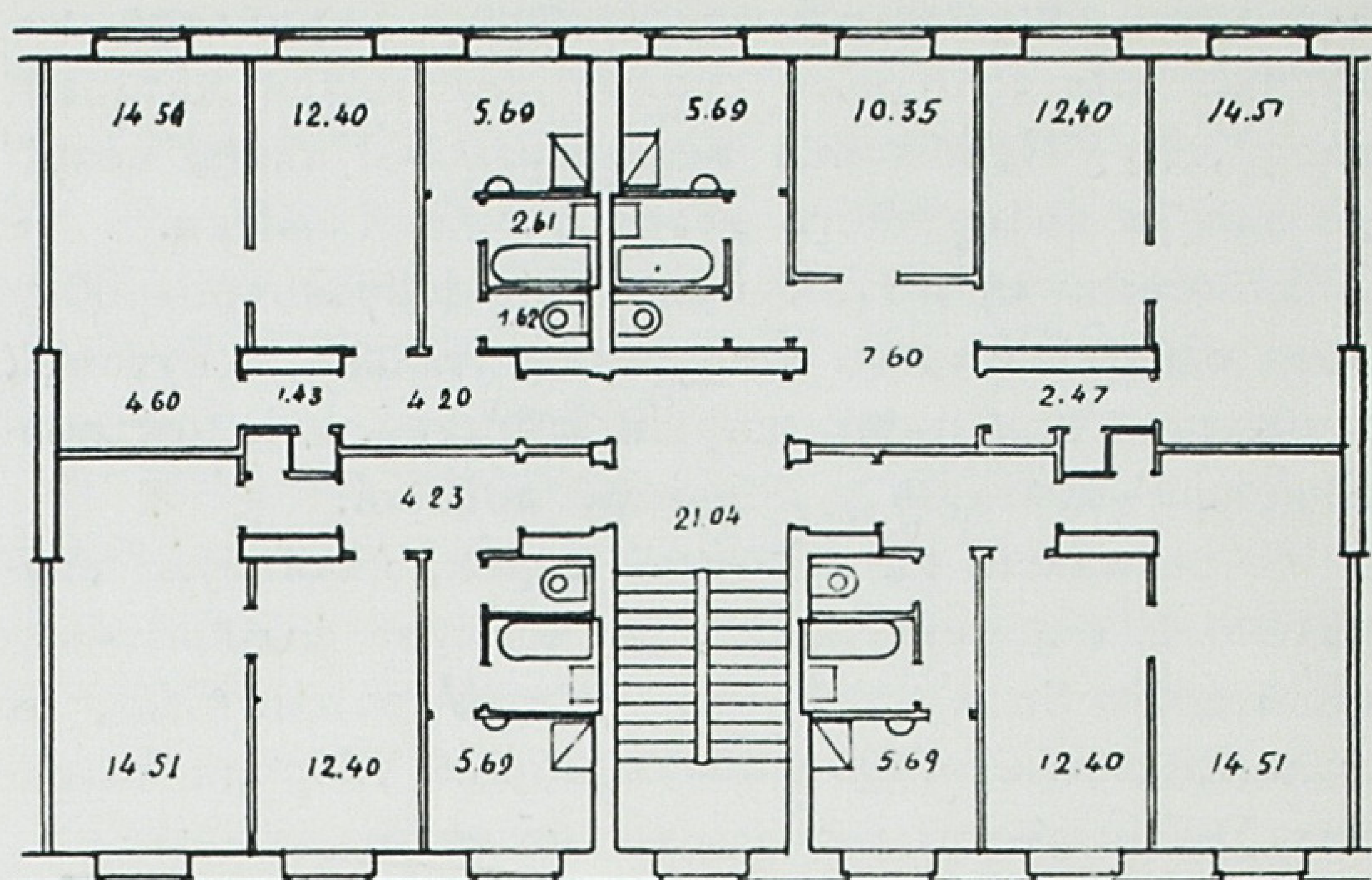
Проект під девізом „Звезда в круге" (третя премія, автор — інж. Стесенко—Київ) дає по 5 квартир у фронтальній і кутовій секціях (2+2+2+2+1) і (2+2+2+2+3).

Основна ідея проекту — максимально можлива глибина корпусу при мінімальній довжині секції. Це дає, як відомо, найбільший ефект у використанні ділянки, економію в підведенні санітарно-технічного устаткування та в благоустрої вулиці. Фронтальну секцію запроектовано шириною в 18,06 м і довжиною в 17,68 м. Секція вирішена в трьох прогонах: в двох зовнішніх прогонах розміщені всі житлові приміщення, а в середньому—

Фронтальна секція. 3 премія. Автор—інженер І. Ф. Стесенко. Основні показники: $K_1 = 0{,}64$; $K_2 = 6{,}95$; $K_3 = 0{,}23$; $K_4 = 4{,}77$.

Архітектор Г. Л. Швецький-Вінецький. Проект типової житлової секції (придбаний). Ліворуч — кутова секція. Показники: $К_1 = 0,595$; $К_2 = 7,24$; $К_3 = 0,31$; $К_4 = 7,25$. Праворуч — фронтальна секція. Показники: $К_1 = 62$; $К_2 = 6,97$; $К_3 = 0,51$; $К_4 = 6,49$.

обслужні, в тому числі і кухня, яка освітлюється другим світлом.

Привертає до себе увагу чіткість і простота планування квартир, а також простота конструктивної схеми перекрить з застосуванням балок двох прогонів 5,5—6,5 м.

Всі житлові і обслужні приміщення мають хороші пропорції і дають змогу вільно розставити меблі та обстановку. Санітарні вузли запроектовані компактно, перекриття легко можна стандартизувати. Всі елементи санітарного вузла (унітаз, ванна, умивальник і кухонна раковина) об'єднані одним стояком.

Розміщені поруч кухні чотирьох квартир біля однієї капітальної стіни дають змогу спорудити сміттєпровід по поперечній осі цієї стіни з люками з кухонь.

Заслуговує на увагу і те, що такий прийом планування розв'язує застосування пічного опалення без істотних переробок у плані.

Дефектами проекту інж. Стесенка слід вважати освітлення кухонь другим світлом, а також наявність зовнішнього кармана у внутрішньому куті кутової секції (див. рис.), що погіршує освітлення однокімнатних квартир.

Проект під девізом „Четыре в квадрате" (придбаний, автор — архіт. Д. Н. Літвінцев) дає три варіанти фронтальної секції і один — кутової.

А—1 (2+2+2+3)
Б—1 (1+2+2+2)
Б—2 (1+1+2+3)
В—1 (1+1+1+1+2+2+2+2+3)

Слід відзначити старанну і любовну проробку матеріалу, спрямовану на якнайкраще задоволення потреб жильців. Це видно хоча б з такої деталі, як влаштування перегородки-шафи між кухнею і їдальнею. Подані в чотирьох варіантах секції складені з стандартних елементів як у конструктивній схемі, так і в планувальному рішенні.

Загальний планувальний принцип дає компактне і зручне розташування приміщень. Спірним місцем є кухня, яка освітлюється другим світлом. Дефектом є і неповноцінний прохідний альков.

Секції А—1, Б—1, Б—2 являють собою різні комбінації стандартних елементів з економічними показниками, що мало між собою різняться. Конструктивна схема проста і раціональна.

Завдяки стандартності проекти секцій допускають яке завгодно блокування, даючи при цьому різноманітні процентні співвідношення одно-, двох- і трьохкімнатних квартир.

Проект під девізом „Три черные точки" (придбаний, автор — архіт. Г. Л. Швецький-Вінецький — Дніпропетровськ) дає у фронтальній секції 4 квартири (2+2+3+3) і в кутовій — 6 квартир (2+2+ +2+2+1+1). Основна ідея проекту — дати секції малометражних квартир для масового будівництва з чіткою і простою планувальною схемою. Авторові це в основному вдалося.

В цьому проекті слід відзначити такі дефекти:

Недостатня ширина ряду житлових кімнат, запроектованих розміром в 2,67 м; невдало організований прохідний альков у другій кімнаті; трохи завищена площа убиральні.

Ширина секції дорівнює лише 13,76 м. При застосуванні трьохпрогінної системи перекрить вона могла б бути значно ширша.

Як позитивну рису секцій слід відзначити те, що всі житлові і обслужні приміщення в квартирах запроектовані в однакових габаритах і площах. Санітарні вузли однакові і легко можуть бути перекриті однією плитою; добре вирішені щодо комунікації всі елементи санвузла, які можуть обслуговуватись одним стояком, включаючи і кухонну раковину. Основні показники секцій досить економічні.

Проект під девізом „Синяя птица" (друга премія, автор—архіт. І. Л. Заславський) в другому типі (з печами) дає у фронтальній секції 4 квартири (2 + 2 + 2 + 3) і в кутовій — 6 квартир (1 + 2 + 2 + + 2 + 2 + 3).

Проект розроблено для будівництва житлових будинків з пічним опаленням. Квартири запроектовані зручно. Приміщення двохкімнатної квартири обігріваються однією грубкою, що виходить дзеркалом у передню. Пропорції кімнат відповідають відношенню 3,2 : 5. Це дуже зручно для розміщення обстановки.

Відстань між осями вікон фронтальної секції є спільною і для кутової секції в двох її напрямах. Це дає змогу вільно блокувати обидві секції, не змінюючи ритму вікон на фасаді.

Конструктивна схема проста. Прольоти перекриваються балками стандартного розміру 5,5 м (для прольотів—5,08) або з розпилюванням їх навпіл (для прольоту в 2,34).

Дані секції можуть бути використані і для житлових будинків з центральним опаленням.

Серед поданих на конкурс проектів можна відзначити як кращі ще два проекти під девізами: „12 в круге" і „Красное кольцо".

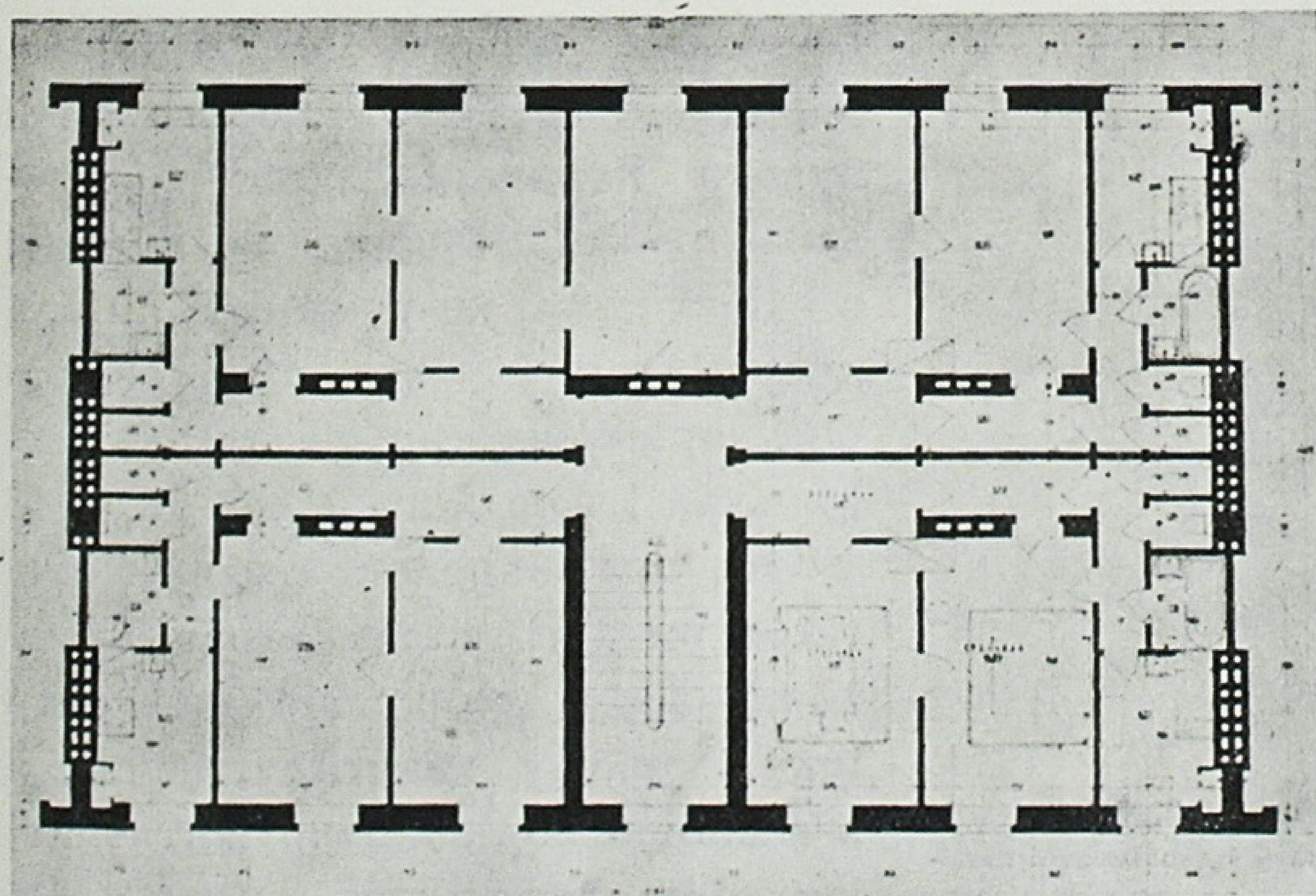
Підбиваючи підсумки проведеного конкурсу, можна відзначити, що основні творчі колективи і окремі архітектори України в цій справі виявили велику ініціативу, і тому конкурс дав ряд інтересних рішень, які можна взяти в основу дальшої роботи над масовим житловим приміщенням.

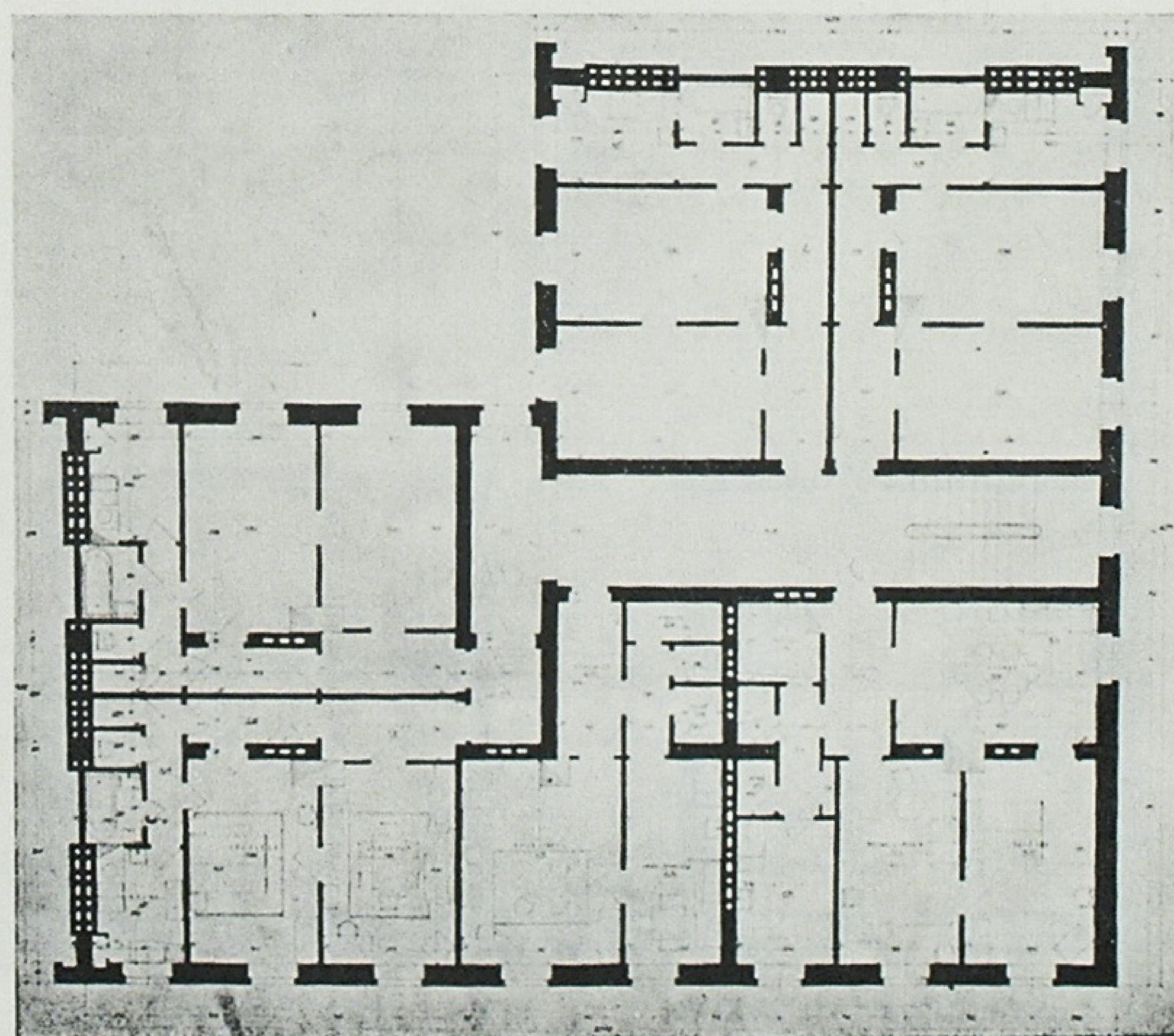
В результаті конкурсу ми маємо досвід рішення кутових секцій; в проектах дано квартири з зменшеною житловою площею при поліпшенні багатьох життєвих і технічних вигод; одержано спрощені конструктивні схеми з відмовленням від застосування заліза і цементу в несучих елементах.

Досить продумані модульність, стандарт балок і санвузлів. При простоті конфігурації стін модульна розбивка вікон дає можливість архітектурного рішення як фронтальної, так і кутової секцій.

Можемо з певністю сподіватися, що основні творчі колективи, які працюють над покращенням та здешевленням типового житла, не заспокояться на досягнених результатах і з найближчою допомогою Наркомгоспу УРСР та архітектурної громадськості створять типи житла, зручного, дешевого й красивого, легко здійснимого методами швидкісного будівництва і тим самим розв'яжуть завдання, поставлені партією й урядом перед радянськими архітекторами.

Архітектор І. Л. Заславський. Друга премія (варіант з печами). Фронтальна секція. Показники: $K_1 = 0,61$; $K_2 = 7,17$; $K_3 = 0,30$; $K_4 = 6,7$. Праворуч—кутова секція.

За індивідуальну квартиру

С. С. Царьов

Іноді, поряд з цілком справедливими наріканнями, архітекторам доводиться чути від мешканців, що поселились у нових квартирах, незаслужені дорікання за незручні житлові приміщення, які, мовляв, запроектовані архітекторами в цих нових житлових будовах.

А трапляється це, в більшості випадків, через одну дуже просту причину. Архітектор, проектуючи ту чи іншу квартиру, логічно виходить із умов і вимог, які може поставити одна сім'я, і, орієнтуючись на це, надалі всю планіровочну роботу веде, виходячи тільки з цієї загальної передумови.

З другого боку, слід відмітити, що і замовником не завжди дається архітекторові завдання, яке було б досить економічним і повністю відповідало б вимогам дійсності як у відношенні площі окремих квартир, так і в відношенні їх добору. З'ясуємо це прикладом: уявім, що будинок, який ми проектуємо, розраховується на 30 квартир. Замісць того, щоб із 30 квартир запроектувати, скажем, 2—3 квартири трьохкімнатних, 7—8 квартир однокімнатних і 20 квартир двохкімнатних з розрахунку, щоб загальна житлоплоща будинку не перевищувала 900—950 кв. м, замовником дається завдання запроектувати 10 квартир трьохкімнатних житлоплощею в 50—60 кв. м кожна і 20 квартир двохкімнатних по 40—45 кв. метрів площі кожна, інакше кажучи, за завданням житлова площа повинна буде складати в середньому 1400 кв. м.

Але справа заселення нових квартир, як цього й треба чекати, на практиці буває далеко не так, як це передбачає замовник і як проектує автор, будучи зорієнтований останнім. По замовнику, а значить за проектом двом сім'ям, які складаються з двох душ кожна, намічались, наприклад, дві двохкімнатні квартири загальною житлоплощею в 80—85 кв. м, а в дійсності цих мешканців задовольнила, як це показала практика, одна така квартира.

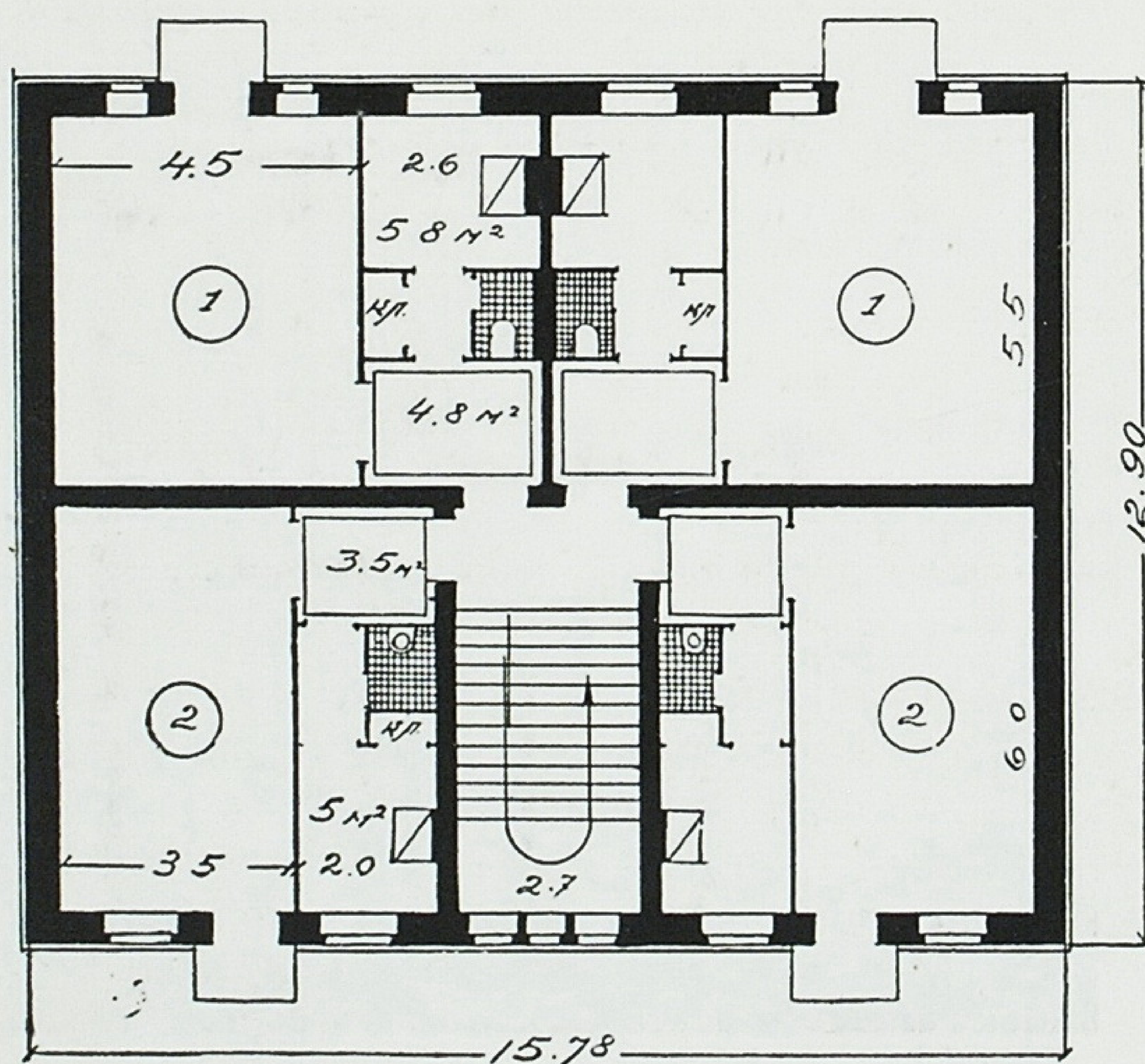

Рис. 1. Житлова секція на 4 однокімнатні квартири.

Звичайно, в тих будинках, у яких, наприклад, двохкімнатні квартири запроектовані так, що кожна кімната такої квартири має свій самостійний вихід у передню, там питання заселення двохкімнатних квартир двома сім'ями розв'язується, можна сказати, відносно безболісно, але на цьому грунті бувають і перегини. Дуже часто двохкімнатна квартира заселяється двома сім'ями, коли ця квартира має в передню один лише вихід, одні двері. Ще відомі випадки заселення трьохкімнатної квартири з одним виходом у передню трьома окремими сім'ями.

Тут можна було б залишити в спокої й мешканців, які заселили будинок не так, як це намічав автор, і замовника, що невірно орієнтував архітектора, але не можна пройти повз одну обставину, а саме: дякуючи завищеній житлоплощі квартир, що запроектувались в новому будинку і, як наслідок, покімнатного заселення сім'ями останніх—вся складна праця автора, витрачена на планування житлової секції, навіть відповідальна робота організацій, що затверджують і, нарешті, цілий ряд вимог збоку санітарних і пожежних організацій—все це виявляється зайвим, непотрібним, даремним. Диктові перегородки вузьких коридорів, поставлені позаплановими мешканцями, пробиті в стінах нових квартир отвори для дверей і т. д.—все це повністю спотворює квартиру, задум автора проекта і всю його ідею.

Ось чому передова архітектурна громадськість стала зараз на ту точку зору, що краще дати сім'ї індивідуальну квартиру, хоча б і з меншою порівнюючи житлоплощею і з скороченим добором під-

собних приміщень, але все ж квартиру окрему, самостійну, ніж бути свідком покімнатного заселення сім'ями тількищо збудованих квартир.

Надання кожній сім'ї окремої, самостійної квартири не повинно до того удорожчувати вартість квадратового метра житлоплощі. Поясним сказане прикладом: уявімо, що в нашому розпорядженні є двохкімнатна квартира, житлоплоща якої рівна 40 кв. метрам. При заселенні такої квартири двома сім'ями — середня житлоплоща на одну сімью складе 20 кв. метрів. Бажаючи створити кращі житлові умови в окремій однокімнатній квартирі в порівнянні з покімнатним заселенням сімей, ми повинні будем житлоплощу однокімнатної квартири трохи збільшити, довівши її принаймні до 23—25—27 кв. метрів. Не важко догадатись, що збільшення житлоплощі в однокімнатних квартирах без збільшення вартості квадратового метра цієї площі ми можемо зробити тільки за рахунок скорочення допоміжних приміщень.

Керуючись сказаним, автор цієї статті розробив ряд відповідних житлових секцій.

Чотирьохквартирна секція (див. рис. 1): всі квартири в секції— однокімнатні, до того дві квартири житлоплощею в 24,75 кв. метра, а інші дві — по 21 кв. метру. Середня житлоплоща на сім'ю становить 22,8 кв. метра. При кожній квартирі є слідуючі допоміжні приміщення: кухня площею від 5 до 5,8 кв. м, передня площею від 3,5 до 4,8 кв. метра, вбиральня і кладова. Конструктивна сторона даної секції цілком задовільна. Вартість квадратного метра житлоплощі—572 крб.

П'ятиквартирна секція (рис. 2): всі квартири однокімнатні, як і в попередній секції. По величині житлоплощі в секції є квартири з площею в 20, 21 і 26,4 кв. метра. Середня житлоплоща на сім'ю складає 22,96 кв. метрів (23 м²). Добір допоміжних приміщень той же, що і у першій секції: кухня площею від 5,6 до 6 кв. м, передня площею від 3,6 до 4,2 кв. м, вбиральня з умивальником і кладова. Вартість квадратного метра житлової площі—624 крб.

Шестиквартирна секція (рис. 3). Із шести квартир цієї секції—дві квартири двохкімнатні з житлоплощею по 34,92 кв. метра, 2 однокімнатні квартири площею по 21 кв. метру, і, нарешті, дві однокімнатні квартири площею по 19,25 кв. метра, мають загальну кухню і вбиральню. В решті квартир— окремі кухні, вбиральні й інш. Середня житлоплоща на одну сім'ю в секції № 3 складає 25,05 кв. метра. Вартість квадратного метра житлоплощі складає кругло 605 крб.

На рис. № 4 показана секція з 5 квартир, з яких одна квартира трьохкімнатна з житлоплощею в 54,50 кв. метра, одна—двохкімнатна в 36,30 кв. метра, дві однокімнатних квартири площею по 22 кв. метрів і одна однокімнатна квартира з житлоплощею в 15 кв. метрів. Повністю відповідає житлоплощі квартир і добір допоміжних приміщень. Так, при трьохкімнатній квартирі є кухня площею в 6,5 кв. метра, ванна, вбиральня й кладова. В трьохкімнатній квартирі вдало розв'язана передня, що мов би розділяється на тамбур і власне передню, при цьому двері з шлюза допоміжних приміщень виходять безпосередньо в тамбур. Допоміжні приміщення для двохкімнатної квартири і двох однокімнатних, площею по 22 кв. метри, складаються з передніх (3,5 м²), кухонь (5 кв. метрів), вбиральні і кладової. Згадана секція з успіхом може бути заселена 6 сім'ями—в такому разі середня житлова площа на одну сім'ю складе 24,63 кв. метра.

Найменша квартира з житлоплощею в 15 кв. метрів, звичайно, обмежена й допоміжними приміщеннями.

Слід відзначити, що подібні секції з різними квартирами на практиці повинні найбільше розповсюдитись. Середня житлоплоща на сім'ю також цілком задовільна. Вартість квадратного метра житлової секції трохи вища за попередні—650 крб.

На рис. 5 наведена житлова секція на 4 квартири, з яких дві— трьохкімнатні і дві двохкімнатні. Цікаво відмітити, що дана секція задовольнить як вимоги, що ставляться до великих квартир, так і вимоги, що ставляться до однокімнатних квартир, середня жит-

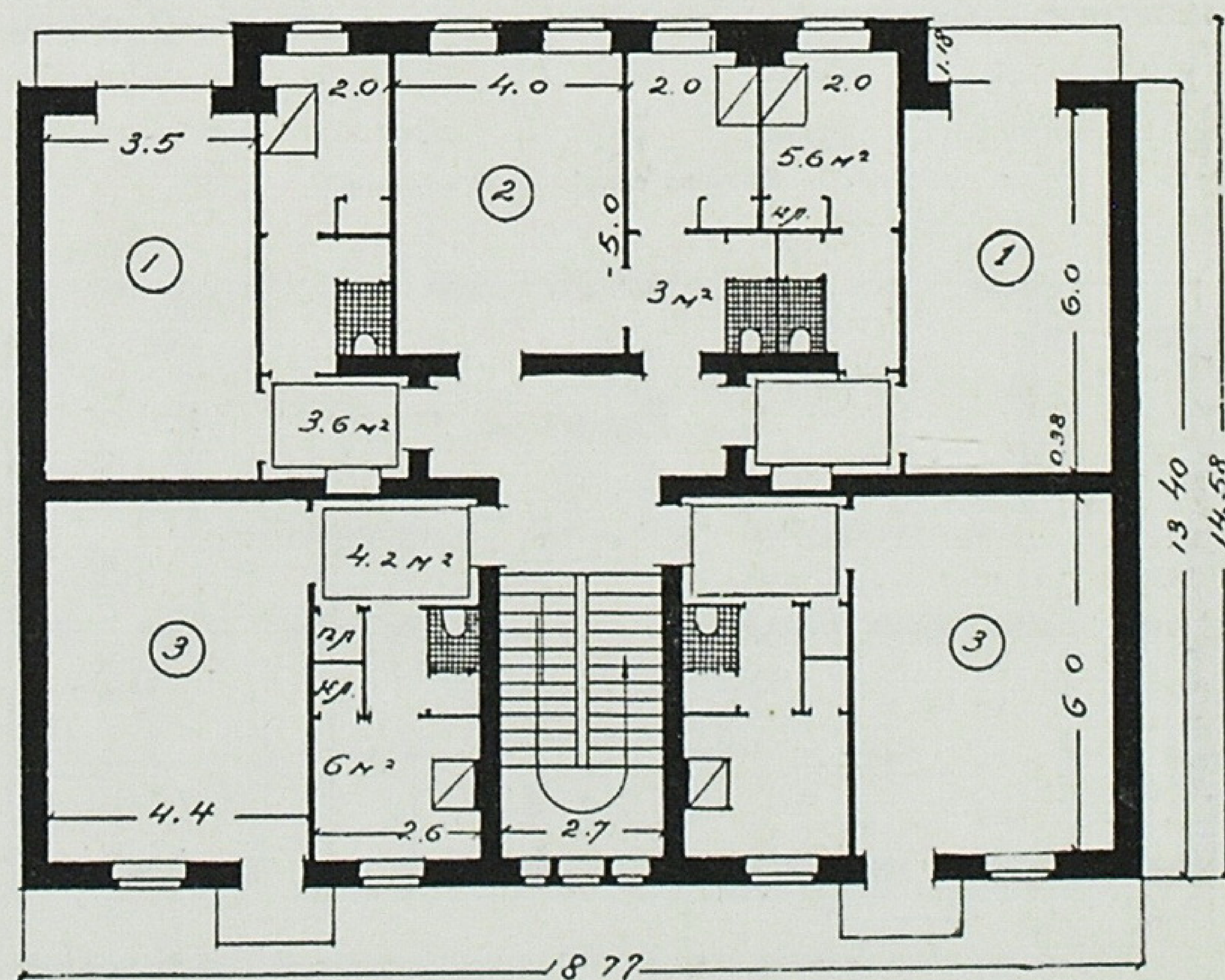

Рис. 2. П'ятиквартирна секція: всі квартири— однокімнатні.

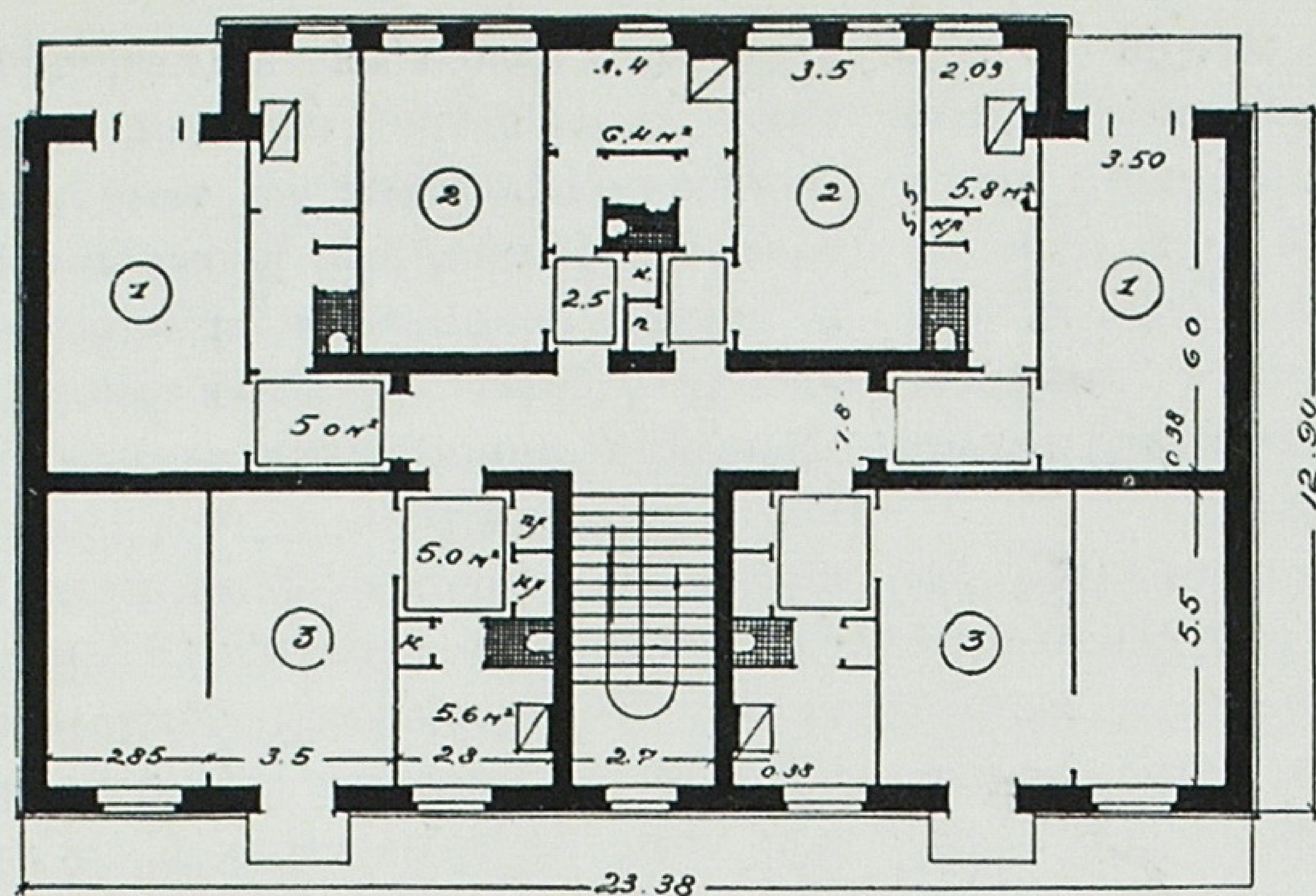

Рис. 3. Шестиквартирна секція.

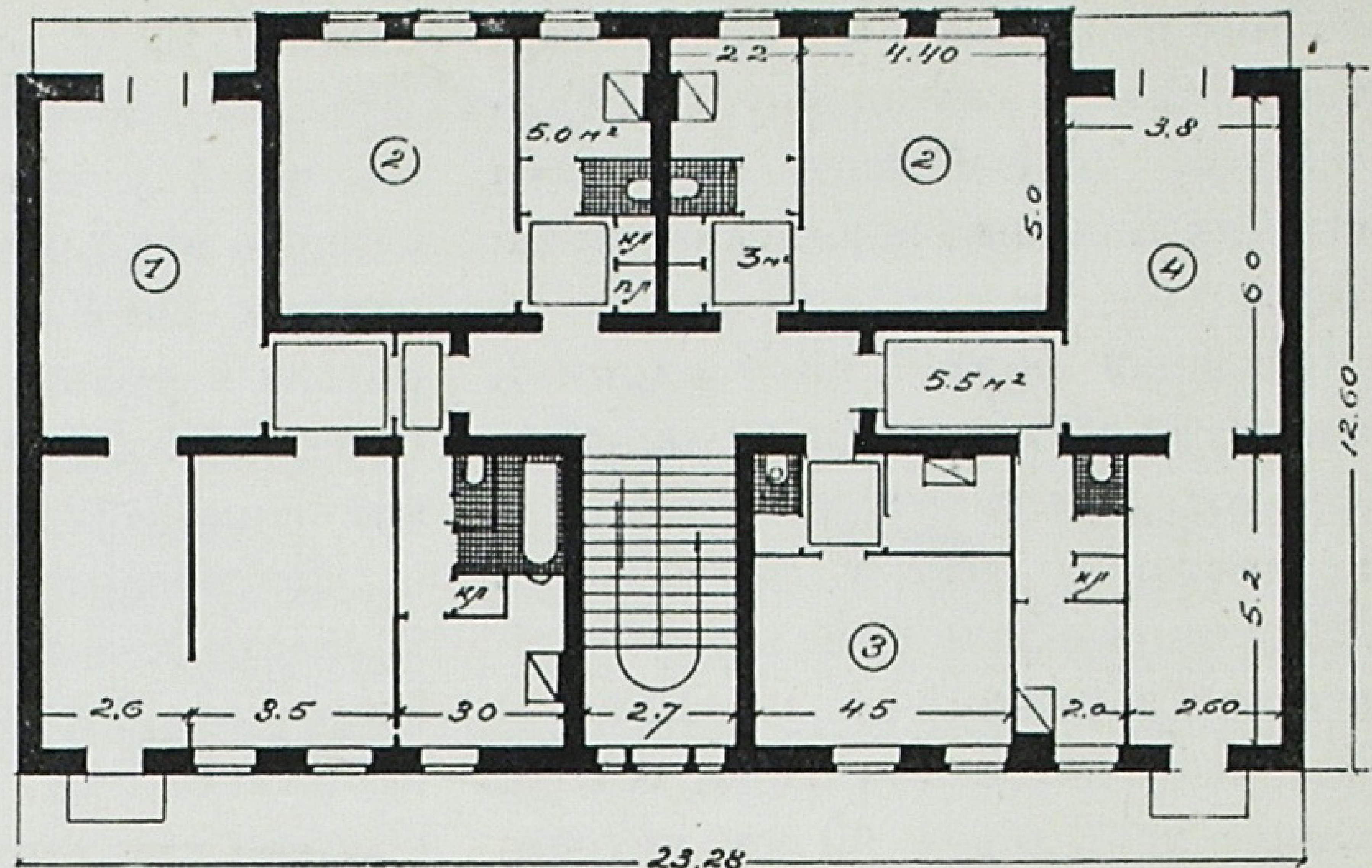

Рис. 4. Секція з п'яти квартир.

лова площа яких не повинна перевищувати 25—27 кв. метрів. Допоміжні приміщення в трьохкімнатних квартирах складаються з кухні, ванної, кімнати для домашньої робітниці, вбиральні й кладової. Передні мають таке ж розв'язання, як в трьохкімнатній квартирній секції № 4. Двохкімнатні квартири з невеликою житлоплощею—29,50 кв. метра розраховані на одну сім'ю. Допоміжні приміщення складаються з кухні, передньої, вбиральні й кладової. Середня житлова площа при умові заселення всієї секції шістьма сім'ями складе (не рахуючи площі кімнати домашньої робітниці) на сім'ю 27,83 кв. метрів. Вартість квадратного метра житлової площі в секції № 5—661 крб. (враховуючи кімнату домашньої робітниці—652 крб.).

Рисунок 6 показує на планіровку 8-квартирної секції. Половина квартир секції—двохкімнатні, решта—однокімнатні. Житлова площа всіх цих квартир має значні коливання. Так, дві двохкімнатні квартири мають площу по 38,80 кв. метра, а дві інші по 30,24 кв. метра. Дві однокімнатні квартири запроектовані площею по 21 кв. метр, решта дві — по 19,50 кв. метра. Середня житлоплоща на одну сім'ю складає 27—30 кв. метра, на випадок заселення вказаної секції 10 сім'ями—середня житлова площа складе 21,9 кв. метра. Вартість квадратного метра житлової площі в секції № 6—618 крб.

Кілька слів про секцію № 7, саму позитивну з точки зору економічності. Вона запроектована на 6 квартир, з яких 4 квартири двохкімнатні і 2 квартири—однокімнатні (рис. 7).

Двохкімнатні квартири не однакові по площі, а саме: 2 з них мають житлоплощу по 47,40 кв. метра, а решта дві—по 32,17 кв. метра. Дві двохкімнатні квартири площею по 47,40 кв. метра при бажанні легко можуть бути зменшені, для чого лише слід розміщену між ними однокімнатну квартиру площею в 21,45 кв. метра запроектувати теж двохкімнатною. Добір допоміжних приміщень повністю відповідає житловій площі квартир. Дякуючи конструктивності, вартість квадратного метра житлової площі в секції № 7 значно нижча вартості попередніх секцій. Складність конструкції сходів, що здається на перший погляд, тільки здається. Середня житлоплоща на

Рис. 5. Житлова секція на 4 квартири.

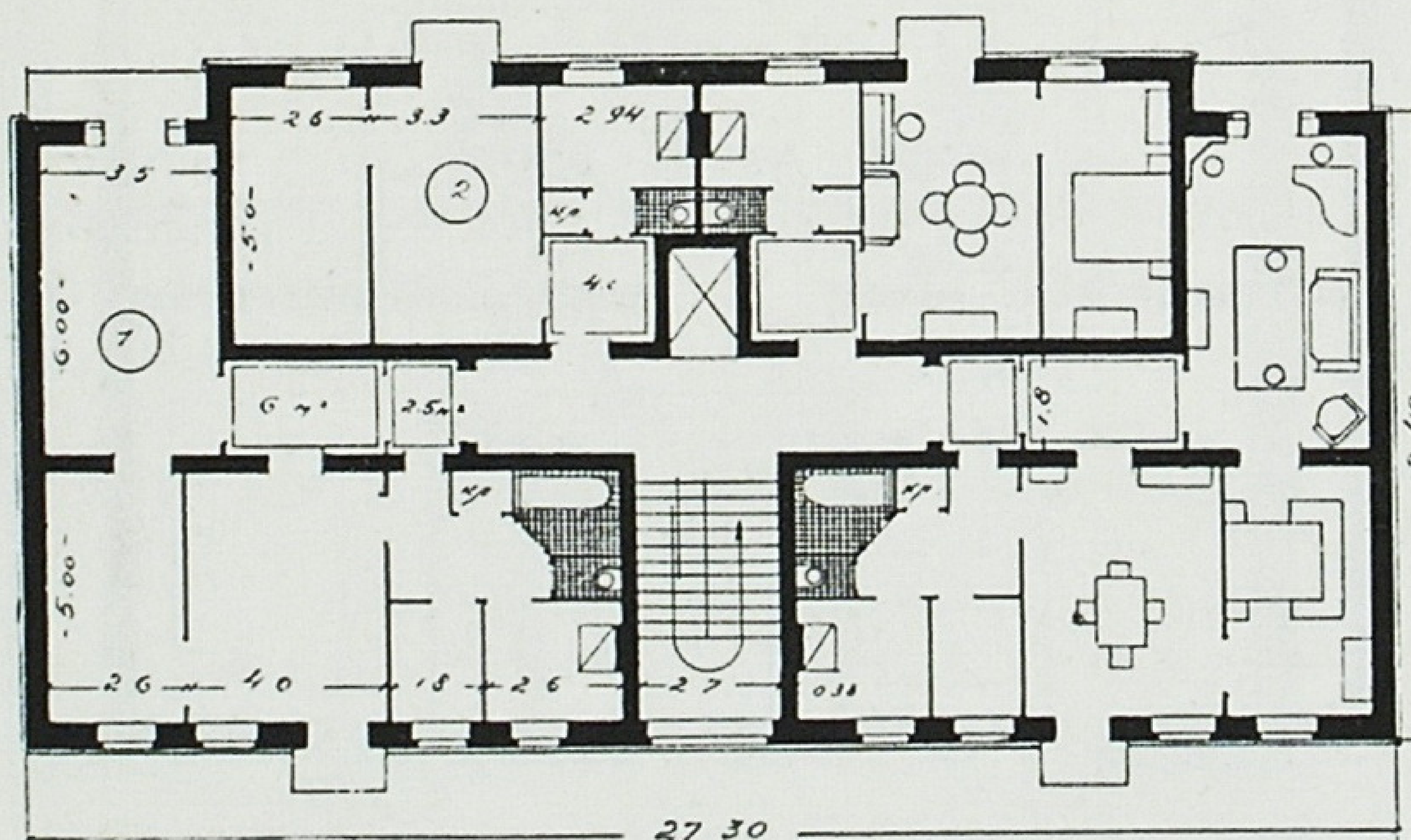
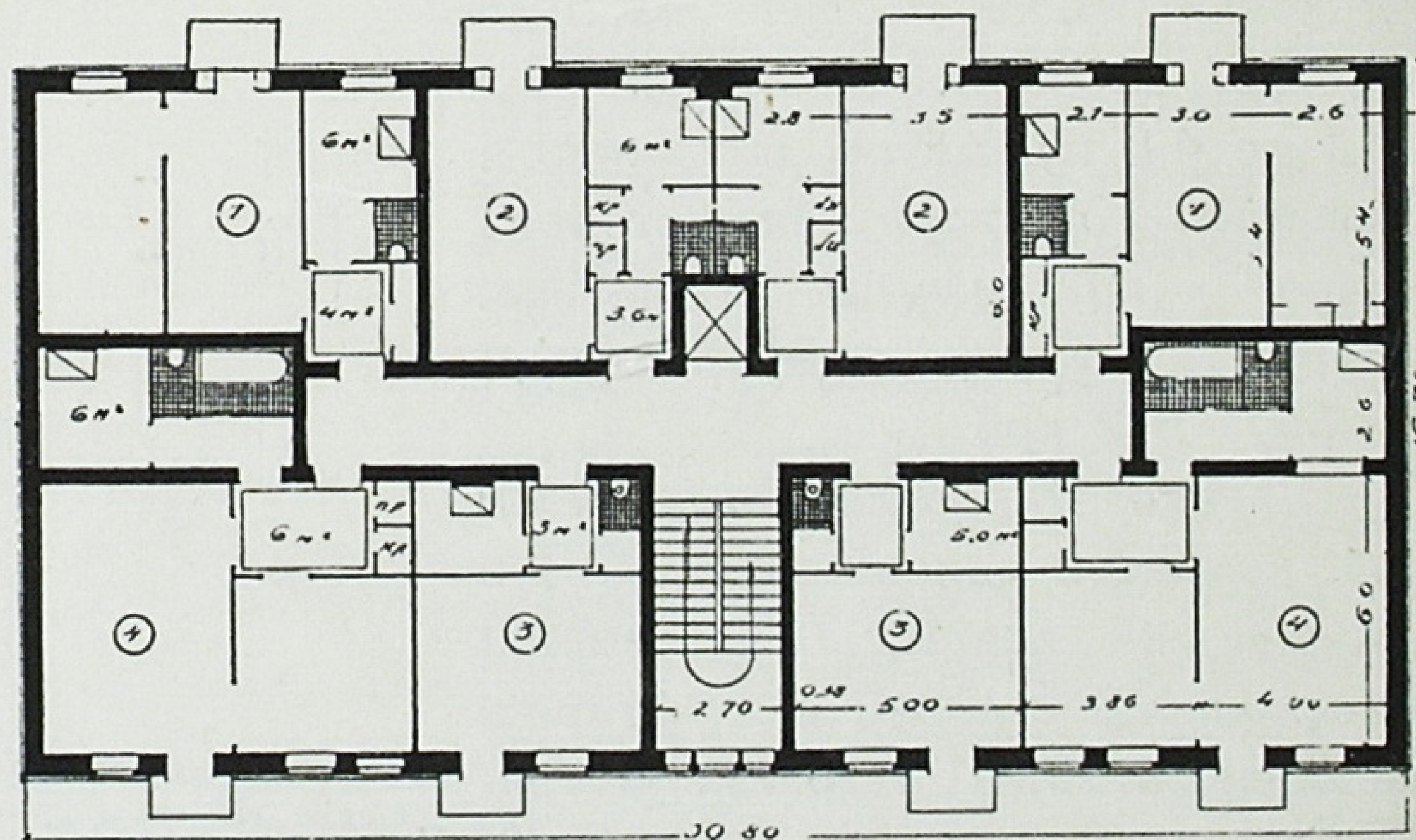

Рис. 6. Восьмиквартирна секція.

сім'ю складає кругло 33,5 кв. метра.

Нижче наводиться порівняльна таблиця, в якій ми маємо дані, що характеризують всі секції.

Коли взяти з таблиці дві житлові секції, а саме: дорогу № 5 і найдешевшу № 7, то, не дивлячись на те, що середня житлоплоща на сім'ю в 7 секції значно більше, ніж середня площа в 5 секції— вартість квартир майже однакова. Так, вартість квартири в 5 секції складає 27,83×652=18145 крб.; в 7 секції—33,67×533=18606 крб.

Останнє переконливо говорить на користь житлової секції № 7.

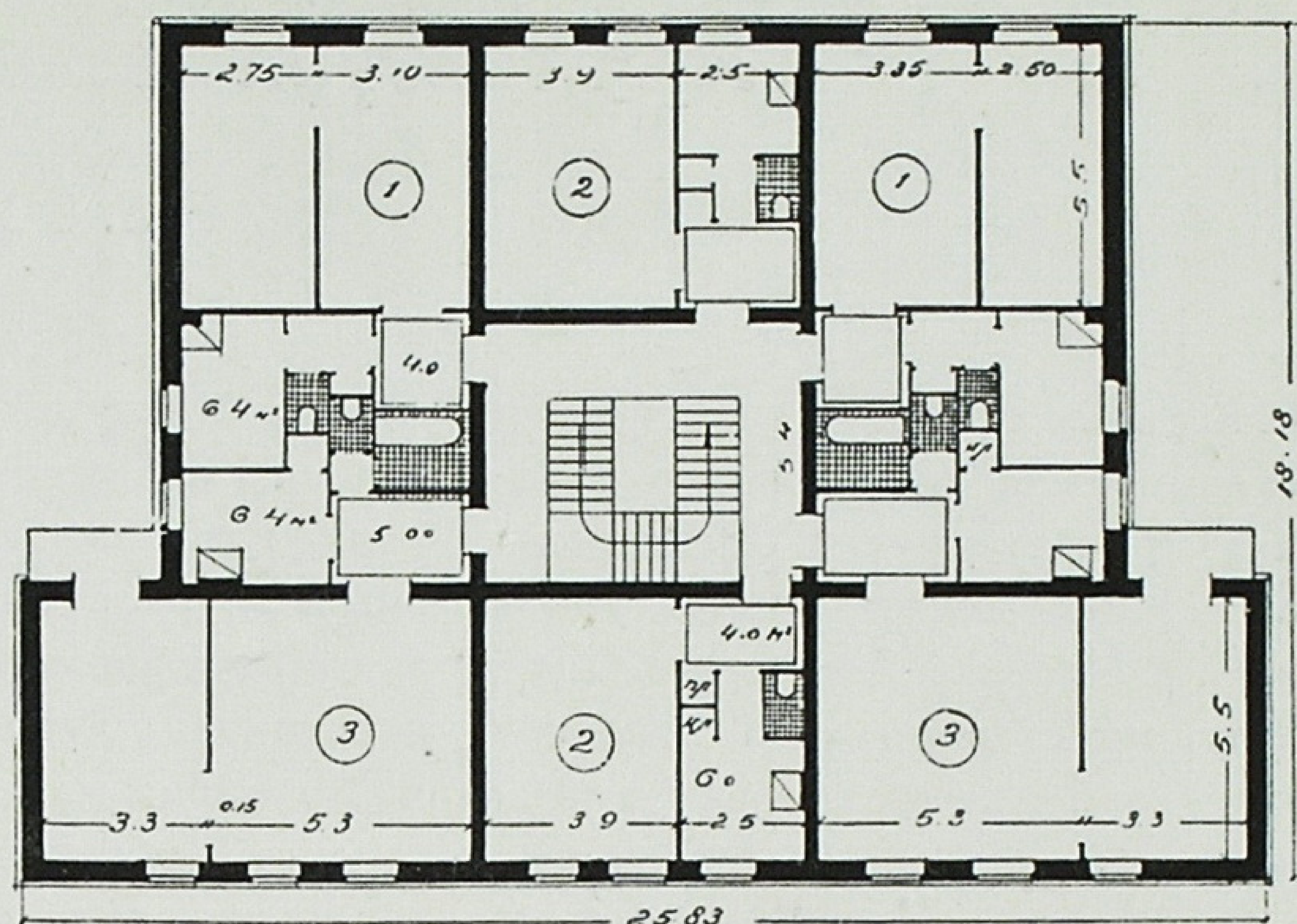

Рис. 7. Секція на 6 квартир.

Порівняльна таблиця

Назва	Житлові секції							Примітка
	1	2	3	4	5	6	7	
Кількість квартир	4	5	6	5	4	8	6	Висота приміщень 3,25 м
Трьохкімнатних	—	—	—	1	2			
Двохкімнатних	—	—	2	1	2	4	4	
Однокімнатних	4	5	4	3	—	4	2	
Кільк. сімей	4	5	6	6	6	10	6	
Житлоплоща в м²	91,50	114,80	150,34	149,80	167,0	219,0	202,04	
Середня житлоплоща	22,87	22,96	25,05	29,96	41,75	27,37	33,67	На 1 кварт.
Середн. на сім'ю м²	22,87	22,96	25,05	24,69	27,83	21,90	33,67	
Площа передньої на кварт. м²	4,15	3,80	4,30	4,0	6,50	4,15	4,30	
Площа кухні в м²	5,40	5,80	4,85	5,30	6,0	5,75	6,25	Різниця відзначок підлог суміжних 2 поверхів 3,60 м
Ванна місць	—	—	—	1	2	2	2	
Вбиральня „	4	5	5	5	4	8	6	
Кладова в м²	0,7	1,0	1,0	0,9	0,8	1,1	0,9	
Цегли на 1 кв. житлоплощі шт.	440	480	466	500	509	475	410	Коеф. на пройоми 0.9
Вартість 1 м² житлоплощі	572	624	605	650	661/652	618	533	Знамен. при врах. кімн. дом. роб.

Архітектура малих форм у Києві

А. І. Бойко

Не раз на сторінках нашої преси порушувалось питання про практику проектування і будівництва так званих малих архітектурних форм у Москві і Ленінграді. В цій статті ми ставимо собі завдання висвітлити стан цієї справи в київських умовах.

До 1935 р. в Києві не було належного нагляду за спорудженням і встановленням малих архітектурних форм. Об'єкти малих форм у Києві безконтрольно проектували різні особи, які часто зовсім не розбиралися в елементарних питаннях благоустрою міста і мали дуже невисокий художній смак. В результаті такого „проектування і будівництва" вулиці Києва заповнились різними спотвореними будками, „ларями", тумбами, зразки яких можна й тепер бачити на київських базарах, а не рідко й на вулицях віддалених районів міста.

В той період, а часто ще й тепер, малі архітектурні форми проектувалися і споруджувались з урахуванням переважно функціональних вимог до цих споруд. На зовнішнє, художнє оформлення цих об'єктів зверталося дуже мало уваги, а вибір місця для встановлення їх у місті залежав виключно від міркувань суто комерційного порядку щодо торгових об'єктів і технічної раціональності щодо інженерних споруд (трансформаторні і телефонні кіоски, трамвайні споруди тощо). Цим пояснюється невдале розміщення, на шкоду рухові, таких об'єктів, як трансформаторні кіоски коло будинків №№ 16, 19 і 39 на Хрещатику, коло Золотоворотського скверу, на вул. Короленка біля буд. № 52 тощо. Так само невдало розміщені вже в 1936 р. освітлювальні колони на Хрещатику і на майдані Верховної Ради УРСР. Може розміщення їх і задовольняє з погляду світлотехнічних розрахунків, але воно зовсім незадовільне з погляду художнього.

Прикладом такого ж невдалого розміщення є розміщення торгових кіосків, споруджених тільки з урахуванням задоволення технічних вимог торгового процесу. Багато таких кіосків, павільйонів і ларів є на Сінному, Лук'янівському, Галицькому майданах, на Солом'янці тощо. Здебільшого ці споруди являють собою дерев'яний каркас, обшитий, в кращому разі, грубо пофарбованою вагонкою, в якому прорізано два отвори—один для входу, а другий для того, щоб продавати товар.

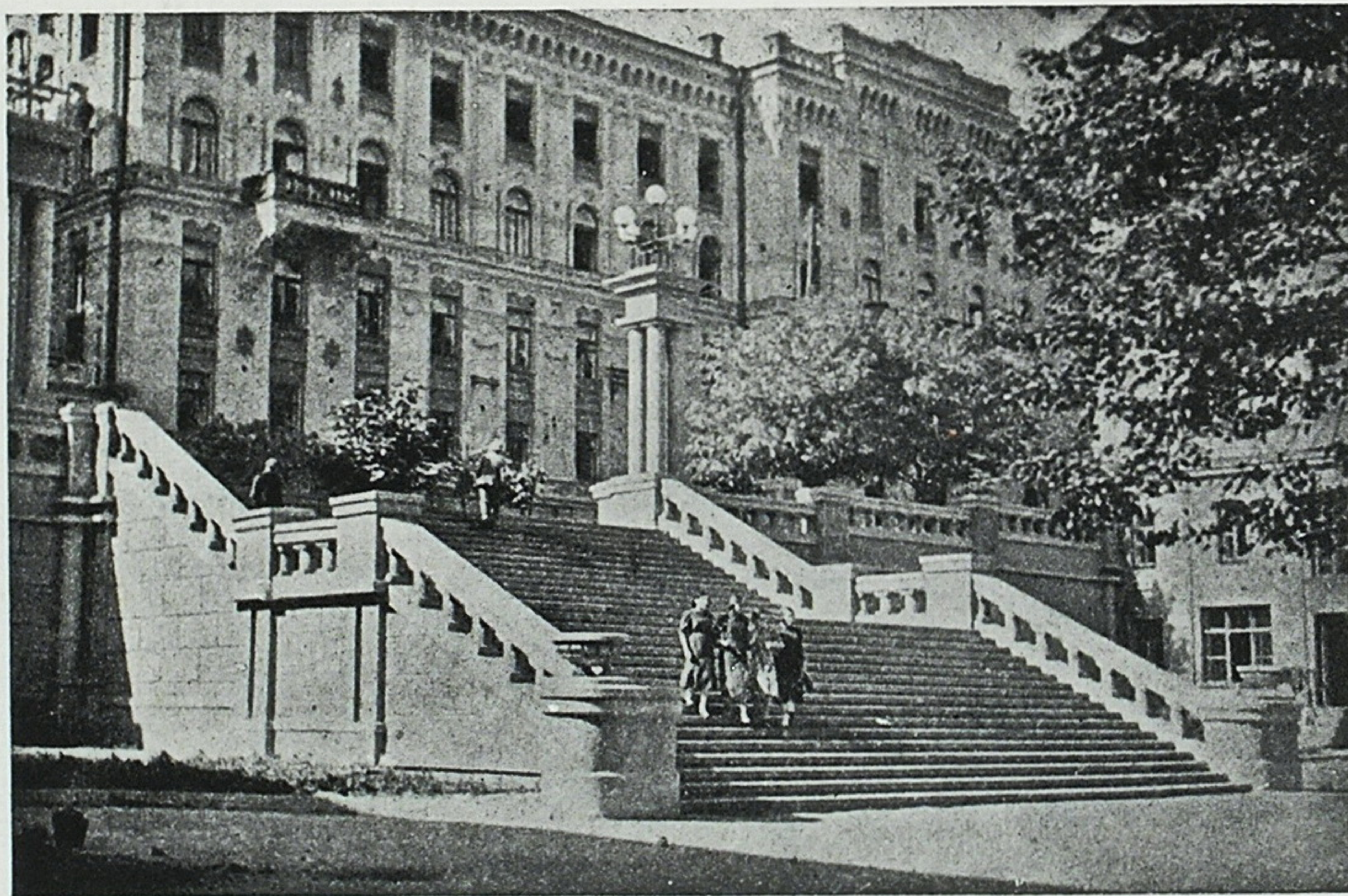
З організацією інспекції зовнішнього благоустрою міста в Києві розгорнулась боротьба з безконтрольним проектуванням основної маси малих форм і з хаотичністю, безплановістю розташування їх у місті. Перед особами, які займаються проектуванням малих архітектурних форм, було поставлено ряд завдань, що виходять за межі задоволення суто утилітарних завдань цих об'єктів. Ці завдання полягають у розв'язанні цілого ряду питань архітектурно-художнього оформлення цих споруд в розумінні винайдення художніх пропорцій, гармонійного поєднання їх форм і розмірів з навколишніми будівлями, рельєфом, зеленими насадженнями; питань правильного розміщення їх на території вулиць і майданів, парків і базарів; питань про матеріали, деталі, забарвлення декоративного освітлення в вечірні години тощо.

Вдале і вміле розв'язання цих питань в великій мірі сприяє пожвавленню окремих куточків міста, не завдаючи шкоди основному призначенню споруд малих форм—задоволенню потреб населення.

Проте, не зважаючи на дедалі

Зразки архітектури малих форм у Києві. Сходи біля оперного театру.

Architecture en petite forme. Escalier près de l'Opéra à Kiev.

більші вимоги щодо проектування і спорудження малих архітектурних форм з погляду художнього удосконалення їх, більшість архітекторів і будівників, які працюють над монументальними спорудами (не кажемо вже про господарників), нерідко ставляться до малих архітектурних форм надзвичайно легковажно. Вони вважають, що працювати над „малими" формами можна з „малою" затратою власних сил, з „малим" напруженням творчої думки, як над об'єктами нескладними, третьорядного значення.

Такий погляд, в разі відсутності належного контролю, породжує недоброякісні, а іноді й просто халтурні споруди, які обходяться міському господарству в десятки, сотні тисяч карбованців.

Яскравою ілюстрацією некультурного ставлення до малих форм можуть бути незграбні продуктові ларі в центрі Червоного майдану на Петрівці; павільйон морозива в сквері на Верхньому Валу; обурливі кіоски Хлібторгу на майдані Богдана Хмельницького, на Червоноармійській вул. біля № 1—3 і в інших місцях; скульптурне оформлення фонтану у дворі пасажу на Хрещатику № 25; антихудожні скульптури в Ботанічному саду („Пушкін", „Мати й дитина"); ліхтарі на майдані біля Верховної Ради і на вулиці Толстого; ряд вивісок і „вітражів", зовнішній вигляд і характер яких часто не відповідає архітектурним формам, деталям і матеріалам будинків (Хрещатик № 28, 8-а, Свердлова № 5 і ін.). Невдалий своїми деталями літній ресторан в Першотравневому парку (вхід, вази, ліхтарі тощо). Багато подібних прикладів можна навести також щодо оформлення огорож, вітрин магазинів, меморіальних дошок і т. ін.

Але одночасно треба відзначити і цілком вдалі об'єкти малих форм, до проектування яких автори поставилися з любов'ю і увагою. До таких належать численні і різноманітні кіоски „Укртютюнзбуту" на вулицях Леніна, Короленка, на Хрещатику; кіоски „Союзпечати" на майдані Толстого, на вул. Леніна і т. д.; кіоски харчоторгу в Кіровському і Ленінському районах (парк Жертв Революції, майдан Героїв Перекопу); розвозки для морозива; сходи біля оперного театру на вулицю Лисенка; пам'ятник Жертвам Революції на майдані Верховної Ради; металічні гратки для зелених насаджень на вулицях міста, а також ряд інших малих архітектурних форм, що покищо залишаються матеріально не оформленими.

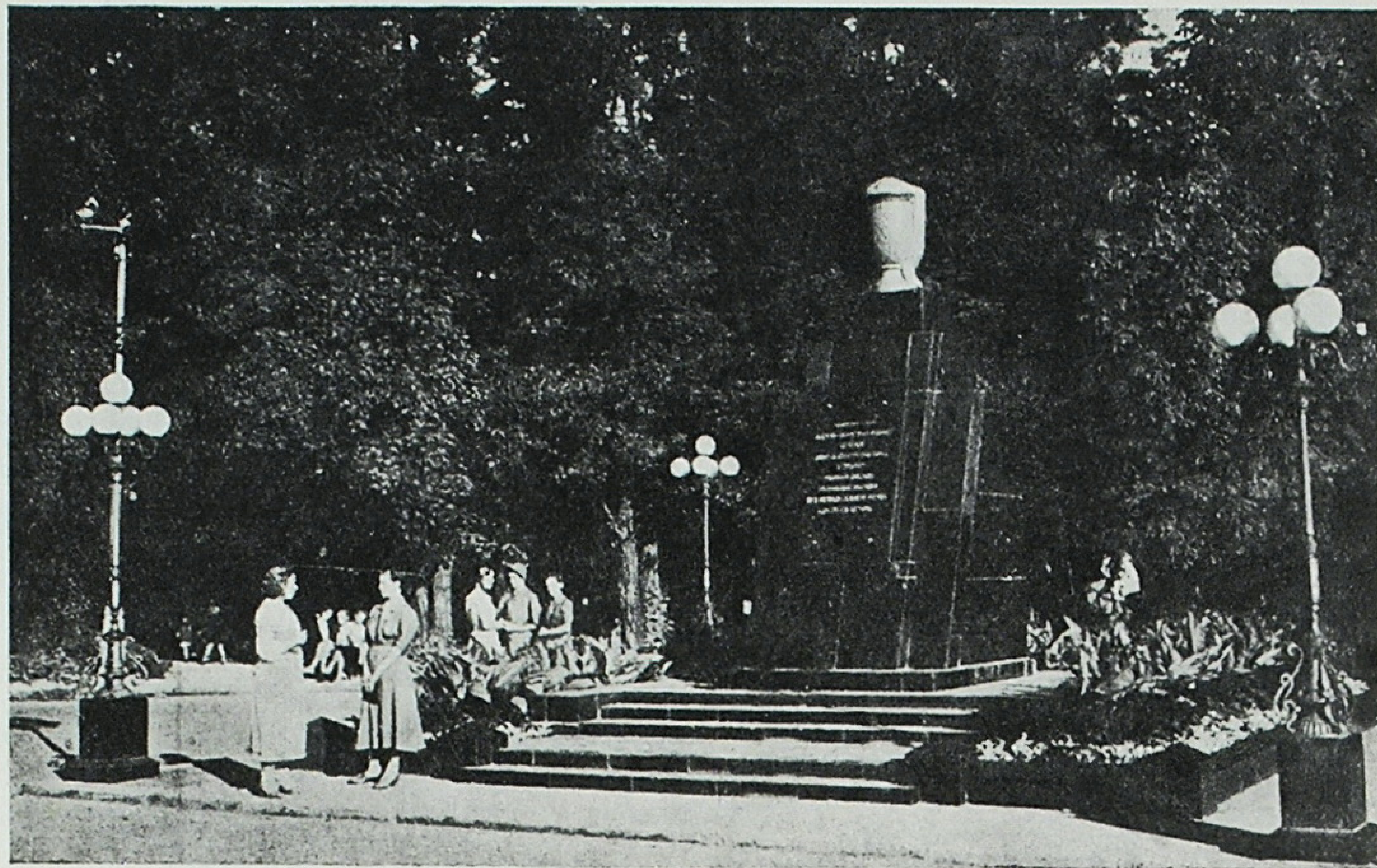
Нарешті, треба спинитись на тих далеко непоодиноких випад-

Оформлення майданчика на схилах Дніпра. Belvedère sur le Dnièpre.

Бельведер в парку ім. 1 Травня на схилах Дніпра. Belvedère au Parc du Premier Mai au dessus du Dnièpre.

Пам'ятник Жертвам Революції на майдані Верховної Ради УРСР.

Monument aux Victimes pour la Révolution sur la place du Soviet Suprême de la RSSU.

ках, коли навіть цілком сприйнятні своїми художніми якостями об'єкти малих форм розміщуються в місті дуже невдало або спотворюються різними прибудовами, переробками, пофарбуванням тощо. Більшість міських організацій, переважно торгових, нібито з метою кращого обслуговування населення, розміщують свої ларі, ятки і кіоски тільки в центральних точках, у місцях найбільшого скупчення народу. В результаті цього окраїни міста залишаються без обслуговування, рух на центральних вулицях утруднюється, а кіоски, павільйони і інші об'єкти, що часто відрізняються один від одного формами, розмірами, пофарбуванням, поставлені поруч, створюють непривітні картини невпорядкованості. Характерною ілюстрацією цього є Червоний майдан, кіоски на розі вул. Орджонікідзе і Енгельса тощо.

В інших випадках, після встановлення нових, хоч і непоганих кіосків, на місці починає розгортатись „самодіяльність" торгових працівників, які до основної споруди добудовують приміщення для сторожа, на даху встановлюють грубий загострений кіл для ізоляторів та електропроводки; кіоск „обростає" з усіх боків бочками, ящиками і іншою тарою.

На подібне ставлення до малих архітектурних форм торгового і неторгового призначення можна часто натрапити навіть серед відповідальних керівників установ, підприємств і т ін. Всі вони звичайно зовсім забувають, що кожний погано зроблений об'єкт малих форм, навіть невдало пофарбований або поставлений в незручному місці, не тільки спотворює місто, а й надзвичайно негативно позначається на художньому вихованні мас, прищеплює їм поганий смак.

З ростом культурних вимог населення у нас дедалі більше виявляється розрив між дійсністю і вимогами мас щодо культури малих архітектурних форм. Особливо великого значення набуває цей розрив у Києві, як столиці УРСР. До Києва приїжджають з усіх кінців країни будівники, художники, господарники, щоб ознайомитися з досвідом практики і проектування благоустрою міста, зокрема, малих архітектурних форм.

Приклади некультурної торгівлі овочами на вулицях Києва.

Exemples de vente défectueuse.

Часто художньо неповноцінні об'єкти, що випадково попали на вулиці столиці, малодосвідчені люди вважають зразками, копіюють їх і розповсюджують в інших містах в десятках і сотнях екземплярів.

Наведені тут факти доводять, що у нас малим архітектурним формам приділяється дуже мало уваги.

В теперішній час, як це не дивно, в Києві зовсім немає контролю над проектуванням і спорудженням об'єктів малих форм. Як і до 1934 р., в місті знову немає організації, в якій концентрувалося б проектування малих форм. Тим часом господарські організації, щоб обслуговувати населення, вкладають в будівництво цих численних об'єктів немалі кошти.

Скульптура в парку ім. Жертв Революції.
Sculpture du Parc au nom des Victimes pour Révolution.

Отже, виникає гостра необхідність, щоб міська рада депутатів трудящих негайно організувала спеціальний проектно-контрольний відділ при Управлінні київського міського архітектора або при Управлінні благоустрою, який кінець-кінцем поклав би край випускові недоброякісних об'єктів. В результаті діяльності такого проектно-контрольного відділу кошти, що асигновуються на малі архітектурні форми, використовуватимуться доцільно, економно і з найбільшим ефектом, а місто прикраситься повноцінними спорудами, гідними столиці квітучої України.

За широке застосування покрівельного сланцю

О. Р. Плетцер

Неодноразові і досить виразні директиви нашої партії звертали увагу радянських архітекторів і будівників на необхідність широкого застосування в нашому будівництві нових і місцевих будівних матеріалів. Проте безперечний консерватизм і рутина, що мають місце в цьому відношенні серед наших архітектурно-будівних кіл, доводять до того, що майже ніякого зрушення в справі застосування нових будматеріалів ми до цього часу не маємо. Навпаки, ця галузь будівного фронту й до цього часу характеризується певним застоєм. Кращим доказом правильності цього твердження є наше відставання в застосуванні покрівельного сланцю, який має прекрасні якості—велику міцність, повну вогнетривалість, непроникність щодо води, морозостійкість, легкість обробки і порівняно невисоку вартість.

За кордоном покрівельно-сланцева промисловість досягла високого розвитку. В Англії, Німеччині, Франції, Америці десятки тисяч робітників працюють у цій промисловості; а в нас, при наявності ряду великих родовищ покрівельного сланцю і не дивлячись на те, що Радянський Союз є надійною базою для швидкого розвитку цієї галузі промисловості, покрівельні сланці майже не використовуються.

Кустарне добування покрівельного сланцю почалося ще в далекому минулому — він служив людині з самих перших кроків її осілого життя: як тільки в печерної людини виникла потреба в наземному житлі, сланець став першою його покрівлею. В часи римської імперії сланець досить широко застосовувався для покрівель, і кустарний промисел по добуванню сланцю набув досить широкого розвитку. В кол. Росії декілька разів робились спроби почати здобування сланцю, але ці спроби кожного разу припинялись на самому початку, не встигши виявити потрібного ефекту від даної промисловості.

1830 року в Криворіжському районі проводилась розробка сланцю, що відправлявся для вкри-

вання будівель Миколаєва, де почалась тоді забудова. 1880 р., а далі перед імперіалістичною війною, Криворіжські сланцеві поклади розчищались, і з них добувався сланець, але щоразу закривались за відсутністю коштів, не дивлячись на чудові якості цього покрівельного матеріалу.

Родовища покрівельного сланцю

Початком здобування покрівельного сланцю на наших територіях можна вважати X століття: є вказівки, що за часів Володимира і Ярослава київські храми вкривались сланцями, очевидно, з Криворіжських покладів. З усіх відомих родовищ покрівельного сланцю Радянського Союзу Криворіжське є найбільш інтересним за своїми економічними умовами: воно міститься біля самої залізниці, в центрі промислового району, який має блискучі перспективи дальшого розвитку. Кривий Ріг є колиска сланцевої промисловості Радянського Союзу. Тут уперше розпочате добування покрівельного сланцю, дякуючи особливо сприятливим умовам і активній допомозі гірнорудних і залізничних підприємств; Криворіжські гірничі робітники дали перші кадри новому виробництву.

В Радянському Союзі покрівельні сланці є ще на Кавказі, Україні, Уралі, в Казахстані, Середній Азії, Башкирії, Західному Сибірі й Східному Сибірі. По кількості районів родовищ найбільш широким є Кавказ, де відкрито 26 родовищ. На Україні родовища покрівельного сланцю є в районах: Криворіжському, Могилів-Подільському, Червоно-Луганському і Ровенському. Всього в Радянському Союзі виявлено 65 родовищ.

Виробництво покрівельного сланцю

По ступеню підготованості родовищ покрівельних сланців для експлуатації є групи: досліджені й передані промисловості і ті, що досліджуються. До першої групи належить перш за все Криворіжське родовище, яке більше 100 років тому вже розроблялось, і покрівельний сланець з нього відправлявся, як згадано вище, в м. Миколаїв, де він з успіхом конкурував з італьянським сланцем, що туди завозився. Але з невідомих причин криворіжське виробництво сланцю скоро занепало. Цей сланцевий рудник міститься поблизу станції Шмаково Сталінської залізниці і належить НКШС. Промислова розробка його в наші часи була поновлена в незначному масштабі тільки в 1931 році. Запроектований до розробки шар мав товщину в 8 м.

Характеристика покрівельного сланцю як покрівельного матеріалу

Великий досвід будівництва в Західній Європі виробив декілька способів покрівлі даху покрівельним сланцем.

З метою раціоналізації й здешевлення будівництва нашим стандартом розв'язується виробництво тільки двох видів покрівельних плиток—прямокутних (англійських) і косокутних (старонімецьких). Англійський спосіб покриття прямими рядами вимагає гратування з брусків; проте, робота за цим способом можлива і суцільним покриванням. Плитки старонімецького типу бувають різних розмірів, а тому перед покриттям даху необхідно розсортувати їх за розмірами так, щоб найбільші з них були покладені на ближчі до стоку нижні ряди, а малі до гребеня, щоб дощова вода, яка збирається до стоку, зустрічала найменшу кількість швів. Кожна плитка прибивається до покривання двома цвяхами. Природний покрівельний шифер, з якого виготовляються покрівельні сланцеві плитки, є продуктом механічної обробки покрівельного сланцю, що являє з себе гірську породу, яка походить, переважно, від глинистих осадкових пород і відрізняється повною та рівною сланцеватістю. Готові плитки називаються природним шифером на відміну від плиток з етерніту—штучного шиферу, що виробляється з імпортного азбесту й дефіцитного цементу.

Як покрівельний матеріал, сланець має високі якості: велику міцність, як видно з згадуваних нижче прикладів покрівель, що служать сотні років; водонепроникливість, морозостійкість, повну вогнетривалість, легкість обробки й порівняно невисоку вартість. Підсумовуючи все це, ми робимо висновок, що покрівельний сланець є матеріал високої якості, який повинен знайти собі застосування в будівництві також і через свою велику економічність, порівняно з іншими покрівельними матеріалами, а в першу чергу з покрівельним залізом. Якщо початкові витрати по сланцевій покрівлі і перевищують вартість спорудження залізного даху, то за довгий час служіння сланцю витрати на біжучий і капітальний ремонт такого даху незрівняно менші залізного. Це дає повну підставу твердити, що введення в наше будівництво покрівельного сланцю дасть величезний економічний ефект.

Застосування сланців за кордоном рік-у-рік все збільшується; в США 1918 р. на це виробництво було витрачено 4.841.120 доларів, в 1928 р. на вироблення 646.130 тонн сланцю витрачено 11.472. 291 долар.

Цим шляхом повинні й ми піти. Ми повинні врахувати, що 80% пожеж у нас починається з даху, що зобов'язує нас застосувати заходи, щоб ці гнізда „червоного півня" були якомога швидше витіснені й замінені довговічними сланцевими плитами.

Про довговічність покрівельних сланців на дахах німецький вчений

Гіршвальд і проф. В. В. Аршинов сповіщають, що в Німеччині сланцеві дахи церкви в Енбеці існують 400 років, в с. Венделі Рейнській провінції—450 років, у Шільдені коло Білефельда і в Брадфорді (Англія)—1200 років.

Чи є потреба в таких довговічних покрівельних перекриттях? При розв'язанні цього питання слід врахувати, що всяка міська будова може бути знесена після ста років служби. Тоді дах можна зняти, не ламаючи плиток, і використати як це практикується в Англії та мабуть і в інших країнах, для вкривання даху нової будови.

Велика перевага покрівельного сланцю ще в тому, що родовища його містяться в багатьох районах Радянського Союзу і часто в безпосередній близькості від населених місць, що дає змогу легко набирати робочу силу, і поблизу залізниць, що значно полегшує приставку покрівельного сланцю на будівництво.

Проте, не дивлячись на всі ці великі переваги покрівельного сланцю, виробництво його в нас досить непомітне. Чи не пояснюється це тим, що з покрівельними сланцями—природним шифером і його експлуатаційними якостями і перевагами перед усіма іншими покрівельними матеріалами, до етерніту—штучного шіферу включно, обізнане досить обмежене коло будівників і установ? Чим іншим можна пояснити те, що за директивними передбаченнями НКТП на 1937 р. було намічено: виробництво етерніту в кількості 100 млн. кв. м, руберойду—180 млн. кв. м, а покрівельного сланцю—лише 8 млн. кв. м. Це тоді, коли капіталовкладання на виробництво одного кв. м етернітового даху дорівнює 1 крб. 36 коп., коли до складу етерніту входить азбест—матеріал не тільки дефіцитний, але й імпортний, а цемент і паливо також дефіцитні. Сланець же для свого виготовлення не потребує ні дефіцитних матеріалів, ні імпортного устаткування, ні палива, а капіталовкладання в сланцеву промисловість складає лише 85 коп. на один кв. м даху.

Цікавою справою треба вважати використання відходів, що лишаються після розробки покрівельних плиток. При невеликій обробці відходів можна одержати плитки для підлог і для облицькування з гладкою поверхнею. Ці плитки можуть бути з успіхом використані для настилання підлог кухонь, вбиралень, ванн, коридорів, машинових зал, майстерень, електричних станцій, хімічних заводів, лабораторій тощо. Сланець чудово сприймає фарби, а тому плитки можуть бути всяких кольорів. Різні дрібні залишки сланцю також знаходять собі застосування.

Крім усього цього, як сповіщає інженер В. І. Скозобов, у будівництві доріг США сланець застосовується в вигляді дрібного щебня, який вкачується котком без зв'язуючих додатків, що з'являється великою перевагою в справі дорожного будівництва. В боротьбі з бездоріжжям, в першу чергу на Україні, слід використати досвід Ірландії, де сланцеві відходи в з'єднанні з бутомінозними речовинами з великим успіхом застосовуються на будівництві шосейних доріг.

Сланцеві відходи в вигляді дрібно стертого порошка дають при з'єднанні з рідким склом чудову вогнетривалу фарбу сірого кольору. Ця фарба одержана в лабораторії інституту прикладної мінералогії й виготовляється Ленінградським заводом „Лакокраска". В кам'яно-вугільній промисловості сланцевий пил також може бути використаний для погашення й локалізування рудникових пожеж.

Ці можливості застосування відходів покрівельного сланцю є найбільш показові, але далеко не вичерпують його промислового використання.

В покладах покрівельного сланцю трапляється й будівний сланець, що має властивість розколюватись на товсті плити. Цей сланець може бути застосований для підвіконників, сходових ступнів, облицькування стін. На закордонних рудниках є спеціальні фабрики для обробки будівного сланцю, і оброблені плитки знаходять всі вищезгадані застосування.

Час зрушити цю справу і в нас, час дати їй належний хід.

Від редакції: Вміщуючи статтю інж. О. Р. Плетцера порядком обговорення, редакція просить практиків-архітекторів і будівників, зокрема, архітектора О. В. Кобельова проф. М. О. Даміловського і проф. О. Г. Молокіна висловитися в цій справі на сторінках нашого журналу.

Будівництво і конструкції

Починаючи з цього номера, в нашому журналі буде регулярно друкуватися відділ „Будівництво і конструкції“. В цьому відділі висвітлюватиметься досвід передових будівників, нові раціональні типи конструкцій, швидкісне будівництво, нові будівні матеріали і ін.

Редакція сподівається, що будівники й конструктори України візьмуть активну участь у цьому відділі, щоб на основі обміну досвідом піднести ще вище якість наших споруджень.

Графік для розрахунку дерев'яних балок

Графік для розрахунку дерев'яних балок побудований на основі формул $\sigma = \frac{M}{w} \leqslant [\sigma_u]$ і $f = \frac{5 \cdot q \cdot l \cdot L^4}{384 EJ} \leqslant \frac{1}{250} L$ при $\sigma_u = 100$ кг/см² і $E = 100000$ кг/см², ширині балки $b = 10$ см і при $p \leqslant 0{,}71 q$.

Останнє співвідношення пояснюється слідуючим:

Прогин балки від повного навантаження „q“ й окремо від тимчасового навантаження „P“ не повинен бути більше

$$f_1 = \frac{5ql}{384} \frac{L^4}{EJ} \leqslant \frac{1}{250} L$$

$$f_2 = \frac{5 . \rho . l \, L^4}{384 \, EJ} \leqslant \frac{1}{350} L$$

Як можна бачити з цих формул, прогини відносяться як навантаження

$$\frac{1}{350} : \frac{1}{250} = P : q$$

тобто $P = 0{,}71\ q$.

В цивільних спорудах відношення тимчасового навантаження до повного коливається в межах 0,4 — 0,6, тому цим графіком можна користуватись завжди й перевірка „f_2“ не потрібується.

На графіку показано залежність між перемінними величинами L, h, l і q. З допомогою графіка легко обчислити відстань між осями балок l або ширину перерізу балки b або інтенсивність навантаження q.

Хід розрахунку за графіком

Щоб знайти відстань між осями балок, робимо такі розрахунки:

1. З точки L (вісь абсцис), відповідної заданому розрахунковому прогонові, ставимо перпендикуляр до перерізу з кривою h, прийнятої висоти перерізу балки.
2. Через знайдену точку проводимо горизонталь вліво до перетину з вертикаллю, проведеною з точки q навантаження на 1 кв. м перекриття.
3. Точка перетину показує похилу лінію l' — відстань між осями балок.

Приклад 1.

Знайти відстань між осями балок l з такими даними: $L = 6{,}10$ м; $b \times h = 18 \times 26$ см; $q = 500$ кг/м².

За графіком (при $b = 10$ см) знаходимо $l' = 40$ см, при $b = 18$ см. $l = l'\ (18 : 10) = 40 \cdot 1{,}8 = 72$ см.

Приклад 2.

Знайти ширину поперечного перерізу балки b при таких даних: $L = 5{,}50$ м; $h = 26$ см; $l = 91$ см; $q = 550$ кг/м².

За графіком (при $b' = 10$ см) знаходимо $l' = 50$ см, але оскільки прийнята відстань між осями балок $l = 91$ см, то ширина балки $b = b' \frac{l}{l'} = 10 \frac{91}{50} = 18$ см.

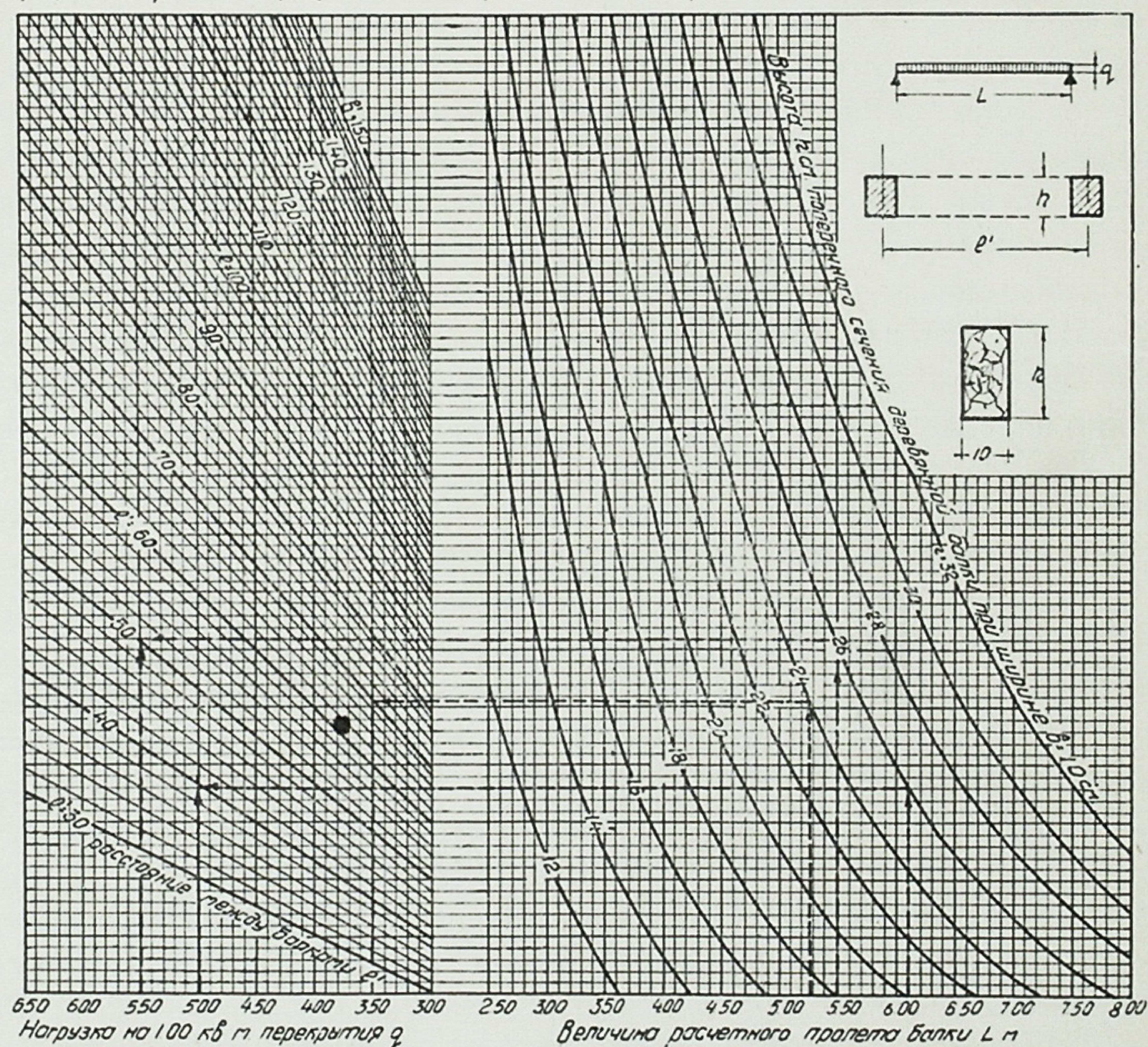
Приклад 3.

Знайти навантаження q при таких даних:

$L = 5{,}25$ м; $b \times h = 16 \times 24$ см; $l = 70$ см.

За графіком (при $b' = 10$ см) знаходимо $q = 350$ кг, але через те, що $b = 16$ см, величина $q = q' \frac{b}{b'} = 350 \frac{16}{10} = 560$ кг.

Є. Лінович

Стандартне перекриття[1]

Інж. К. Гіс (Німеччина) запропонував цікавий тип стандартного перекриття, розрахованого переважно для житлового будівництва.

Прогін між двома балками „a_1a" перекривається двома фасонними блоками „c_1c" і клиноподібною цеглою „d", два кути якої скошені на різну глибину. При найменшому прогоні цеглини „C" дотикаються одна до одної своїми нижніми ребрами. Їх суміжні стінки „h_1h" утворюють кут в 60° (рис. 1).

В цей кут укладаються гострим кінцем донизу клиноподібні цеглини „d", що мають у поперечному перерізі форму трьохкутника.

При великому прогоні між нижніми ребрами „c_1c" утворюється певна відстань. Для заповнення її камінь повертається так, щоб внизу був один з його скошених кутів.

З допомогою цеглини „d" можна одержати три різні відстані балок.

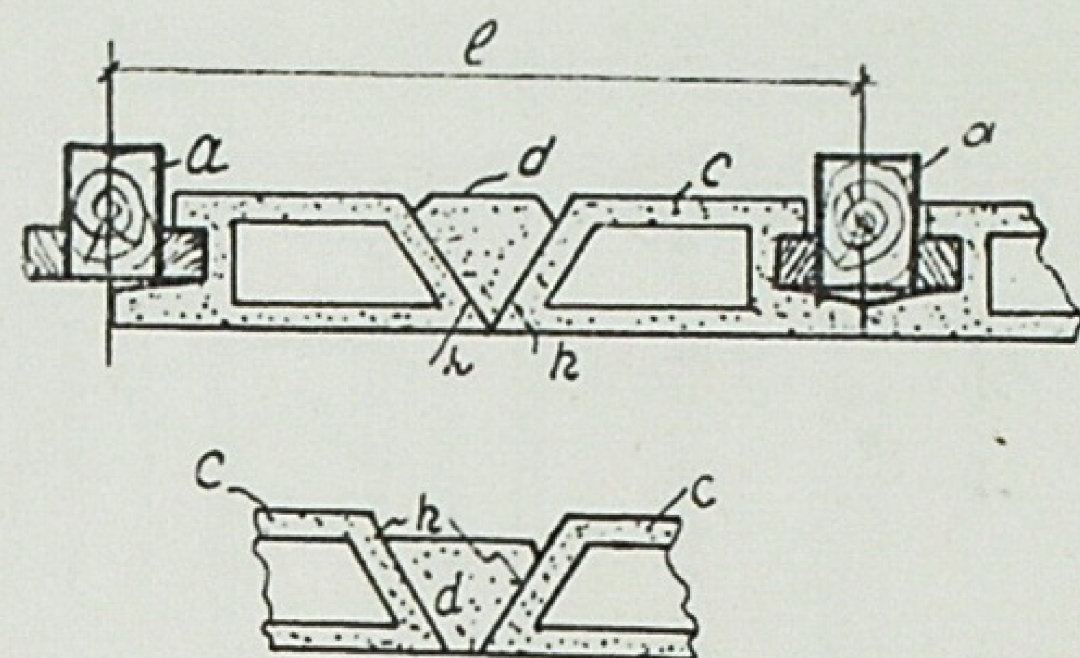

Рисунок N1 Перекрытие К.Гиса. вверху малый шаг балок, внизу большой шаг балок.

[1] Взято з „Картотеки рефератів іноземних патентів" Держпланвидаву.

Зміцнення перекрить підвалів для газосховищ

Використання підвалів житлових будинків для газосховищ зв'язане з рядом труднощів. З погляду конструктивного найбільші труднощі полягають у потребі зміцнення існуючих перекрить. Різноманітний характер перекрить над підвалом не дає змоги виробити стандартне рішення для всіх випадків, проте здебільшого зміцнення перекрить вирішується підведенням знизу нового перекриття, розрахованого на повне розрахункове навантаження (за інструкцією проектування газосховищ).

Міськпроект виробив тип цього перекриття. Здійснюється воно так: спочатку підводяться металічні двохтаврові балки, потім між їх полички заводяться залізобетонні збірні плитки. На аркуші С—21 показані такі плити (рис. 1).

Рис. 1

КИЕВГОРПРОЕКТ | Объект | Ж.б. сборная плита перекрытий над ГУ 2й кат | Лист С-21 | 19—39г

План плиты М=1:10

Внимание! Колич стержн. зависит от шир. плиты—см. таблицу.

Разрез I-I М-1:10

Защитн слой -1.5см

Разрез II-II М-1:10

Распред арм. ф 4 м/м колич см таблицу

① Колич см табл. $l_1 = l + 11$; ф-8

l_1 - длина стержня с крючками
l - длина плиты

$R_{30} = 110$

Поперечн. разрез М-1:10

Ж.б. сборн. плита см таблицу

Заливается цем. раств 1:4

Штукатур -1см. цем. раств. 1:4 церезит

Внешний вид плиты
а) Плита должна иметь ровную поверхн и кромки. Величина искривлений не должна быть более 2мм
б) Обнажение арматуры не допускается трещины не допускаются
г) На верхней поверхности плиты допускаются раковины глубиной не более 5 м/м

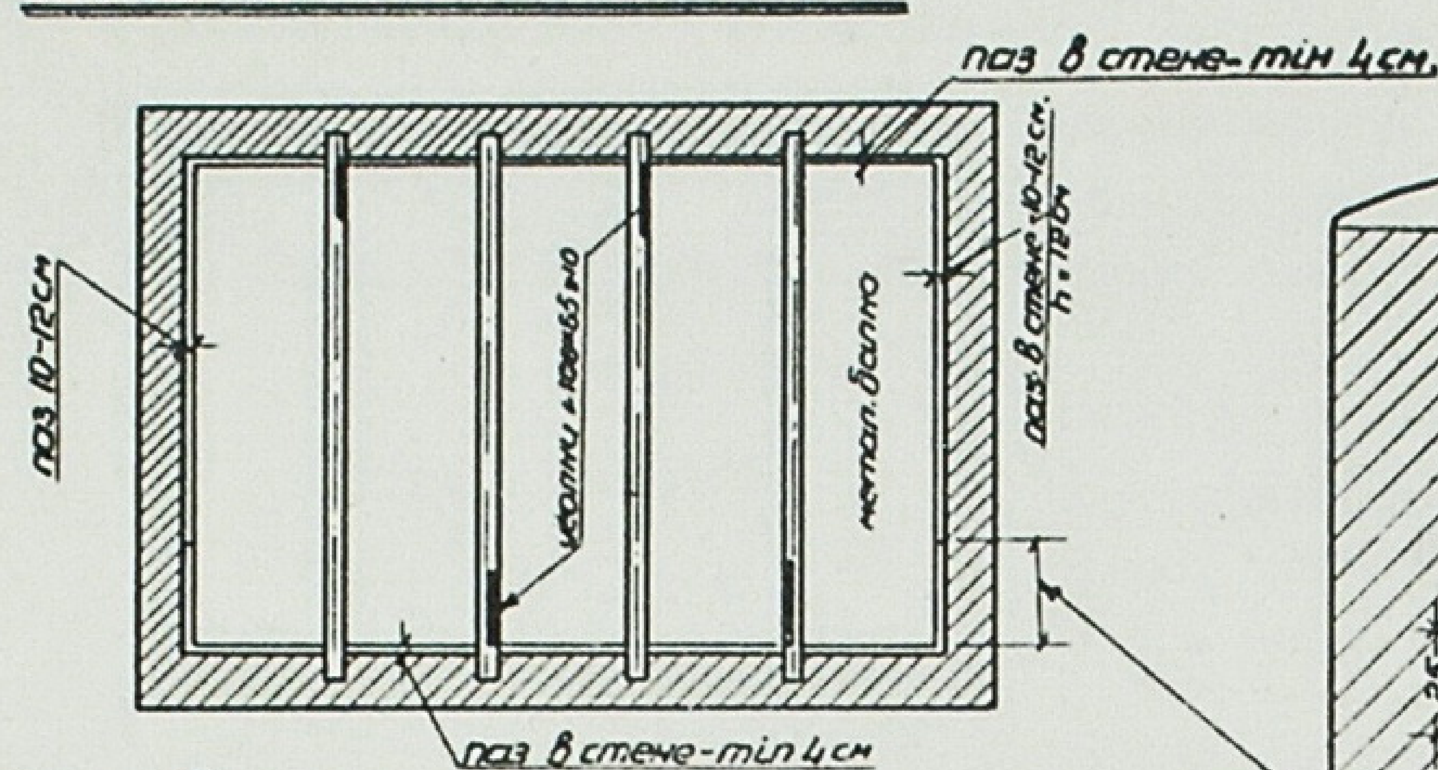
Примечания:
1. Мр 1/к - (см таблицу) Максимальн. изгиб момент который может выдержать плитка, с учетом коэф запаса.
2. q т/м² - максимальная нагрузка в тон. на м² перекрытия которую может выдержать плитка
3. При перевозке плиты укладываются на ребро вплотную. Под плиты подсыпаются опилки
4. Испытание плит производится по ОСТ 90010-39
5. Швы между плитами заливаются цем раств 1:4
6. Деталь установки ж.б. плиты см лист н 22

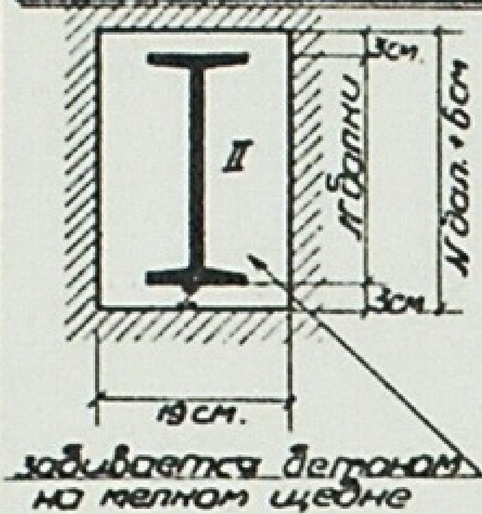
Характеристика	
Вес 1м² плиток	240кг.
Стоимость 1м² плитки: без укладки	Р-16.20
с укладкой	Р-21.80
с укладкой и с вещественной	Р-26.20
% арматуры	0.5%

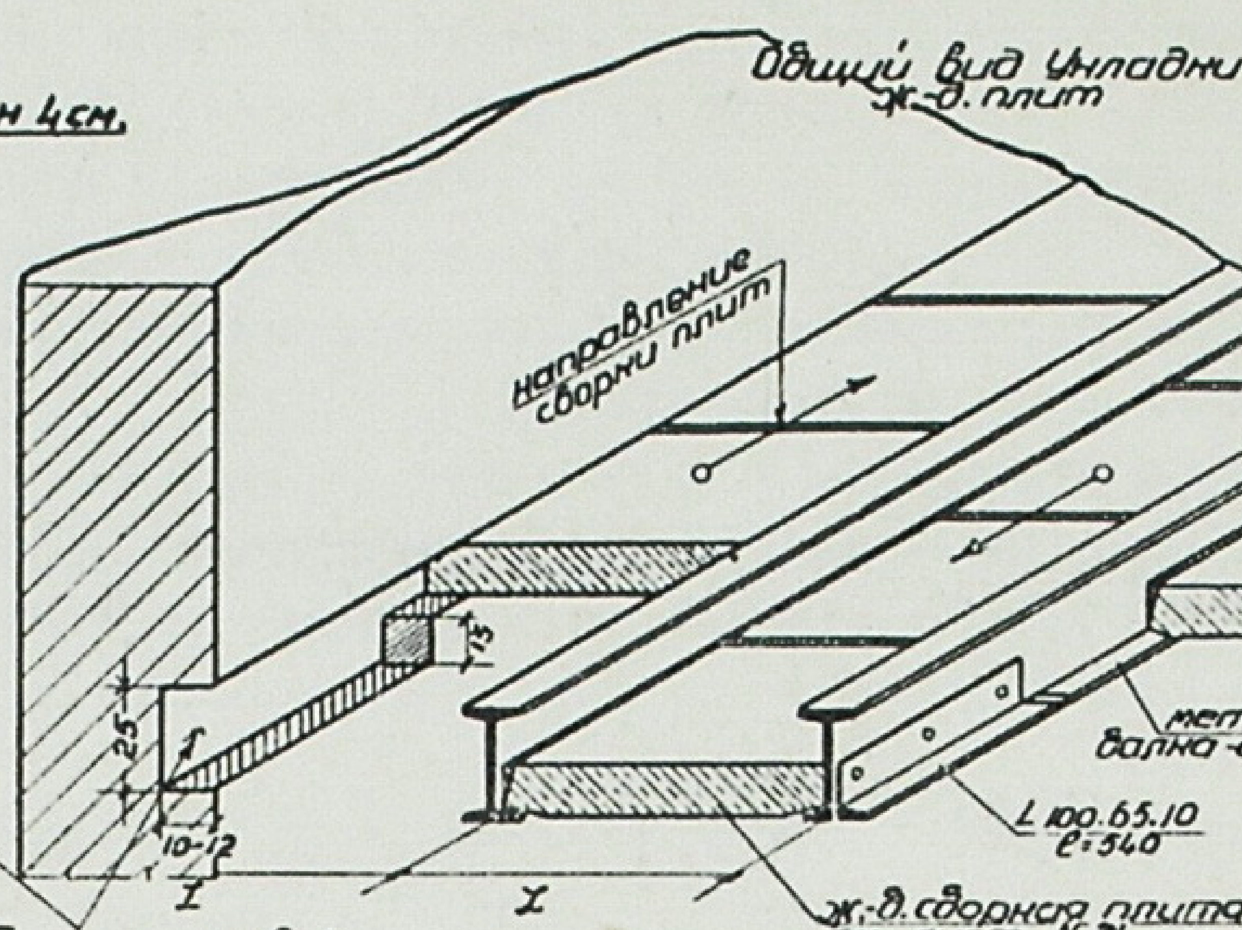
Таблица подбора размеров плит и арматуры

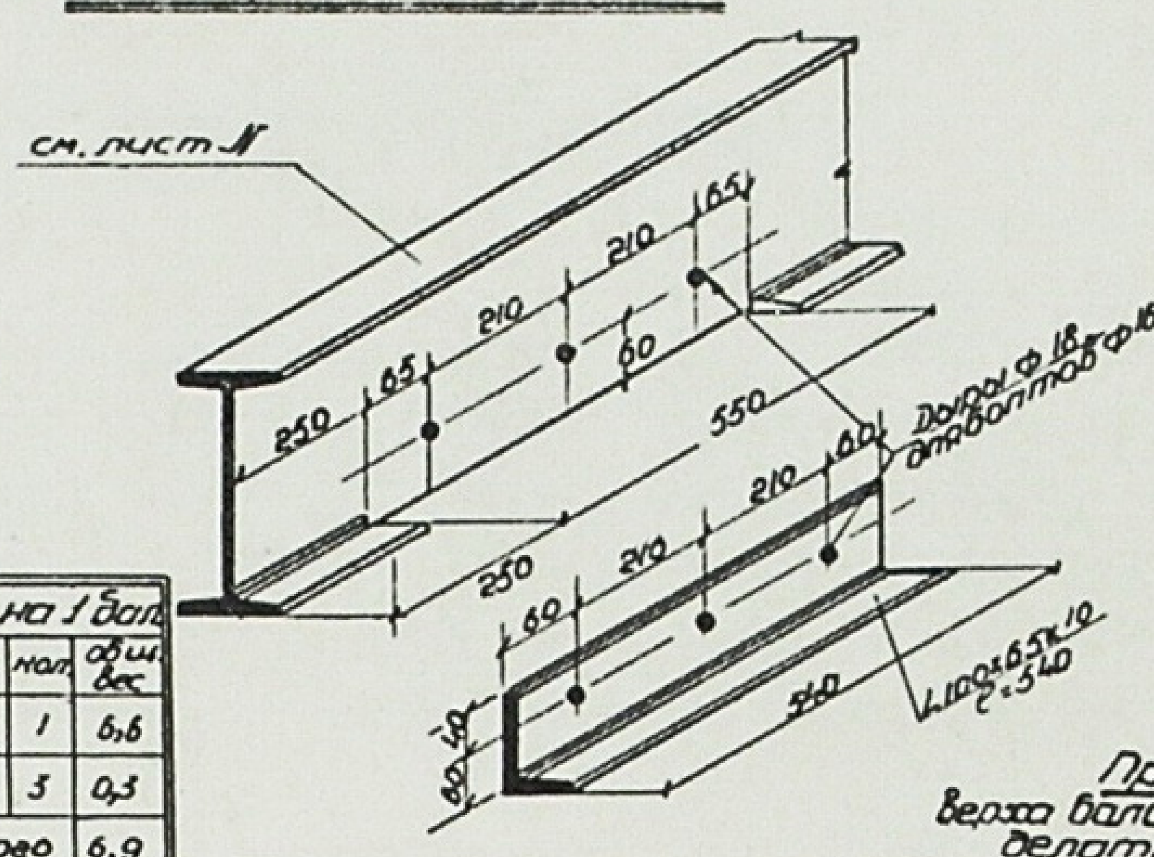
Тип	Длина см	Ширина см	Толщина см	Об'ем м³	Вес плиты кг	Вес армат кг	Мр 1/к кг м	q т/м²	Спецификация арматуры №1 (ф 8) ф мм	№1 l_1-см	№1 n	№1 nl_1-см	№1 вес кг	№2 (l-3) ф мм	№2 l_1-см	№2 n	№2 nl см	№2 вес кг
Г-1	85	40	10	0.036	86.5	1.8	186.0	5.2	8	82+14=96	4	384	1.50	4	37	6	222	0.23
Г-2	80	40	10	0.032	7.70	1.7	186.0	5.8	8	77+14=91	4	364	1.43	4	37	6	222	0.23
Г-3	75	40	10	0.030	72.0	1.6	186.0	6.6	8	72+14=86	4	344	1.35	4	37	6	222	0.23
Г-4	70	50	10	0.035	84.0	1.9	232.5	7.6	8	67+14=81	5	405	1.59	4	47	5	235	0.24
Г-5	65	50	10	0.033	79.5	1.8	232.5	8.8	8	62+14=76	5	380	1.49	4	47	5	235	0.24
Г-6	60	50	10	0.030	72.0	1.7	232.5	10.3	8	57+14=71	5	355	1.40	4	47	5	235	0.24
Г-7	55	50	10	0.028	67.5	1.5	232.5	12.6	8	52+14=66	5	330	1.30	4	47	4	188	0.19

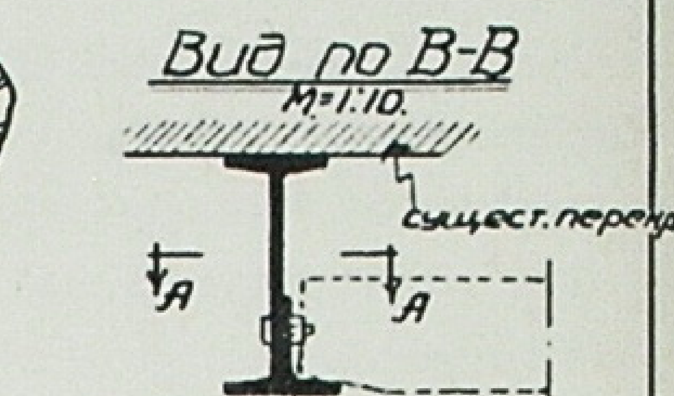
КИЕВГОРПРОЕКТ	Объект	Детали укладки сборн. жел.бет. плит над С.У. 2й категории (в существ. зданиях)	Лист С-22а	19—39г.

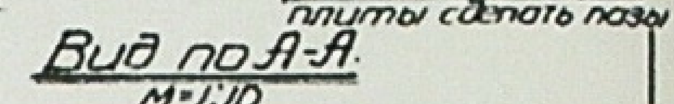

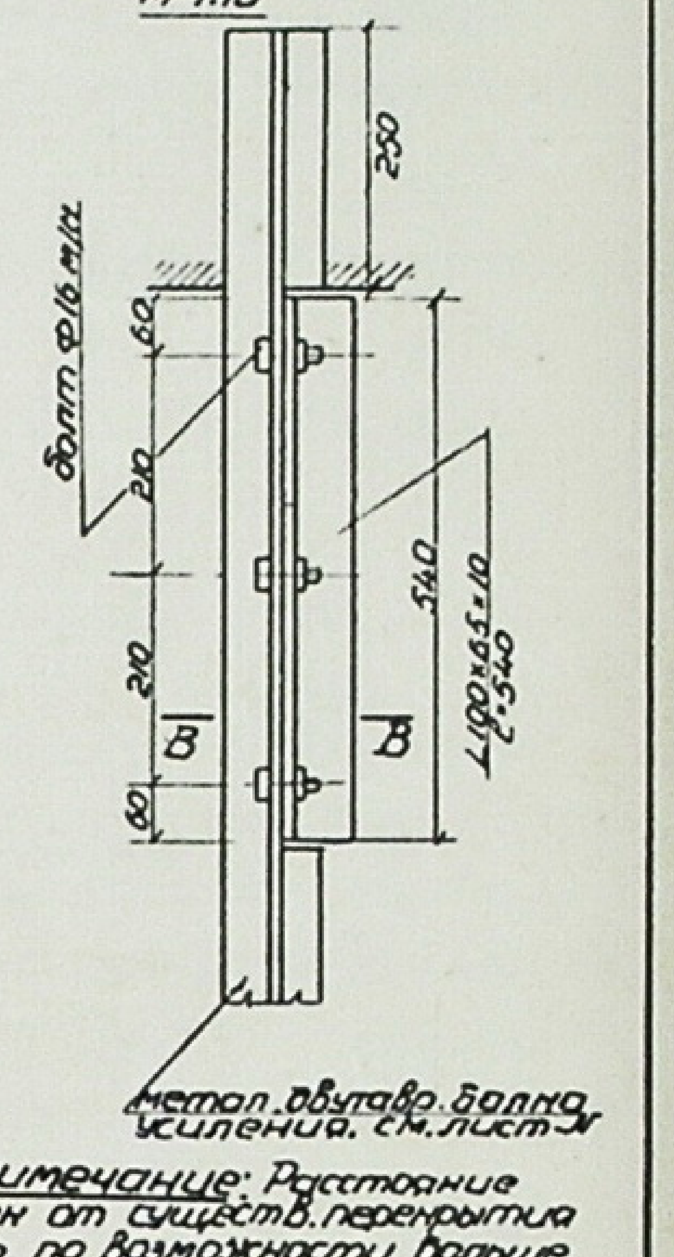

Порядок сборки перекрытия.
(1) В стене продалбливается паз высотою h=12см; глубиною в рабочем направлении 10-12см., в другом 4-5 см. В начале стены продалбливается паз высотою 25см по длине 54см. для заводки плиты.
(2) В стене продалбливаются отверстия для опирания балок шир-19см., высот-N бал.+6см глубиной с одной стороны- 26см, с противоположной 50см
(3) Низ отверстий выравнивается цементн. раствором 1:4 толщ.-3см. и в отверстия заводятся балки с заранее вырезанной полкой и заготовленным уголком.
(4) Укладывают сборн. плиты сначала в вырезы балок и уширен. паз в стене, и продвигают их по пролету. Последняя плита закрепляется уголком.
(5) Одновременно с укладкой заливаются швы между плитами и между плитой и балкой.
(6) Плотно задиваются гнезда балок (II) бетоном на мелком щебне.
(7) Низ плит затирается цем.раств. а нижн полки метал. балок окраш. масл. краской.

Характеристика		
Вес 1ц плитки	кг.	67,5-86,5
Стоимость укладки 1м² плиток		Р-10.00

Спецификация частей крепл. на 1 бал.						
N.N п.п.	Вид	сечение	длина мм	вес кг.	кол	общ. вес
1		L100×65×10	540	6,6	1	6,6
2	56	Ф 16	56	0,1	3	0,3
				итого		6,9

Рис. 2

В стандарті є таблиця для підбирання плит. Розрахунок перекриття починається з визначення розрахункового навантаження на квадратний метр перекриття. За таблицею в графі „q^t/m^2" підбирається відповідний прогін плити, який уже фіксує відстань балок. Обмеженість висоти підвалу вимагає застосування малих номерів двохтаврових балок. Тому в таблиці довжини плит (отже і відстань балок) прийнято малі.

Звичайно довжини балок беруть не більше 4 м. При більшій ширині приміщення застосовуються прогони і залізобетонні колони. На аркуші С—22-а показано спосіб підведення перекриття (рис. 2).

Зараз розглядається питання про можливість зробити ці перекриття монолітними.

Інж. Л. І. Лондон

Оберігайте від морозів фундаменти споруд, що будуються

В 1938 р. в м. Б. було почато будівництво п'ятиповерхового житлового будинку. Навесні і влітку 1939 р. були вимурувані стіни трьох поверхів і частково стіни четвертого поверху. До зими 1939—40 р. будинок не був укритий покрівлею. Зимою в стінах будинку з'явились тріщини, частина однієї зовнішньої стіни почала відходити, у внутрішніх стінах з'явились горизонтальні тріщини, одна з проміжних стін, на яку опирались площадки сходової клітки, випнулась у бік площадки на 15—18 см.

Під час огляду в січні 1940 р. виявилося, що в деяких приміщеннях підвального поверху на земляній долівці лежав лід товщиною в 15—20 мм. Оглядом фундаментів виявлено, що глибина закладування як зовнішніх, так і особливо внутрішніх стін від поверхні земляної долівки, дуже мала, подекуди багато менше 0,50 м мінімальної допустимої глибини фундаментів внутрішніх стін.

Грунт основи — досить щільні суглинки з допускним питомим тисненням в 2 кг/см².

В зв'язку з тим, що будинок ще не був закінчений, питоме тиснення на грунт було в цей момент значно менше розрахункового. Навіть недостатнє заглиблення фундаментів задовольняло вимоги стійкості (на випирання грунту).

Основною причиною появлення значних, подекуди загрозливих, деформацій стін було промерзання суглинків, насичених дощовою водою, яка зібралась через те, що на будинку не було покрівлі.

Щоб запобігти дальшим деформаціям, до весни було вжито тільки негайних заходів до зміцнення найбільш деформованих стін, при чому довелось частину перемичок на деякий час заложити, а частину підперти.

Навесні, коли грунт відтанув, тріщини ще збільшились, з'явились навіть нові тріщини, бо розбухлий зимою суглинок після розмерзання дав значну осадку. В підвальному поверсі довелось підсипати землю до півметра, щоб протидіяти випиранню намоклого грунту.

Дзерні перемички і частину деформованих стін довелось класти заново. Від п'ятого поверху зовсім відмовилися, щоб не сталося переобтяження дефектних стін нижніх поверхів.

Всіх цих ускладнень можна було уникнути, якби до будівництва поставились з належною увагою. Адже відомо, що в наших краях глибина промерзання трохи більша метра (в Києві—1,07, а з запасом — 1,30), а допускна нормами глибина фундаментів внутрішніх стін в 0,50 м передбачає закінчення будівництва в один сезон. До морозів треба було біля стін у підвалах висипати з місцевого грунту баласт такої висоти, щоб до підошви фундаментів в найкоротшому напрямі було не менше 1,30 м. Хоч при цьому довелося б провести досить дорогу роботу (підсипання землі всередині будинку і прибирання її навесні), проте це обійшлося б значно дешевше, ніж виправлення дефектів, не кажучи вже про втрату одного поверху. Навколо будинку восени треба було провести правильне планування, а на укладених балках міжповерхових перекрить укласти тимчасові настили, з яких зимою треба було прибирати сніг.

Потрібно, щоб виконавці робіт вживали таких заходів кожного разу, коли на зиму будинок не вкрито покрівлею і не засклено.

Проф. Ф. К. Кюнцель

Конструктивна помилка

В свій час для перекриття прирізочного цеху київської мебльової фабрики імени Боженка, проектною конторою київського будівельного інституту були запроектовані і виконані в натурі дерев'яні трикутні форми з спадними розкосами і стояками на врубках.

Розрахунковий прольот ферм 18,0 м, висота ферм 3,50 м і відстань між ними 4,50 м.

Через рік, при умовах меншого тимчасового навантаження, ніж прийнято в проекті, в кількох фермах перекриття сталися розриви нижнього пояса по цілому місцю, тобто там, де немає болтових та інших з'єднань.

Зважаючи на аварійний стан всього перекриття цеху, в останньому для того, щоб підтримати покрівлю і ферми, поставлені два ряди стояків, підведені прогони, розпорки та ін.

Одночасно з цим розв'язано питання про зміну всього перекриття.

Аналізуючи всі обставини і умови, за яких сталися розриви нижнього пояса, залишаючи осторонь при цьому моменти, коли розриви дощок нижнього пояса обумовлені наявністю великих наскрізних сучків, слід відзначити, що частина розривів сталася в межах першої і другої панелі.

При цьому всі ті стояки, під якими сталися розриви нижнього пояса, після розриву значно опустились вниз, а верхні пояси ферм над згаданими стояками дали прогини, які доходять до 5 — 6 і навіть 8 см.

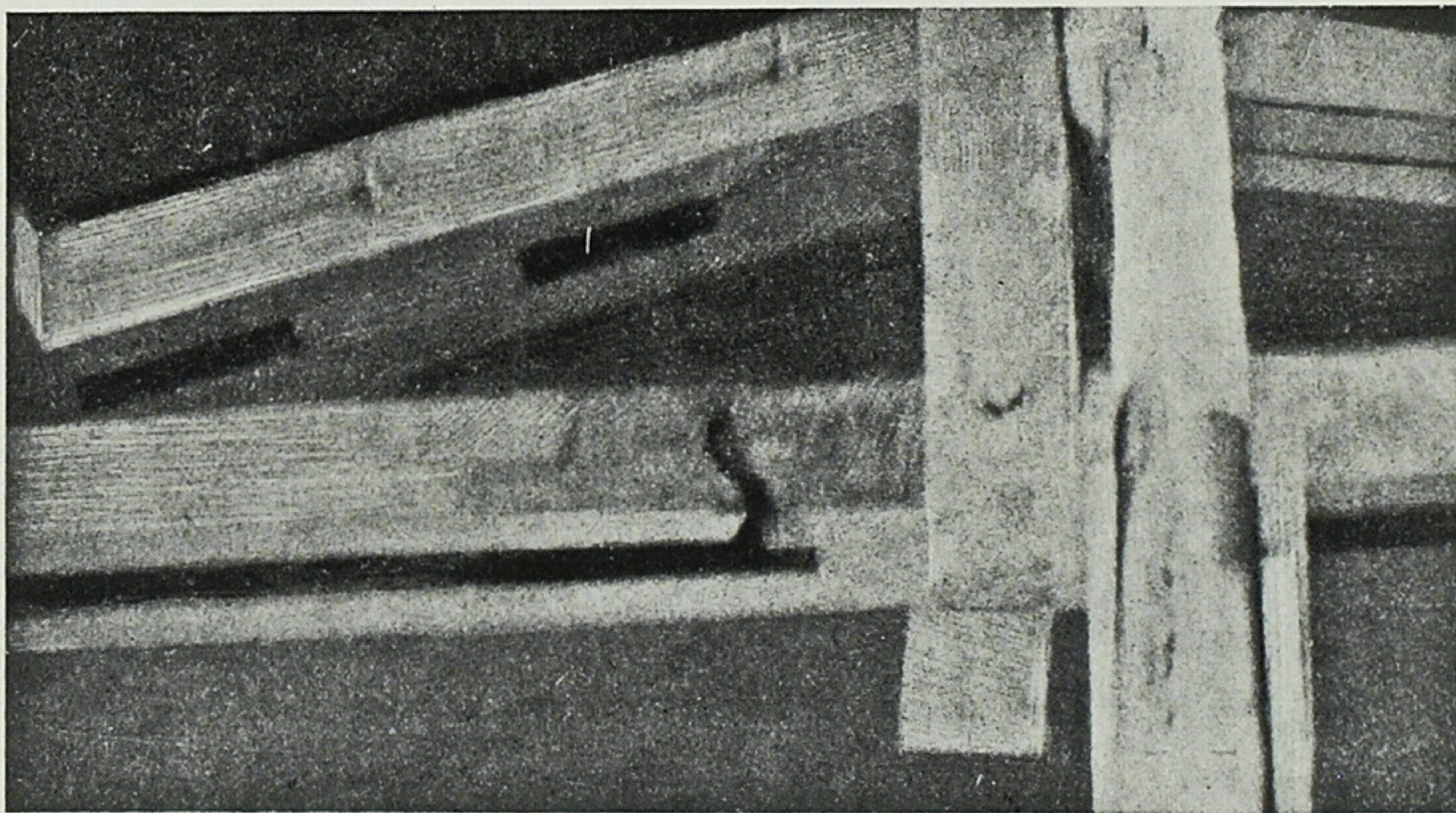
Таким чином, значне навантаження яке припадає на верхній пояс, не передавалось пологим розкосам, як це повинно було бути, у вузол нижнього пояса. Це навантаження було передано безпосередньо через стояк на дошки нижнього пояса в середині великої подвійної панелі.

Остання обставина і є вирішальною причиною розривів, обумовлюючи перелом дощок при одночасній дії зусиль у поясі, які його розтягували.

Самий характер розриву дощок також стверджує цю думку.

Застосування на практиці таких пологих відкосів (19°), при частій у нас недосконалості врубок з'єднань, не може бути рекомендоване, а тому наведені в атласі дерев'яних конструкцій (видання під редакцією проф. Карлсона в 1933 році) типи таких ферм повинні бути виправлені. Ферми, які зруйнувалися, є копією ферм, наведених в атласі.

Й. М. Певзнер

Від редакції: В статті тов. Певзнера наведений дуже цікавий випадок аварії ферми. Конструктори й будівники зроблять з нього належні висновки. Але висновок автора статті в частині атласа дерев'яних конструкцій під редакцією проф. Карлсона передчасний і не може вважатись обгрунтованим на основі тільки одного випадку.

Печі робітника-винахідника Сербулова

А. Л. Сівійчук

В 1924 р. робітник-пічник Сербулов, працюючи по будівництву печей, опрацював нову конструкцію печі, яка, знайшовши собі широке застосування в житті, повинна в майбутньому витіснити „ненажерливу голландку". Нова сербуловська піч дав велику економію палива, будівних матеріалів, не вимагає ніяких особливих залізних, чавунних чи стальних конструкцій, проста в будуванні і достатньо гігієнічна в експлуатації. Фелікс Едмундович Дзержинський писав про ці печі: „Печі Сербулова зроблять пічний переворот, вони матимуть світове значення. Зумій тільки проштовхнути свій винахід не лише для застосування в містах, але й у широкі маси нашого селянства".

І лише непробачним консерватизмом наших будівних організацій можна пояснити те, що такий виключно цінний винахід до цього часу не знайшов собі достойного, широкого застосування в нашому багатоміліонному будівництві, що здійснюється рік-у-рік.

В тих небагатьох місцях, де печі Сербулова вже знайшли собі застосування, вони користуються безсумнівним успіхом. Застосовуються вони в багатьох галузях народного господарства Радянського Союзу. У нас, у Сталінській області, в системі житлового господарства міськрад вони запроваджуються досить успішно. По плану капітального ремонту житлового фонду міст Сталінської області, в 1940 р. передбачено було замінити на сербуловські 1767 печей, що за досить скромними підрахунками дало економії 1434 тонни вугілля. З великим успіхом „Індубуд" застосовує їх у будівлях робітничих селищ майже протягом трьох років. Спеціальна комісія Макіївського металургійного заводу ім. Кірова роботу печей Сербулова визнала доброю. Ця комісія рекомендує металургійним заводам будувати печі Сербулова в житлових будівлях з місцевим опаленням. Робота їх повністю відповідає санітарно-технічним і протипожежним вимогам.

За 16 років свого існування сербулівська піч, в наслідок невпинної роботи над нею її винахідника Сербулова, удосконалювалась, модернізувалась і все більше набувала прав громадянства. Численні відгуки про сербуловські печі, вміщені в нашій пресі, а також звернені безпосередньо до винахідника, не залишають найменшого сумніву про переваги сербуловських печей перед будьякою конструкцією печі, що застосовується в нашій практиці.

Тепер налічують кілька десятків видів печей Сербулова; головні з них: опалювальні, опалювальні з плитою і духовою шафою, вогнища з щитком, ряд печей промислового призначення—для сушіння піску, для устаткування сушильних камер, дезинфекційні печі для устаткування лазень тощо.

Для спорудження печі Сербулова потрібно звичайної червоної будівної цегли розміром 250×120×65 всього до 800 шт.

Щоб у житловій квартирі, яка має об'єм 140—160 м^3, підтримувати на протязі доби середню температуру не нижче 20° С, необхідно в сербуловській печі спалити вугілля найгірших марок лише 8—10 кг. Коефіцієнт корисної дії печі дорівнює 0,845.

Сербуловські печі мають добру тягу, диміння при розпалюванні відсутнє, паливо згорає рівномірно, не потребуючи перемішування; піч прогрівається рівномірно по всій поверхні—від рівня підлоги до верху. Наростання температури зовнішніх стінок печі відбувається й після закінчення опалення і закриття в'юшки та засувки, дякуючи внутрішній циркуляції газів.

Піч Сербулова уявляє з себе прямокутну форму з рівною зовнішньою поверхнею без склепіння, що спрощує й здешевлює її мурування, зводячи приколку цегли до мінімуму.

Піч не потребує дротяного й іншого типу скріплення, їй не потрібен також і залізний кожух.

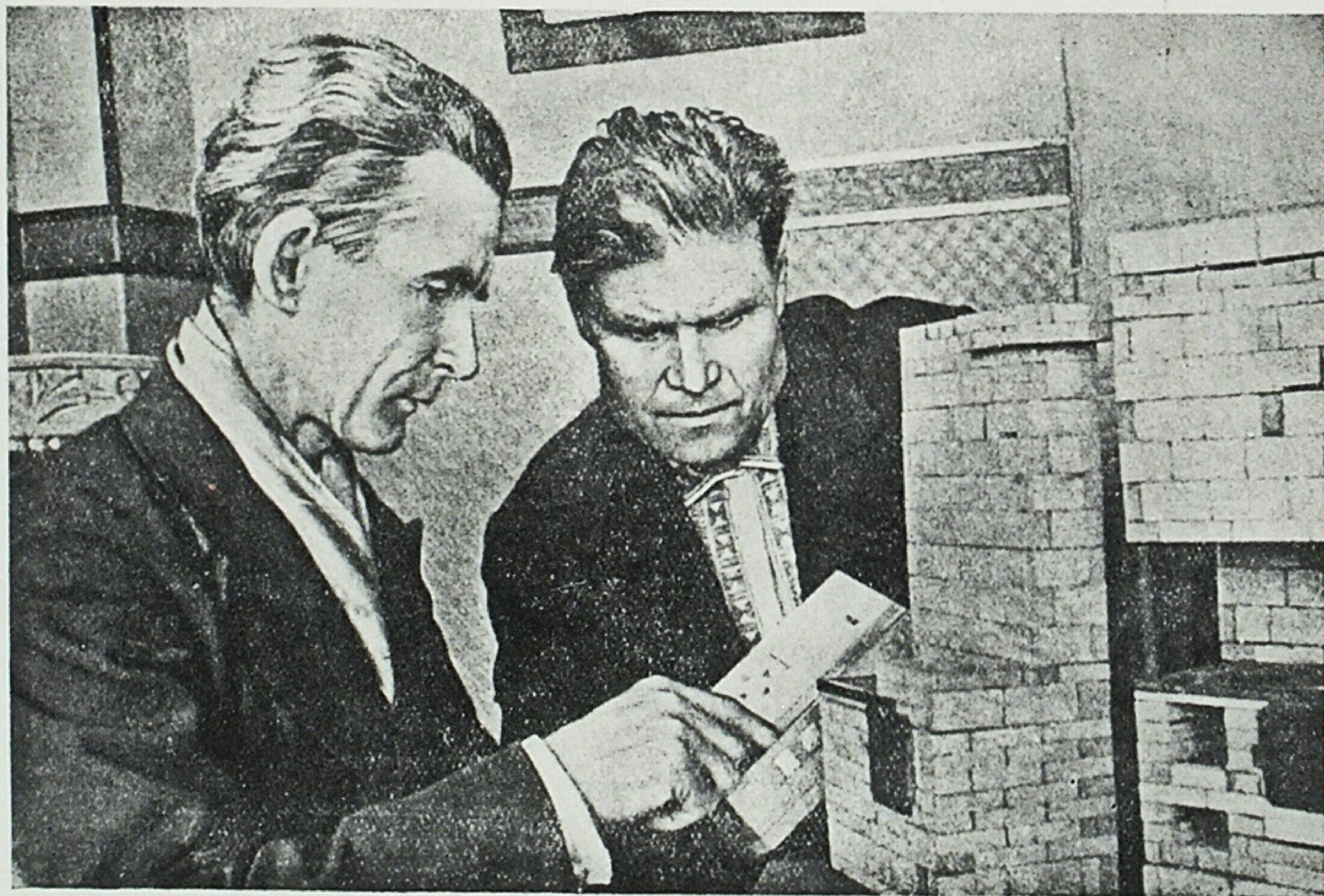
Конструкція каналів створює умови для внутрішньої циркуляції газів після закриття засува та в'юшки і віддачі акумульованого тепла внутрішнім муруванням на зовнішні стінки, і, таким чином, поверхня печі прогрівається рівномірно по всій своїй площі, при чому перші 2 години йде наростання температури, а далі повільне спадання, що забезпечує рівномірність температури в приміщенні.

Рівномірність нагрівання всієї площі печі й температура поверхні (не вища 80° С), а також відсутність місць скупчення пилу на печі усувають можливість чадіння, розкладу й прогріву печі під час опалення, що в санітарно-гігієнічному відношенні дуже важливо для печей в житлових будинках.

В пожежному відношенні ця піч безпечна тому, що: 1) вона складена на плашку, а це усуває можливість тріщин по тілу цегли; 2) колосникова решотка глибше нижнього краю дверець печі, чим усувається можливість випадання вугілля

Робітник-винахідник Сербулов і заст. голови Сталінського облвиконкому т. Ф. Г. Ананченко біля макету печі системи Сербулова.

Ouvrier-inventeur Serboulov et adjoint du président du Soviet de Stalino T. Anantchenko près de la maquete du poêle système Serboulov.

на підлогу; 3) нагрівання печі рівномірне; 4) завдяки повному згоранню палива, сажа майже відсутня.

Такі загальні показники печей системи робітника-винахідника Сербулова.

Піч системи Сербулова має прямокутну форму розміром 0,9 × 0,9 по горизонтальному розрізу. Висота її—2,83 м.

З фронтального боку по висоті піч має п'ять спеціальних отворів, із яких перший (самий нижній) устаткований залізними дверцями і служить для проникання в зольник і під колосники.

Другий отвір має двоє дверець—внутрішні й зовнішні. Внутрішні дверці залізні з кількома круглими отворами на поверхні, призначеними для доступу повітря на випадок необхідності безпосередньо в паливник, зовнішні ж дверці — чавунні, добре припасовані до мурування печі й щільно причиняються.

Таким чином, коли зовнішні дверці зовсім закриті, повітря, необхідне для горіння палива, підходить до паливника виключно через піддувальний отвір.

Паливник, що обслуговується другим по висоті отвором, має колосникову решотку довжиною 0,22 м і шириною 0,25 м.

Фактичний об'єм паливного простору приблизно— $0,25 \times 0,25 \times 0,5 = 0,0313$ м³.

Третій отвір, який при роботі печі зовсім закритий, служить виключно для чистки від заносів і золи, що скупчуються в верхній частині печі в міру її експлуатації.

В четвертому отворі встановлений спеціальний залізний шиберок, або т. з. засувка, яка має призначення регулювати тягу, а також виключати піч від димової труби після закінчення опалення.

Нарешті, останній (самий верхній) отвір зовні має залізні дверці, які закриваються щільно; всередині ж установлена кругла в'юшка з чавунними покришками, нижньою і верхньою.

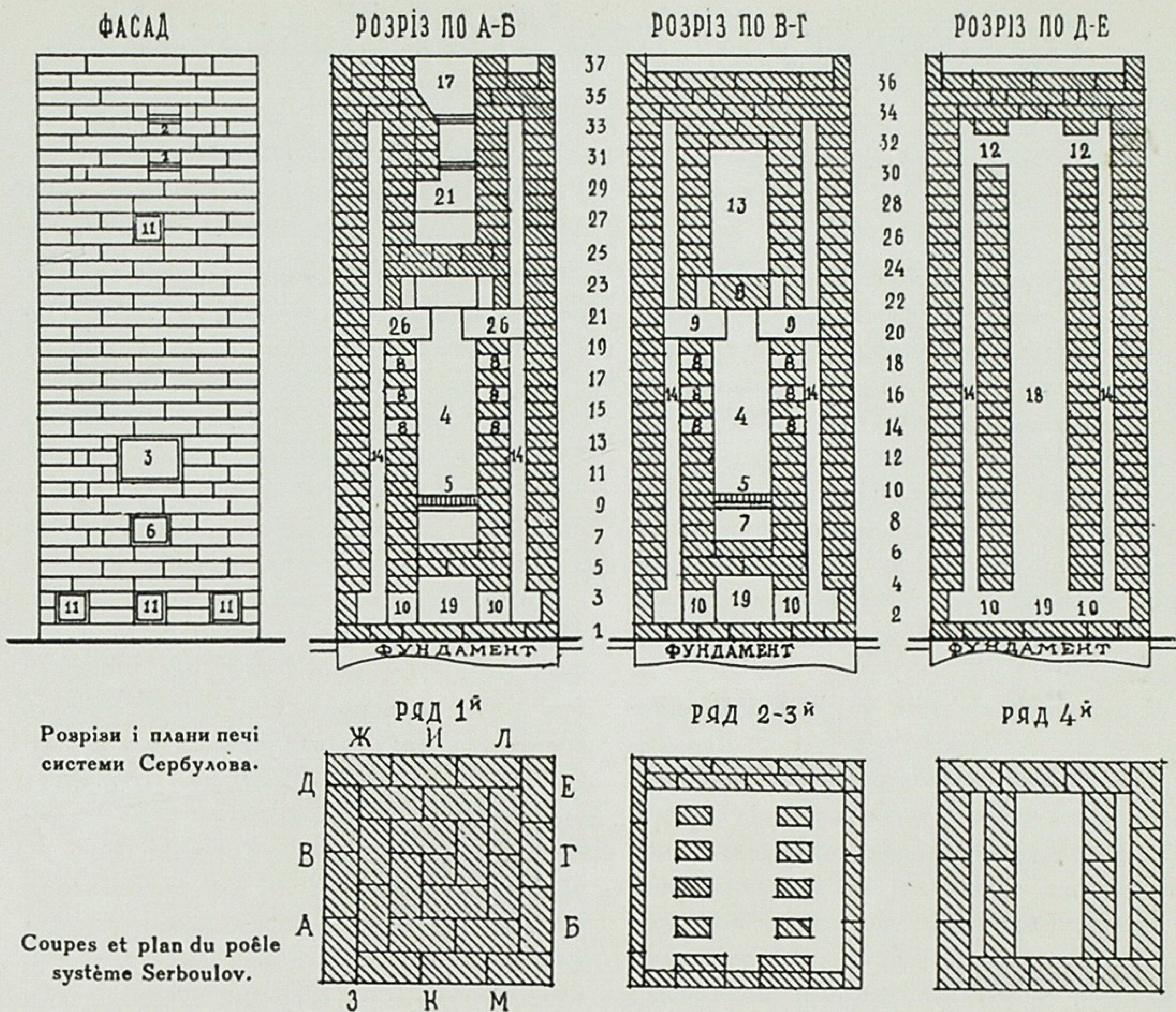
Із сказаного видно, що піч має три закриття, тобто засувку і в'юшку з двома покришками, чим досягається повне відокремлення печі від димової труби.

Димова труба має переріз у просвіт рівний 250 × 125 мм і висоту, рахуючи від в'юшки до самого верху, в 3—3,5 метра.

Бокові й задня поверхні печі мають декілька отворів як зверху, так і знизу, звичайно замазаних, що служать виключно для очищення.

Паливо подається через дверці 3 в паливник 4 на колосникову решотку 5. Відсуваються засувки 1—2; для припливу повітря в паливник відкриваються дверці 6. Під час опалення печі дверці 3 тримаються закритими.

На першому етапі горіння палива (розгорання) гази з паливника 4 через отвори 26—26, камери 14—14, вікна 12—12 і камеру 15 вільно спускаються по каналу 18 вниз до збірника 19 і по каналу 16 та димоходу 21 виходять у трубу 17. Частина газів із камери 14 — 14 через вікна 8 — 8 переходять назад до паливника 4.

Розрізи і плани печі системи Сербулова.

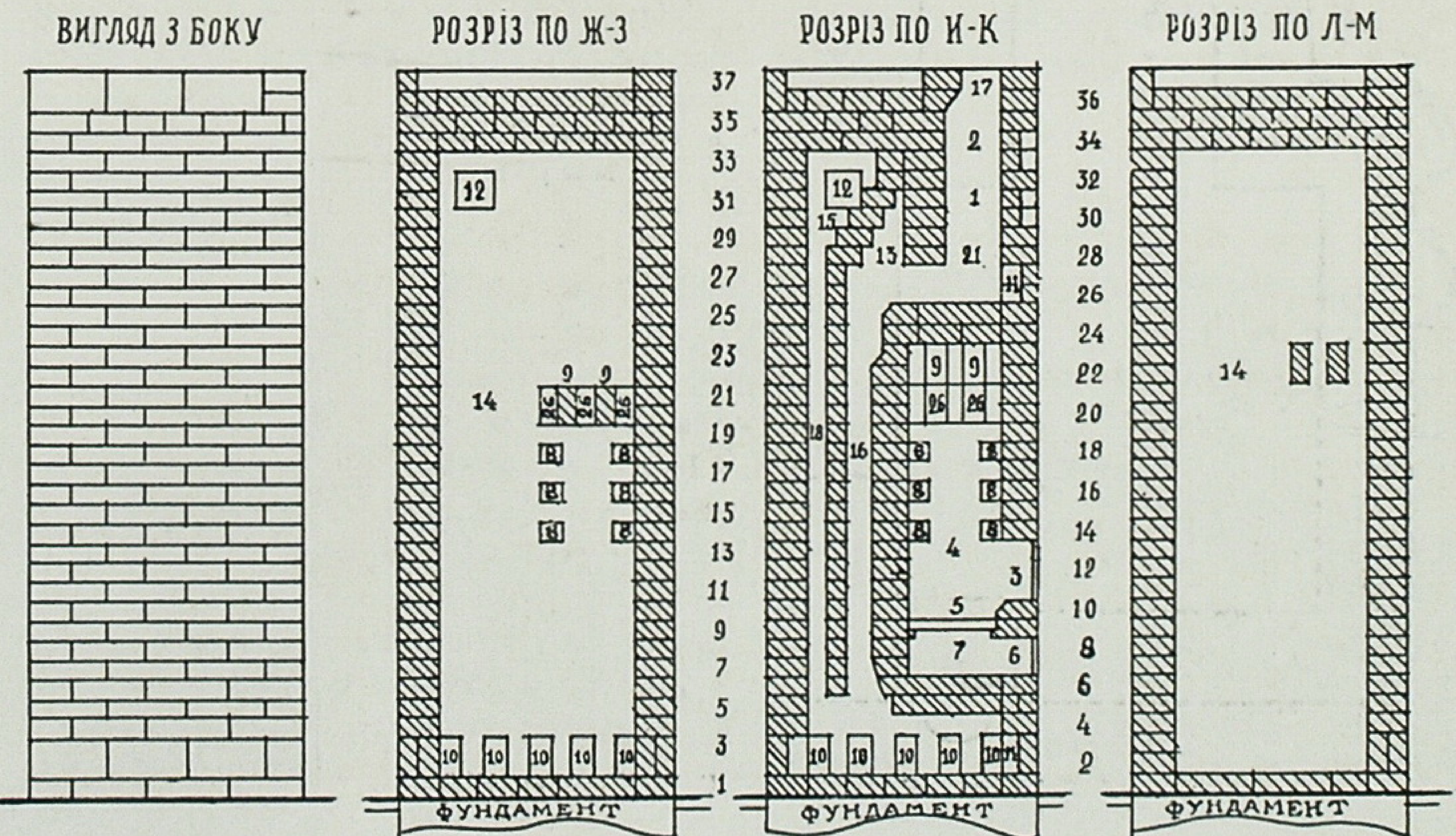
Coupes et plan du poêle système Serboulov.

Таким чином, навіть на початковому етапі горіння, дякуючи конструкції печі, зовсім відпадають загрози поганої тяги чи диміння, і піч працює нормально навіть при несприятливих умовах (якто високій температурі зовнішнього повітря, низьких трубах, несприятливому напрямку вітру тощо). Отже, зовсім усуваються такі небажані явища, як диміння й конденсація, властиві печам багатьох систем при цих умовах на першому етапі горіння.

На другому етапі горіння, коли горять переважно летючі речовини, дякуючи побудові паливника всередині печі, стінки його нагріваються як із внутрішнього, так і з зовнішнього боку. Завдяки цьому, а також будові зольника 7, через який повітря поступає в паливник уже підігрітим, в паливнику розвивається висока температура.

На третьому етапі горіння палива всі камери 15 і 14 14 наповнені гарячими газами, прогрівається також низ печі і збірник 19. Гази по каналу 16 направляються до виходу в трубу 17.

По закінченні опалення необхідно обов'язково закрити обидві засувки 1 і 2, після чого в печі відбувається внутрішня циркуляція газів.

Архітектурні пам'ятки Переяслава та його околиць

М. І. Сімікін

Переяслав, як поселення, існував уже в VI — IX вв., про що свідчать грецькі монети тих часів, знайдені на території старовинного міста. В літописних повідомленнях він згадується під 907 р. в договорі Олега з греками, відомому і з візантійських джерел. Це дає підставу думати про те, що Переяслав був одним з важливих політичних та торгових центрів давньої Русі і займав тоді третє місце серед руських міст після Києва й Чернігова.

В загальній системі укріплень Переяславського князівства, піднесеного Володимиром Святославовичем, Переяслав одержав 993 року нові фортифікаційні споруди. До цього часу відносять насипання двох величезних валів, які й до цього часу оточують Переяслав та відомі в народі під назвою „змієвих валів" (Антонович). Тут десь у міській фортеці Володимир збудував одну з перших своїх кам'яних церков (Воздвиженську) в 1008 р., але якихнебудь слідів цієї пам'ятки до цього часу не виявлено. Більш значне будівництво Переяслава припадає на час князювання Володимира Мономаха. В 80 рр. XI в. була споруджена чи одержала розширення „пристроєю" Михайлівська церква, прикрашена „всякою красотою". Як резиденція перших руських митрополітів і усипальня Мономаховичів, ця церква з огорожею, двома підсобними церквами (Федора „на воротех" і Андрія десь поблизу), разом з „прочими зданьи" являла, дуже значний на той час архітектурний ансамбль. Великий інтерес для нас являє деяка подробиця літописного повідомлення відносно згаданої церкви „на воротех". На цій церкві була „строенна баня кам'яна, сего же не бысть в Руси", що свідчить про факт засвоєння будування куполів місцевими майстрами. Михайлівська церква два рази (1123—1230 рр.) потерпіла від землетрусів і остаточно була зруйнована під час нашестя Батия 1237 р., відколи лежала в руїні аж до половини XVII в. Ще недавно рядом з пізнішою Михайлівською церквою, яка існує й тепер, було невелике підвищення з битої цегли в якому вбачались рештки і місцезнаходження цієї мономахівської церкви (Макаренко). В музеї Київського університету також зберігались деякі будівні фрагменти цієї пам'ятки.

Друга церква, збудована в Переяславі на княжому дворі Мономахом 1098 року,—Богородична, невелика розмірами та близька за типом „божницям". Фундаменти її майже повністю збереглись до цього часу й перебувають в спеціально для цього призначеному підпіллі пізнішого Успенського собора.

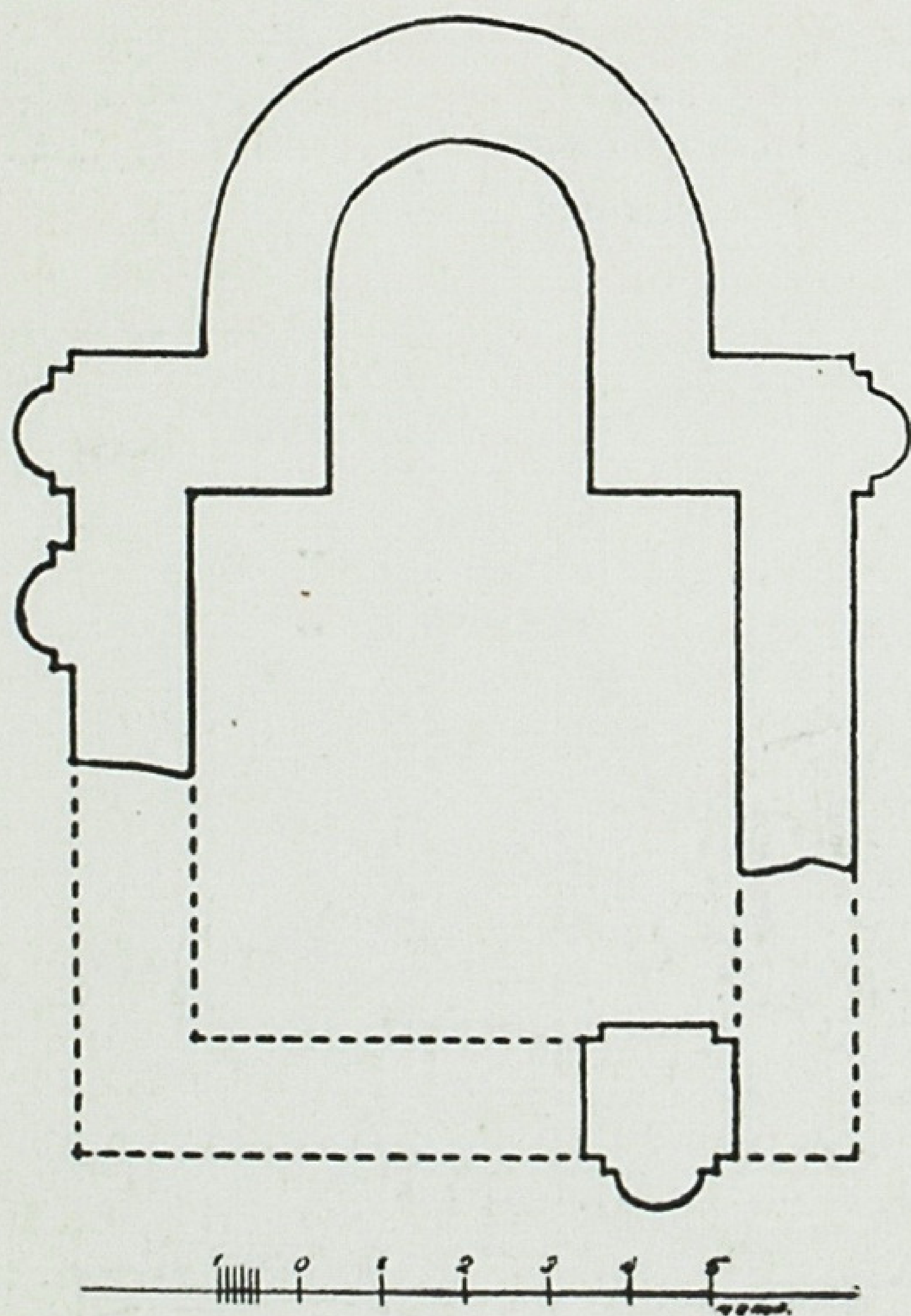
До XVI в. про мономахову „божницю" будьяких відомостей у нас не збереглось. 1586 року на її місці кн. Острожський побудував простору дерев'яну церкву на кам'яному фундаменті з решток стін давньої, використавши при цьому й фундамент її для вівтарної абсиди нової. В цій останній 1654 р. присягав на вірність Москві Богдан Хмельницький із своїм козацьким військом і народом. Відома пізніше під ім'ям „богданової", вона 1660 р. згоріла (рисунок її наведений в „Живописной России", т. V, ч. 1, стор. 149). При останній заміні дерев'яної церкви (1767 р.) кам'яною (1887 р.) на тому ж місці були виявлені фундаменти як Богданової, так і Мономахової Богородичної церкви (див. план за Лашкарьовим). Особливе значення цього місця диктує необхідність тут не тільки впорядкування доступу до цих старовинних реліквій, але й належних меморіальних влаштувань (тепер Успенський собор перетворений під склади „Заготзерна").

Третя пам'ятка великокнязівської епохи—Борисоглібська або „Лятськая божниця". Вона була закладена Мономахом 1117 року „на крве"—на місці вбивства князя Бориса; тут же „у милое церкве" помер сам Мономах (відвезений до Києва і похований „в святей Софьи у отца своего"). В 1154—55 рр. „много зла сотвориша половци" біля Переяслава („нальто" — на Альті) і „лятськую божницу зажгоша".

Але в 1629 р. вона ще існувала, про що так свідчить один історичний документ: „церковь, спустошоная на крве, где княжати русского именем Бориса Владимировича забито, змурованная и до сего часу стоит". Як на місце знаходження цієї мономахівської церкви вказують на

План кол. Мономахової церкви в Переяславі (1098 р.) за Лашкарьовим

Plan de l'ancienne église Monomakhe (1098).

Борисоглібська церква в с. Борисівці (1839—1840 рр.).

Eglise Boris et Hlebe à Boryssovtsi (1839—1840).

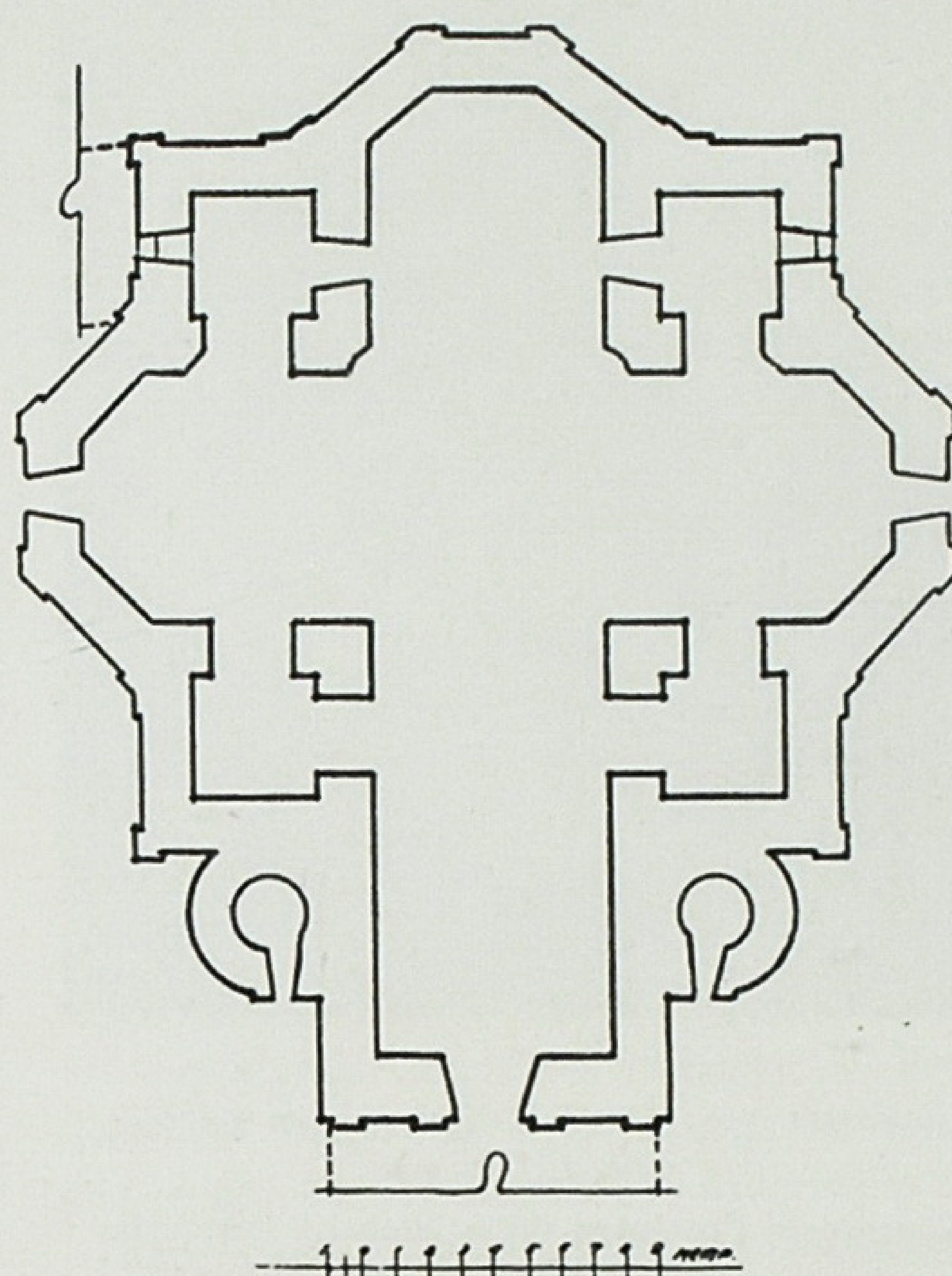
Покровська церква с. Сулимівки (1620 р.).
Фото М. Сімікіна.

Eglise Pokrovsk à Soulimovka (1620).
Photo de M. Simikine.

м. Бориспіль, заснований Ст. Жолкевським 1602 р. „на кгрунте полукняжеском подле самое мурованое церкви". Фундаменти її з дикого каменю були відкопані при побудові на початку XIX ст. сучасної Борисоглібської церкви (Богданович). Проте дослідженням цих залишків до цього часу ніхто не займавсь. Називають ще одне місце, де, як гадають, знаходилась церква великокнязівської епохи — в сучасному с. Борисівці. З 1664 р. тут стоїть кам'яний хрест, який, гадаючи по напису на ньому, „делал Харко Беспалчий мелник с товарищем своим Мартином". З меморіальною метою (на місці вбивства Бориса) цей пам'ятник був поставлений тоді, мабуть, коли загублено було місцезнаходження мономахової божниці й невідоме було літописне свідоцтво про те, що це місце повинно знаходитися на віддалі одноденного переходу від Києва. З побудовою в 1839 р. в Борисівці ампірної церкви хрест і досі зберігається в ній. В відношенні можливості знаходження й тут „змурованой" церкви часів Мономаха Макаренко посилається на літературні свідчення першої половини XIX ст. (Свиньїна). Все це зайвий раз указує на настійну необхідність археологічного обслідування цих історичних місць і, зокрема, остаточного розв'язання питанняпро мономахову Богородичну церкву, більшою мірою не втрачену ще для дослідницької науки. Доки що ж наведені факти існування залишок двох старовинних пам'яток в різних місцях від Переяслава можна з'ясувати тією обставиною, що в ті давні часи, ще за життя Володимира Мономаха, в околицях міста існував не один монастир — Борисоглібський, в якому помер князь, а ще й Івана, Сави, Різдва Богородиці — і не з одними церковними спорудами.

Як і в усій Русі — Україні, в Переяславській землі історія архітектури великокнязівської епохи обривається з нашестям татар ледве не до самого XVI в. Принаймні слідів кам'яного зодчества за цей трьохсотлітній період ми докищо тут не знаходимо. Слід було б указати тільки на численність „малих форм" — надмогильних плит і хрестів, каменів від валів, а також від старовинних будов, як і інших речей, що виявляються місцевими жителями. Особливої ж уваги заслуговують відомі вали Переяслава, які збереглись і досі на великому протязі. На початку дороги з Переяслава на Золотоношу вали вже розчищені або забудовані. В решті ж своїй, на великому протязі вони ще мають свій природний вигляд і, безумовно, складають визначну пам'ятку цього старовинного міста.

Переходячи до пам'яток XVII в., відзначимо найстаровиннішу церковну будову всієї Переяславщини цього часу — Покровську церкву с. Сулимівки, побудовану 1620—29 рр. Заслуговує на увагу той стверджений факт, що фундатор її, відомий пізніше як гетьман, Іван Сулима приступив до побудови церкви після свого

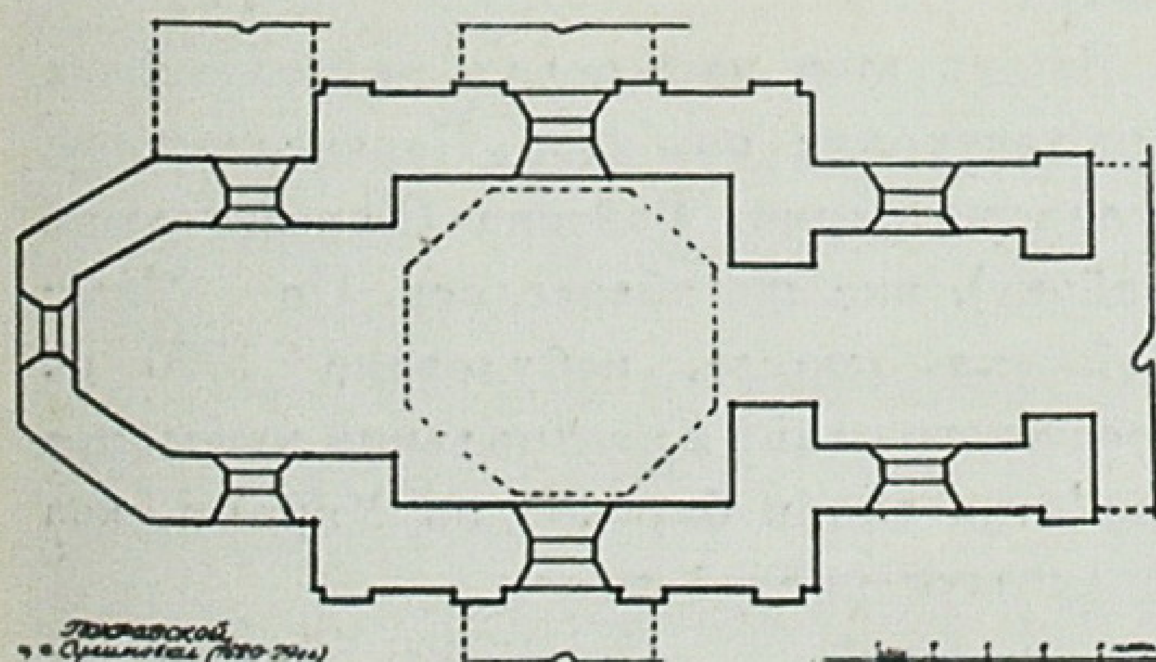
План Вознесенської церкви в Переяславі (1695—1700 р.).
Обмір М. Сімікіна.

Plan de l'église Voznésensk à Péréïaslav (1695—1700).
Relevé de M. Simikine.

повернення з подорожі в Рим. Принаймні за своїм планом сулимівська церква дуже нагадує невеликі церкви, які будували в нас зодчі „волохи" (у Львові—Волошська і Трьохсвятительська), чи сербські, опубліковані Покришкіним. Трьохкамерна в плані і однокупольна за конструкцією, вона, мабуть, спочатку мала ще додаткові декоративні „баньки" над вівтарною абсидою і бабинцем, в чому виявлявсь український характер її архітектури (такою вона наведена на фотографії Багратіон у Стороженка). В деякому відношенні вона аналогічна (особливо своїм планом) до церкви Залужжя, біля Старого Зба-

План Сулимівської церкви (1620 р).
Обмір М. Сімікіна.

Plan de l'église de Soulimovka (1620).
Relevé de M. Simikine.

Кам'яний корпус кол. Вознесенського монастиря в Переяславі (1753—1757 рр.).
Фото М. Сімікіна.

Corps en pierre de l'ancien monastère Voznésensk à Péréïaslav (1753—1757).
Photo de M. Simikine.

Дзвіниця кол. Михайлівської церкви в Переяславі (1786 р.).
Clocher de l'ancienne église Michel à Péréïaslav (1786).

ража. Її масивна центральна частина і за розмірами і обробкою стін близька до наведеної нами Богородичної Мономахової божниці в Переяславі.

1835 р. сулимівська церква оновлена— на ній замінено тесовий дах залізним, що безперечно, змінило форму куполів. В 900 рр. прибудована до старовинної церкви дзвіниця з переходом, дещо витримана в загальному характері будови;

Кол. Покровська церква в Переяславі (1704—1709 рр.).
Ancienne église Pokrovska à Péréïaslav (1704—1709).

але при цьому ремонті були зняті декоративні „баньки". В такому вигляді вона перебуває і тепер (без будьяких, звичайно, залишків минулого внутрішнього убрання).

Хронологічний порядок в огляді пам'яток примушує нас знову звернутись до Переяслава. Тут збереглася до наших днів друга пам'ятка XVII в. (його кінця) чудова мазепинська церква Вознесенія, побудована 1695—1700 рр.—разом з дзвіницею (1770—76 рр.), прибудовами (ризниця й панамарня—1820 р.) до неї, огорожею й кам'яним корпусом кол. класів семінарії, що набув малопривабливого вигляду (1753—57 рр.).

Весь цей старовинний, переважно, барочний ансамбль, що домінує в місті й складає найкращу його прикрасу вимагає найуважніших заходів для підтримки й догляду на майбутнє (зараз там розквартирована військова частина).

Доводиться дуже співчувати тому, що своєчасно не була попереджена розборка кам'яної Благовіщенської церкви в м. Баришевці, що будувалась 1722 р., одної з ранніх наших пам'яток XVIII в. Ще можливе зняття плану її фундаментів, але зовнішній вигляд церкви (по опису й оперуванню — однокупольний при хрестовому плані) докищо лишається невідомим і, можливо, зовсім незафіксованим. Невелика дзвіниця, яка ще існує, цікава своїми простими формами, шатровим покриттям, що нагадує початкове покриття Михайлівської дзвіниці в Переяславі на відомій зарисовці Т. Г. Шевченка.

До речі, приходить черга нагадати про цю Михайлівську церкву, споруджену, як відомо, поблизу одноіменної Мономахової в 1749 р. Вона збереглась до наших днів, але без купола, на кам'яному барабані від 1823 р., коли первісний її верх замінено на дерев'яний. Що торкається дзвіниці, згаданої вище (1786 р.), то й вона з часу відвідання Переяслава Шевченком змінила свій початковий верх на двохярусний дерев'яний, який був ще в 1935 році; зараз зберігся один нижній кам'яний постамент, подібний до баришівського з прибудовами будинка манастирського призначення (1745 р.). Трохи непокоїть нас майбутній стан цієї пам'ятки. Майже кільцем оточують Михайлівську церкву дерев'яні з толевим дахом складські приміщення „Заготльону". Чи видовбувались гнізда в старих стінах для кроков і чи відбивались прикраси їх в частинах, які ввійшли всередину прибудов,—нам невідомо. Проте смоляне мащення даху вже попсувало зовнішню поверхню стін церкви з ліпними прикрасами. Так чи інакше й цей старовинний архітектурний ансамбль Переяслава заслуговує на реставрацію і більш придатне використання своїх будівель. В сучасний момент ми вже в Переяславі не дораховуємо одної архітектурної пам'ятки—Покровської церкви першого десятиріччя XVIII в. Можливо, що від часу останньої реставрації її в 1914 р лишились денебудь її обміри. Все ж не зайвим було б зробити зараз обмір фундаментів, доки вони ще доступні для подібної роботи (зараз на місці проходить вивозка побитої цегли після розборки церкви). Невідомо, на жаль, що сталося з внутрішнім убранством Покрови, зокрема, нас цікавить історична картина, яку свого часу оглядав Шевченко і називав її автором „Матвеева, если не иностранца какого". Нам пощастило дістати тільки фотографію цієї картини; картина зображує Петра Великого з Катериною, Мазепу, козаків, Феофана Прокоповича й ін. поскільки фундатор церкви споруджував церкву в пам'ять взяття Азова, де він брав участь з частинами українських військ в армії Петра.

Історична картина з кол. Покровської церкви (XVIII стор.).
Tableau historique à l'ancienne église Pokrovski (XVIII siècle).

Закінчуючи наш огляд найголовніших архітектурних пам'яток Переяславщини, згадаємо церкву Войтова (Березанського району), яка ще збереглась. Це — Миколаївська церква, побудована 1790 р., хрестового плану з центральним куполом— пам'ятка епохи барокко на Україні, яка заслуговує повної уваги.

Бібліографічний покажчик

статтей про житлове будівництво, вміщених у закордонних журналах за січень — листопад 1940 р.

(Architectural Record, Moderne Bauformen, Monatsheft für Baukunst und Städtebau)

I. Багатоквартирні будинки

1. Herbert Sprotte, Miethäuser in Hamburg. — „Mod. Bauf.", 1940, H. 4, S. 177—186 (робочі рисунки S. 194/6), 15 фото, 1 план, 5 рисунків і 3 робочі рисунки.

Група багатоквартирних будинків, споруджених архітектором Гербертом Шпротте в 1938 р. в Гамбурзі. Будинки з червоної цегли. Окремі частини облямовані штучним каменем. Покрівля черепична. Квартири з 2-3 кімнат. (Див. фото 1).

Ілюстрації: загальний план, перспективи, плани житлових секцій, деталі фасадів.

2. Miethausreihen der Stuttgarter Vogelsangsiedlung. — „Mod. Bauf.", 1940, H. 7, S. 301 — 309, 5 фото, 6 рисунків і 4 робочі рисунки.

Ряд житлових будинків у колонії Фогельзанг біля Штуттгарта. Різнотипні двох- і трьохповерхові цегляні будинки, виконані за єдиним планом архітектором Гансом Ейтелем, дають хороший зразок забудови природних схилів. У верхньому ряді будинків — трьох- і чотирьохкімнатні квартири; з боку долини в підвальних поверхах розплановані двохкімнатні квартири.

Ілюстрації: план, перспективи, плани житлових секцій, фасади, інтер'єр.

3. Paul Fliether, Hamburg. Arbeiten aus den Jahren 1926—1939. „Mod. Bauf.", 1940, H. 10, S. 453 — 456 (робочі рисунки, S. 476), 4 фото, 1 рисунок, 1 робочий рисунок.

Роботи архітектора Пауля Флітгера, 1926 — 1928 рр.

Двохповерховий оштукатурений будинок на вапняковому цоколі в м. Фельберті, Рейнської округи, споруджений в 1926 р. Багатоповерховий будинок з цегли в Фельберті, споруджений в 1927 р., з трьохкімнатними квартирами. Будинок в Куппертал-Бармені, споруджений в1928р.

Ілюстрації: перспективи, фасади, план житлових секцій.

4. Kurt Groote, Düsseldorf Miethaus in München-Gladbach „Mod. Bauf.", 1940, H. 10, S. 493 — 496 4 фото, 2 рисунки.

Багатоквартирний будинок архітектора Курта Гроото, премійований в 1937 р. Мюнхен-Гладбах.

Будинок відзначається простим суворим виглядом і хорошими пропорціями. Споруджений з цегли. Для розширення вулиці архітектор застосував кутові аркади. (Див. фото 2).

Ілюстрації: перспективи, плани житлових секцій, деталі.

Фото 1

Фото 2

Фото 3

5. Zwei Miethäuser von professor Rudolf Schwarz. — „Mon. für Bauk.", 1940, H. 1, S. 17—19, 6 фото, 5 рисунків.

Два будинки, споруджені архітектором Рудольфом Шварцем з участю Йогана Крана. Перший будинок розрахований на 4 сім'ї; на першому поверсі дві двохкімнатні квартири, в двох верхніх поверхах — по дві п'ятикімнатні квартири.

Ілюстрації: перспективи, плани житлових секцій, інтер'єри, деталі.

6. Neue Berliner Wohnhausbauten. — „Mon. für Bauk.", 1940, H. 7, S. 181—188. 9 фото, 9 рисунків.

Нові житлові будинки в Берліні. Група багатоповерхових будинків житлового товариства; утворюють кілька кварталів. Архітектори Карл Бонатц і Ріхард Пардон. Квартири мають по $1^1/_2$, 2 і $2^1/_2$ кімнати, загальною площею в 16 — 18 м².

Ілюстрації: план, перспективи, плани житлових секцій і поверхів, деталі.

7. Wohnbauten von Architekt Kurt Groote, Düsseldorf. — „Mon. für Bauk.", 1940, H. 9, S. 245 — 252, 10 фото, 11 рисунків.

Житлові будинки архітектора Курта Гроote.

Група багатоповерхових цегляних будинків, Мюнхен-Гладбах. Житлові блоки з цегли в Рейдті; трьохповерховий оштукатурений будинок в Ельберфельді. Різноманітне рішення вікон у сходовій клітці. Вигнуті плани поверхнів. (Див. фото 3).

Ілюстрації: плани, перспективи, фасади, плани житлових секцій і поверхів, деталь бокової стіни.

8. New ideas essential to urban appartment, built for investment, by Jules Robert von Sternberg. — „Arch. Rec.", 1940, august, p. 80 — 85, 1 фото, 31 рисунок.

Стаття архітектора Жюля Роберта фон Штернберга про різні питання планування окремих приміщень, розміщення стінних пройм, сходів, конструкції стін, санвузлів і ін. у багатоповерхових будинках. В статті подаються конкретні приклади економних рішень.

Ілюстрації: інтер'єр, рисунки планів і розрізів.

9. New appartment buildings, planned as safe, profitable investments by Emery Roth.— „Arch. Rec.", p. 86 -- 87. 2 фото, 1 план.

Нові багатоповерхові будинки в Нью-Йорк Сіті. 18-поверховий типовий будинок з площею в 28000 кв. футів. В будинку 250 квартир, що мають 1000 кімнат.

Ілюстрації: перспектива, інтер'єр, типовий план поверху.

10. Apartment planning provisions.— „Arch. rec.", 1940, august, p. 88 — 90, 29 рисунків.

Планування квартир. На цілому ряді рисунків показані різні типи планування їдалень, житлових приміщень, кухонь, спальних кімнат, ванних і кладових, а також різні способи розміщення меблів у житлових кімнатах.

11. Private capital constructs air-conditioned appartments.— „Arch. Rec.", 1940, august, p. 91 — 94.

Kimbough Towers,— найбільший багатоквартирний бетонний будинок, будівництво якого почато в 1929 р. під керівництвом архітектора Бернгама. Будинок має 9 поверхів. У 8 поверхах є 96 квартир, що складаються з 2, 3, $3^1/_2$, 4 і $4^1/_2$ кімнат. Поверхи над підвальним поділені на дві секції. В кожній секції по 6 квартир з окремим комунальним устаткуванням. (Див. фото 4).

12. New appartaments stress flexible planning.— „Arch. rec.", may, 1940, p. 41 — 44. 10 фото, 5 рисунків.

Нові будинки вимагають гнучких планів.

Кооперативні будинки в Чікаго. Мають по дві великі квартири і по одній невеликій над підвальним поверхом. Архітектор Джордж Фред Кек спланував кожну з великих квартир так, що її легко можна перетворити на дві невеликі. Приміщення підвального поверху теж легко перетворити на невелику квартиру. Не зважаючи на свій досить непривітний казарменний вигляд, будинок має свої переваги, які полягають в гнучкості плану. (Див. фото 5).

Ілюстрації: план, перспективи, плани поверхів, деталі, інтер'єри.

II. Будівництво селищ, міста-сади

1. Die Schachenmayer-Siedlung in Salach (Würtenberg).— „Mod. Bauf.", 1940, H. 7, S. 318 — 321. 3 фото, 21 рисунок.

Селище Шахенмайр у Вюртенберзі (Салах). Архітектор Гуго Шлоссер. Виконана перша частина програми — 23 будинки на 40 квартир. Більшість будинків двохповерхові, по дві квартири з 3 (іноді з 2) кімнатами і кухнею.

Фото 5 Фото 4

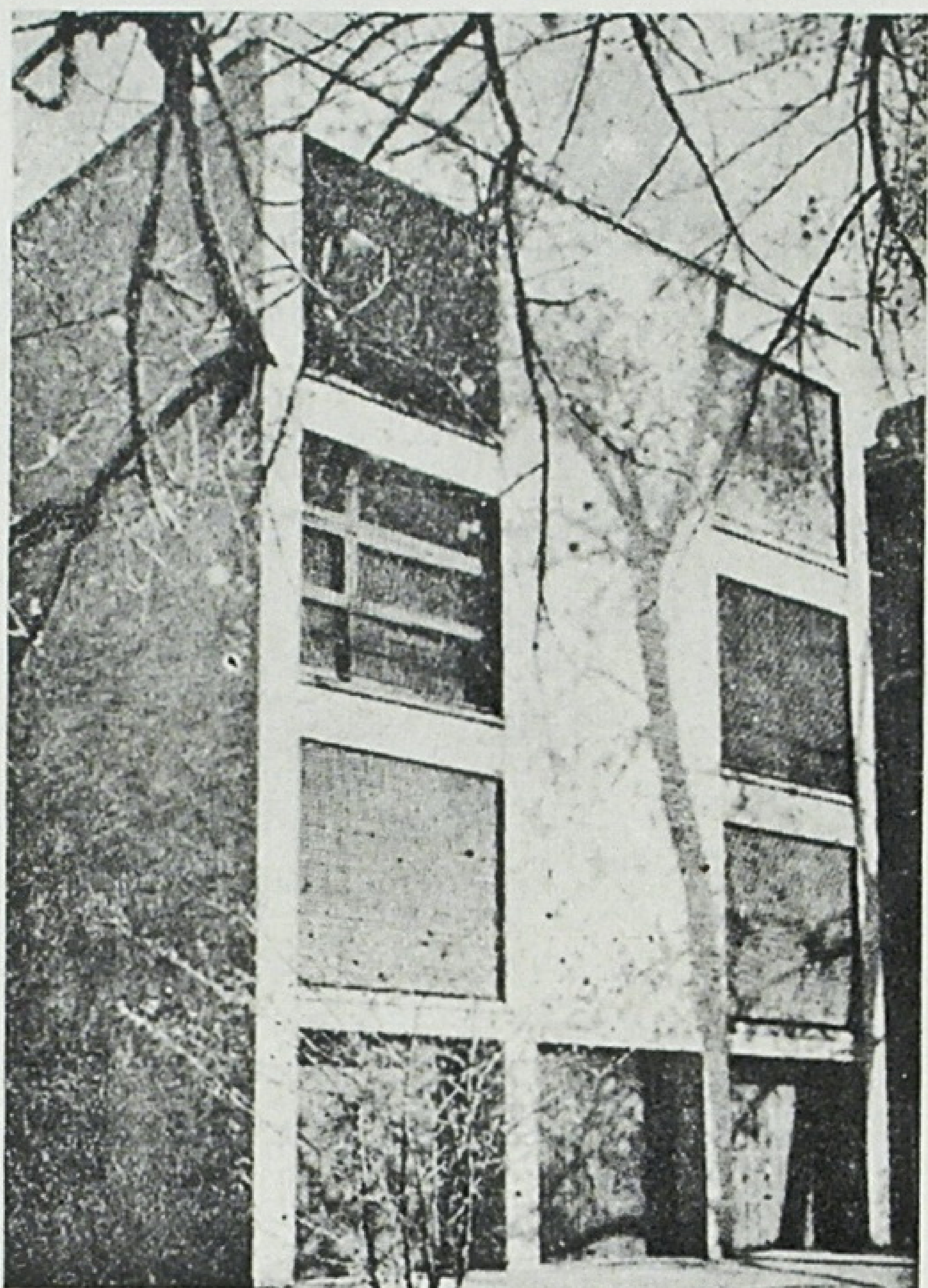

Фото 6

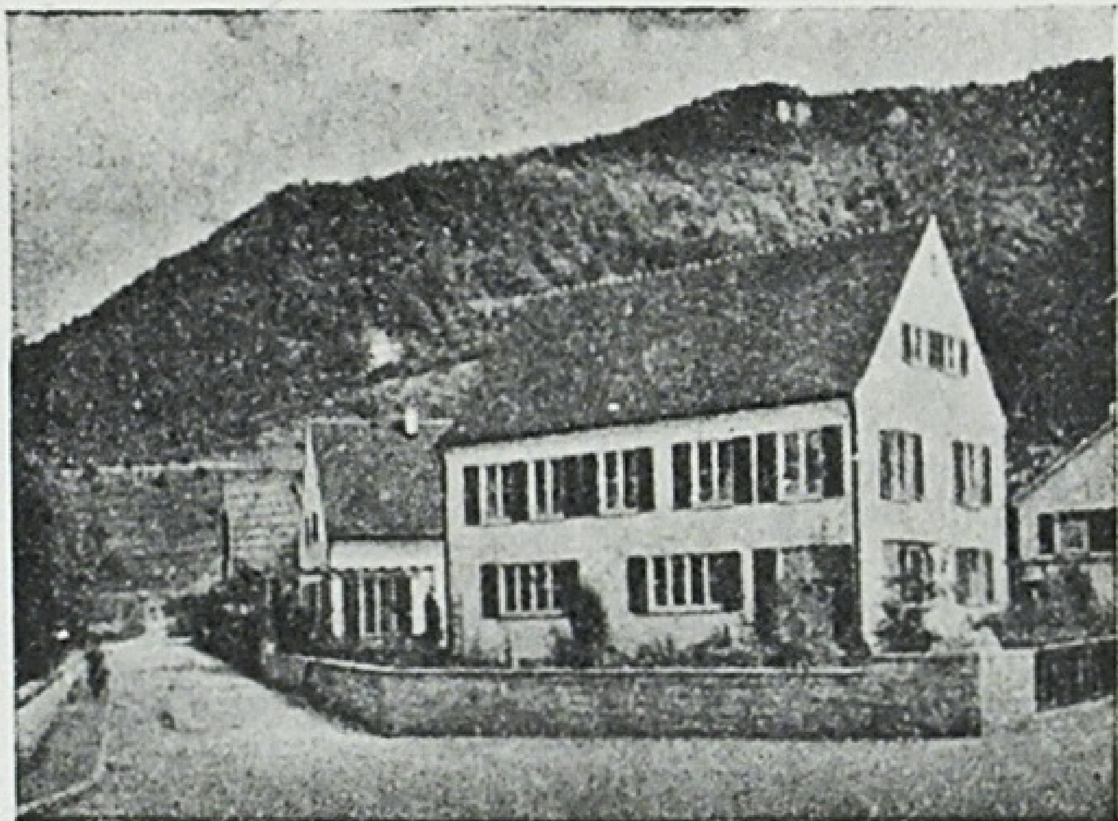

Фото 7

Ілюстрації: перспективи, плани поверхів, розрізи, деталь оформлення будинку.

2. Beamten-Wohnhäuser in Oberlenningen in Würtenberg.— „Mod. Bauf.", H. 7, S. 314 — 317. 5 фото, 5 рисунків.

Житлові будинки для службовців паперової фабрики в Оберленнінгені (Вюртенберг), біля підніжжя Альп. Архітектор Ганс Ейтель. Підвальні поверхи з бетону, житлові — з цегли. Крім житлових будинків є зал для гімнастики і зборів, басейн і спортмайданчик. (Див. фото 6).

Ілюстрації: план, перспективи, плани поверхів, модель селища.

3. Einfamilienhäuser von Wielhelm Wucherpfennig in der Gartenstadt Köln-Stadion.— „Mod. Bauf.", 1940, H. 3, S. 101 — 115. 13 фото, 3 робочих рисунки.

Група будинків, кожний для однієї сім'ї. Спорудив архітектор Вільгельм Вухерпфенніг у місті-саду Кельн-Стадіон. У плані цього міста-саду були передбачені широкі вулиці і садок біля кожного будинку. В 1930 р. споруджено 30 будинків. Після довгої перерви знову почалось будівництво, зразки якого показані на фото. Найбільший будинок має 7,60 × 12,40 м, найменший — 7,60 × 9,25 м. Всі житлові кімнати виходять на південь, у сад. Будинки двохповерхові, оштукатурені і пофарбовані в жовтуватий колір. (Див. фото 7).

III. Невеликі міські і приміські будинки

1. Haus Dr. Sch. in Münster.— „Mod. Bauf.", 1940, H. 8, S. 357 — 363. (Робочі рисунки S. 374 — 376), 7 фото, 4 рисунки, 1 малюнок.

Будинок лікаря-спеціаліста в Мюнстері. Архітектор Домінікус Бем. Будинок двохповерховий з крилом для кухні і гаражу. Має окреме газосховище.

Ілюстрації: перспективи, плани поверхів, інтер'єри.

2. Wohnhaus des Architekten Robert Kisch in Berlin-Lichtenfelde.— „Mod. Bauf". 1940, H. 7, S. 322—324. 4 фото, 2 рисунки.

Житловий будинок архітектора Роберта Кіша, Берлін-Ліхтенфельд. Двохповерховий будинок, споруджений в 1938—39 рр. з цегли різних відтінків кольору. Покрівля з шиферу. Парове опалення.

Ілюстрації: план, перспективи, плани поверхів, деталь фасадної стіни.

3. Vier Wohnhäuser in Wiesbaden.— „Mod. Bauf.", 1940, H. 4, S. 163 — 168. 7 фото, 6 рисунків, 2 малюнки.

4 житлові будинки в Вісбадені. Архітектор Рудольф Дерр. Відзначаються простотою плану і майстерним вирішенням

різноманітних завдань житла. Будинки цегляні, оштукатурені, на кам'яному цоколі, парове опалення.

Ілюстрації: план, перспективи, плани поверхів, розрізи, деталь оформлення вхідних дверей.

4. Vierfamilienhaus in Hamburg. — „Mod. Bauf.", 1940, H. 4, S. 187. 1 фото, 1 рисунок.

Будинок для 4 сімей в Гамбурзі. Спорудив архітектор Герберт Шпроттев 1938 р. Будинок двохповерховий, цегляний, має 4 квартири по 4 кімнати. В підвальному поверсі гаражі для кожної квартири.

Ілюстрації: гараж, план першого поверху.

5. Haus H. in Stuttgart. — „Mod. Bauf.", 1940, H. 2, S. 73 — 78. (Робочі рисунки S. 69 і 72), 8 фото, 2 рисунки.

Будинок в Штуттгарті. Архітектор Пауль Даріус.

Ілюстрації: план, перспективи, деталі, плани поверхів, інтер'єри.

6. Vorstädtische Wohnhäuser in Nürnberg. — „Mon. für Bauk.", 1940, H. 2, S. 45 — 52. 10 фото, 12 рисунків.

Приміські будинки в Нюрнберзі. Архітектор Андреас Гейнлейн.

Групи двохповерхових будинків для однієї або двох сімей. (Див. фото 8).

Ілюстрації: перспективи, деталі фасаду, плани поверхів.

7. Vorstädtische Wohnhäuser. — „Mon. für Bauk.", 1940, H. 7, S. 189 — 192. 7 фото, 6 рисунків.

Приміські будинки, Берлін-Шмаргендорф. Архітектор Фріц Шопол. Ширина будинку 7,8 м, глибина — 13,2 м.

Будинки подвійні.

Ілюстрації: перспективи, плани поверхів, інтер'єри.

8. New houses (from two to four bedrooms). — „Arch. Rec.", 1940, february, p. 53 — 66. 28 фото, 10 рисунків.

Нові будинки з двома-чотирма спальними кімнатами.

Кілька зразків одно- і двохповерхових будинків каркасної конструкції в різних країнах Америки.

Ілюстрації: перспективи, інтер'єри, розрізи, плани поверхів.

9. Standarts for houses. — „Arch. Rec.", 1940, march, p. 94 — 107, 35 фото, 13 рисунків.

Стандартні будинки в Америці. У статті подаються стандарти для освітлення, контролювання звуку, опалення, вентиляції та санвузлів невеликих будинків. На фото подано ціле селище, де застосовано ці стандарти. (Див. фото 9.)

10. Houses in Massachusetts, Washington, Tennessee, California. — „Arch. Rec.", 1940, march, p. 109 — 120. 21 фото, 11 рисунків.

Фото 8

Фото 9

Фото 10

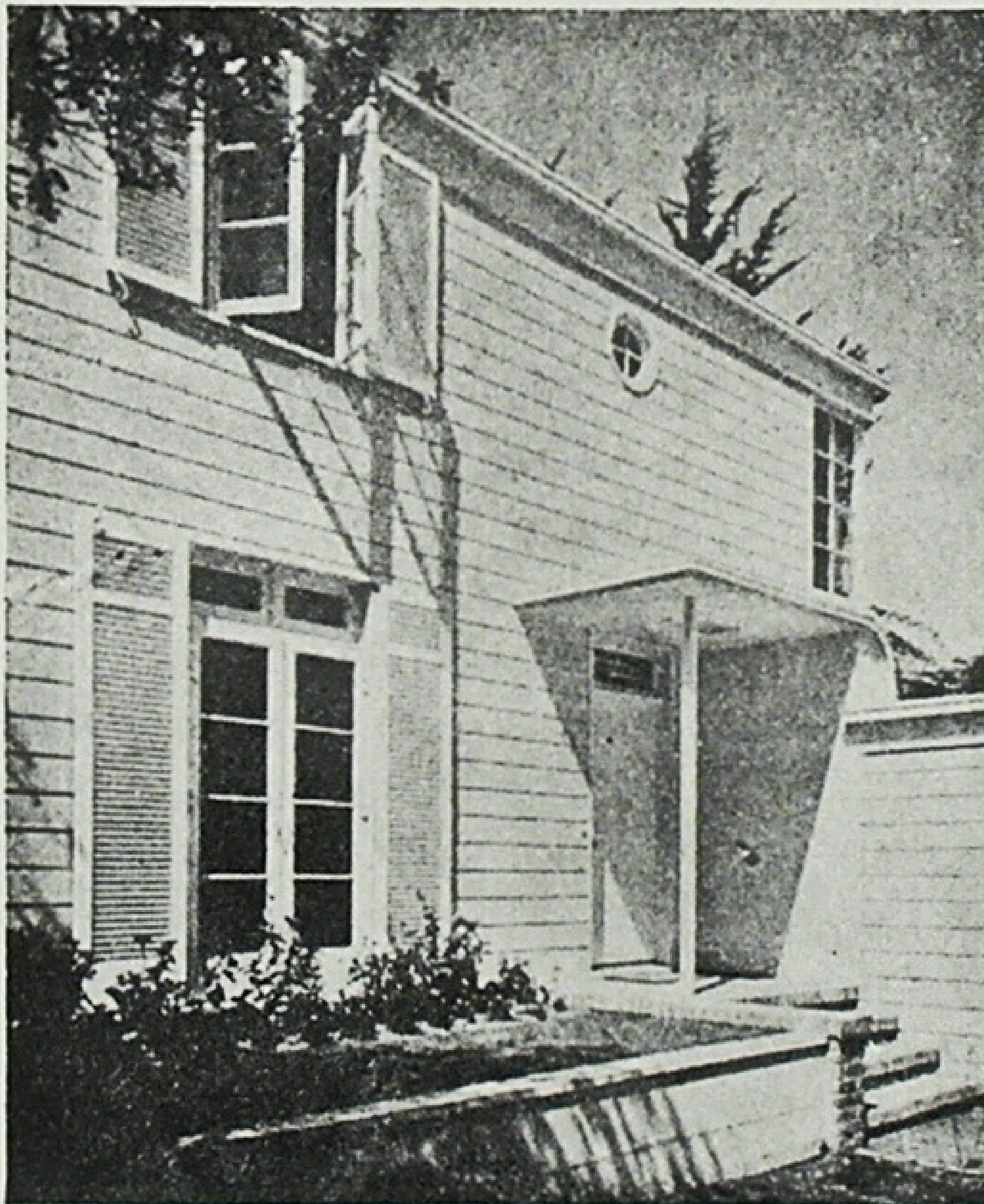

Фото 11

Будинок Вальтера Гропіуса і Марселя Бреуера в Массачузетсі; Пауля Тзерай і Альбана Шеу в Вашінгтоні; архітектора Вільсон Верстера в Каліфорнії. Будинки одно- і двохповерхові, споруджені з готових фабричних матеріалів.

Ілюстрації: плани, перспективи, інтер'єри, розрізи, моделі.

11. New houses (with three bedrooms). — „Arch. Rec.", 1940, april, p. 57— 66. 20 фото, 12 рисунків.

Нові будинки в Нью-Джерсей, південній Каліфорнії, Вісконсіні, Орегоні і Массачузетсі. Зразки поєднання архітектури з рельєфом місцевості.

Ілюстрації: перспективи, плани поверхів, інтер'єри, деталі.

12. Step-back planning gives privacy. — „Arch. Rec.", 1940, may, p. 45 — 47. 4 фото, 4 рисунки.

Зразок будинку, спорудженого на схилах. Споруджений за проектом архітектора Грегорі Ена. Будинок витягнений в довжину. Має 4 окремі квартири.

Ілюстрації: перспектива, план, інтер'єри, плани поверхів, розріз.

13. Houses with tow bedrooms. — „Arch. Rec.", 1940, may, p. 57 — 66. 21 фото, 9 рисунків.

Будинки з двома спальнями. Показано типи будинків у різних місцевостях, що дають різні варіації в рішенні цієї проблеми у зв'язку з різноманітністю природних умов.

Ілюстрації: перспективи, плани, інтер'єри.

14. Houses with four or more bedrooms. — „Arch. Rec.", 1940, june, p. 69 — 80. 25 фото, 11 рисунків.

Будинки з чотирма і більше спальними кімнатами. Будинки приміського типу.

Ілюстрації: план, перспективи, плани поверхів, інтер'єри.

15. Houses with three bedrooms. — „Arch. Rec.", 1940, july, p. 49— 60. 25 фото, 10 рисунків.

Будинки з трьома спальнями. Показані різні варіації рішень. Деякі з них приміські; інші мають невелику обмежену площу. Матеріал — дерево, цегла. Каркасні конструкції. Вбудовані меблі. (Див. фото 10.)

Ілюстрації: перспективи, плани, інтер'єри.

16. Vorstädtische Wohnhäuser in Berlin. — „Mon. für Bauk.", 1940, H. 3, S. 69 — 76, 12 фото, 6 рисунків.

Приміські будинки в Берліні. Архітектор Герман Вернер. Двохповерхові будинки, з'єднані під кутом лоджіями; кожний призначений для двох сімей і має квартири з $3^1/_2$ кімнат.

Ілюстрації: перспективи, плани поверхів, інтер'єр, розріз. (Див. фото 11.)

М. І. Вязьмітіна

ПО ПРОЕКТНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

В Київському міськпроекті

Реконструкція київських ринків

За генеральним планом реконструкції міста існуючі в Києві ринки мають бути перенесені на спеціально призначені для них ділянки. Система відкритого продажу в колгоспних рядах має бути замінена системою критих упорядкованих ринків з капітальними будівлями. Значно поліпшується обслуговування як міського споживача, так і колгоспників, які привозять продукцію на продаж.

Проект реконструкції ринків Києва складає група архітекторів Міськпроекту. Ескізний проект ринку в Сталінському районі складає архіт. О. Г. Недопака з участю архіт. М. І Горбачевського. Для ринку відводиться квартал в 4 5 га, що примикає до теперішнього безарного майдану і виходить торцями з одного боку на В. Васильківську вулицю, а з другого - на нову вулицю, що має бути прорізана. Вздовж ділянки проходить дві дороги — одна для транспорту, а друга — для покупців. На ділянці, оформленій зеленню, фонтанами і т. д., буде споруджено 4 критих павільйони: овочево-фруктовий, м'ясо-молочний, павільйон державної торгівлі та адміністративно-побутовий. Рельєф місцевості дає змогу організувати входи в павільйони на двох рівнях — на рівні другого поверху з пішоходної дороги і на рівні першого поверху — з внутрішнього майданчика між павільйонами.

Загальна кубатура трьох торгових павільйонів дорівнюватиме 60000 куб. м.

Овочево-фруктовий та м'ясо-молочний павільйон разраховані кожний на 300 торгових місць. В підвалах цих павільйонів розмістяться холодильники і склади.

В адміністративно-побутовому павільйоні міститиметься управління ринку, кафетерій та кімната матері і дитини на 20 дітей для обслуговування матерів, що годують немовлят. Тут же колгоспники знайдуть філіал ощадної каси, поштовий філіал, довідний та газетний кіоски тощо.

Обидва павільйони колгоспної торгівлі цілком однакові і разом з павільйоном державної торгівлі створюють композиційну вісь перпендикулярну до дороги, якою проходитимуть покупці. Згодом головну частину ділянки, що виходить на В.-Васильківську вулицю, передбачається забудувати готелем для приїжджих колгоспників.

Перша черга забудови нового Ботанічного саду

Проект генерального плану нового Ботанічного саду був складений в Архітектурно-планувальному управлінні архіт. І. І. Довгалюком. Тепер на території саду провадиться насаджування зелені і планування. Архітектурну забудову проектують архітектори О. Г. Недопака, Л. М. Шкаруба і А. Ф. Марченко. До цієї групи входить також і архіт. І. І. Довгалюк.

Покищо група виконала ескізи учбових павільйонів, гроту для вирощування спорових рослин, ескізи фонтанів і т. ін., а також ескізний проект реконструкції кол. Іонінської церкви під будинок ботанічного музею.

Будинок ботанічного музею складається з експозиційних приміщень, під які пристосовані бокові нефи церкви, та аудиторії на 160 місць, що міститься в центрі і освітлюється верхнім світлом через фонар, що замінить собою розібраний купол церкви.

Житловий будинок на Брест-Литовському шосе № 12

Кубатура будинку (архіт. М. І. Горбачевський) дорівнює 2200 куб. м. В цьому будинку проектується гуртожиток з тим, щоб потім його можна було, після невеликих переробок, перетворити в індивідуальні квартири. Будинок матиме п'ять поверхів. У першому поверсі міститимуться магазини і підсобні приміщення а також котельна, яка тут устатковується тому, що грунтові води не дають змоги спорудити підвал. Фасад вирішується простою гладдю неоштукатуреної стіни, на якій виділяються сильно розвинені мотиви входів, оформлених грубо колотим каменем і орнаментованих в дусі народної творчості.

Лижна база в Шевченківському гаю

За завданням київської міської ради і Київської ради фізкультури в Шевченківському гаю (Лук'янівка, біля 2 медичного інституту) проектується влаштувати лижний трамплін на велику дистанцію і лижну базу. Автор проекту архіт. А. Г. Недопака постарався надати будинкові бази характеру, який гармоніював би з навколишньою природою.

Житловий масив на Гарматній вулиці

Одною з найцікавіших робіт, яку провадять тепер архітектори Київміськпроекту, є житловий масив на Гарматній вулиці, автори якого прагнуть добитися на цьому масиві єдиного ансамблевого рішення.

Перш, ніж взятись до роботи над окремими об'єктами, архітектори (Г. І. Копоровський, В. А. Сазанський, Г. А. Благодатний) заходились над плановим і висотним рішенням цілого відтинку магістралі.

Архітектура всього житлового масиву характеризується в основному контрастністю гладкої стіни і рельєфно-орнаментального трактування окремих місць фасаду (переважно входів). Це надає їй характеру, що споріднює її з народною архітектурою. Крім того, і в самому виборі деталей орнаментації автори прагнуть використовувати мотиви української народної архітектури.

За типову, спільну для всіх будинків житлового масиву на Гарматній вулиці, взято секцію Академії Архітектури (архітектори П. Блохін і А. Зальцман). Будинки в основному матимуть 5 поверхів. Двохкімнатних квартир буде 75%, трьохкімнатних — 25%. Площа двохкімнатної квартири дорівнюватиме 35,4 кв. м, трьохкімнатної — 49,25 кв. м.

Кубатура житлового будинку, проектованого архіт. Копоровським, дорівнює 32000 куб. м. Будинок розташовується глаголем, довшою стороною на Гарматну вулицю. Всупереч традиціям, архіт. Копоровський вирішує ріг будинку в пониженому кінці фронту не баштою, а оригінальним підкреслюванням наріжної частини стіни з допомогою багатої орнаментики, зв'язаної в одне ціле з аркатурой магазинних пройм, що заповнюють збільшену в цьому місці висоту першого поверху.

Інші житлові будинки того ж комплексу, об'ємом в 57000 і 30000 куб. м, проектують архітектори Благодатний і Сазанський. Ці будинки теж п'ятиповерхові і тільки в окремих частинах трохи вищі.

Житловий будинок на Брест-Литовському шосе № 13

Будинок, загальною кубатурою в 53000 куб. м, матиме 140 квартир. Автор проекту—архіт. О. М. Смик. В основу взято таку ж секцію, як і для будинків на Гарматній вулиці. Фасад симетричний. Зважаючи на майбутню забудову магістралі, за проектом якої трохи далі від цього будинку буде створена сильно виражена композиційна вісь з висотним акцентом і широко розвиненим курдонером, автор обмежився тим, що злегка підкреслив вісь свого будинку центральним в'їздом і невеликим фронтоном наверху. Автор взяв також до уваги і те, що фасад, обернений на північ і майже позбавлений сонця, повинен „працювати" не рель'єфом, а кольором. Саме тому фасад оформлюється переважно в кольорі. Основним фоном залишається звичайна вапняна штукатурка.

Житловий будинок на вул. Воровського № 22

Проектований архіт. А. В. Добровольським житловий будинок в 40000 куб. м має бути споруджений на місці, зайнятому тепер забутою невдалою забудовою правого крила будинку Вукопромради і Ратау.

Ліве п'ятиповерхове крило того ж будинку, теж дуже низької якості щодо архітектури, буде реконструйоване і зв'язане з новим будинком з допомогою спеціальної архітектурної вставки, що підтримуватиметься в першому поверсі портиком проїзду. Отже, архітектура теперішнього будинку буде закрита від вулиці. Будинок розташовується глаголем, виходячи другим своїм боком на майдан, що буде утворений на перетині вул. Воровського і Обсерваторної. Будинки диспансеру охматдиту і добровільної пожежної команди згодом будуть розібрані.

Висотна частина будинку в вигляді башти намічається в кінці глаголя, біля укосу саду обсерваторії. Тут же будуть сходи до обсерваторії, а праворуч від них почнеться лінія забудови обсерваторної вулиці.

Житлова секція застосовується така ж, як і на Гарматній вулиці.

Всі зазначені житлові будинки споруджуватимуться з максимальним застосуванням принципу збірності і поточності. В зв'язку з цим підготовляється укладення договорів з майстернями міськради на масове виготовлення будівних деталей (лутох, рам, східців, залізобетонних плит для перекрить, щитових накатів і т. ін. Навіть архітектурні деталі, за взаємною згодою авторів, передбачається обмежити в кількості, застосовуючи метод зміни їх поєднання в різних об'єктах.

Готель на урядовому майдані

Майстерня закінчила технічний проект готелю, який уже був даний на остаточну консультацію акад Гольцу і на рецензію акад. М. Коллі. Найближчого часу проект розглядатиме Техніко-експертна рада міськради. Найближчого часу передбачається організувати присвячену готелю виставку в залах президії міськради.

* * *

Архіт. М. В. Холостенко закінчив технічний проект житлового будинку на 24 квартири для Спілки радянських композиторів. Будинок споруджуватиметься на вулиці М. І. Калініна № 16.

М. А. Гершман

Творчий звіт шкілпроекту УРСР

Шкілпроект Наркомосвіти УРСР—єдина на Україні організація, що складає проекти шкіл. Відповідно до постанови ЦК ВКП(б) і РНК СРСР про шкільне будівництво від 1935 р., перед цією організацією стояли особливо відповідальні і серйозні завдання. Основне з них—дати для масового шкільного будівництва високоякісні типові проекти, створити архітектурний образ радянської школи, гідний нашої великої сталінської епохи.

На засіданні Київського обласного правління Спілки радянських архітекторів, де було вислухано творчий звіт Шкілпроекту, відзначено, що керівництво Шкілпроекту не спромоглось як слід організувати і розгорнути проектування шкіл. Кращі майстри архітектури Києва до останнього часу не були залучені до цієї роботи, і це дуже негативно позначилось на якості випущених проектів і споруджених за ними шкіл. В роботі колективу архітекторів Шкілпроекту існувала замкненість і келійність під час розгляду і затвердження нових типових проектів. Ці проекти не були віддані на огляд і критику архітектурної громадськості і широких мас працівників освіти, директорів, викладачів шкіл і ін.

В своїй творчій роботі архітектори Шкілпроекту дуже мало уваги віддають створенню архітектурного образу школи. Як зовнішня, так і внутрішня архітектура більшості шкіл відзначається рисами спрощенства. В рішенні фасадів цих будинків — штамп і примітив. Дуже негативний вплив на якість споруджених шкіл мала відсутність авторського нагляду в процесі будівництва, про який і досі в Шкілпроекті думають дуже мало.

Як позитивний момент правління відзначило прагнення авторів проектів в останні часи вирішувати фасади шкіл у цеглі, а також збільшення уваги до стандартизації типових деталей (вікон, дверей, сходів, габаритів санвузлів тощо).

Внутрішній конкурс 1940 р. на нові типові рішення шкіл теж дав мало. З поданих на цей конкурс проектів як найкращі можна відзначити тільки тип № 52 архіт. Є. М. Волинської і школу для глухонімих на 120 дітей архіт. І. І. Шиманського.

Правління в принципі висловилось проти організації надалі таких відомчих конкурсів, оскільки це по суті є неправильним використанням державних коштів, що асигнуються на проведення конкурсів, а також свідчить про боязнь широкої громадської критики.

ХРОНІКА

Академія Наук УРСР на допомогу будівництву Палацу Рад у Москві

Розрахунок стійкості основного каркасу Палацу

Починаючи з 1936 р. Інститут будівної механіки АН УРСР за завданням Управління будівництва Палацу Рад СРСР провадив науково-дослідну роботу щодо розрахунку стійкості висотної частини каркасу Палацу Рад.

За цим детальним розрахунком, проведеним під керуванням проф. М. В. Корноухова, основний каркас Палацу являє собою просторову стрижневу систему висотою в 339,5 м (без статуї В. І. Леніна), що складається з п'яти барабанів; з цих барабанів перший, третій, четвертий і п'ятий—циліндричні, а другий—конічний. Кожний барабан складається з 64 колон (32 зовнішніх і 32 внутрішніх), з'єднаних у двох напрямах потужними зв'язками.

Експериментальну перевірку можливих втрат стійкості проводили з допомогою спеціальних моделей в 1/130 натуральної висоти.

Для випробування моделей інститут спроектував і спорудив прес потужністю в 120 тонн. Понад 100 приладів фіксували силу і деформації під час випробування моделей. Тепер, на підставі аналізу роботи вже випробуваних моделей, провадиться деяке підсилення ще невипробуваних моделей.

Ця робота в цілому має бути закінчена найближчими днями. Результати її будуть опубліковані окремою монографією.

Труби для Палацу Рад

Друга цікава робота, яку виконує Академія Наук УРСР для Палацу Рад це—проблема з'єднання труб.

Як відомо, у велетенській будівлі Палацу Рад буде прокладено понад 600 кілометрів труб найрізноманітнішого призначення.

При спорудженні Палацу Рад дуже багато уваги приділяється довговічності всіх частин будівлі. З цього погляду певні турботи у будівників Палацу викликали труби і способи їх з'єднання оскільки практика показала, що звичайні залізні труби служать не більше 40—60 років і то при умові періодичного ремонту трубних з'єднань.

Вибір матеріалу для труб і розробку технології їх виготовлення здійснював Дніпропетровський науково - дослідний трубний інститут, опрацювання ж методів з'єднання труб, які забезпечили б необхідну довговічність всього трубопроводу Палацу, доручено було Інститутові електрозварювання Академії Наук УРСР.

Група Інституту електрозварювання, під керуванням заслуженого діяча науки акад. Є. О. Патона, протягом майже двох років досліджувала 8 типів труб з сталей різного хімічного складу, що їх відібрав Дніпропетровський трубний інститут. Всього було проведено понад 500 дослідів щодо зварювання і понад 2500 випробувань на корозію сталі.

Досліди і випробування провадились під загальним науковим керуванням кандидата технічних наук В. І. Дятлова, конструкції з'єднань розробляв інж. Р. В. Мамонов, а корозійні випробування проводили інженери Д. М. Рибкін, І. І. Фрумін, В. Г. Приходченко.

Комісія будівництва Палацу Рад, яка недавно одвідала Інститут електрозварювання, ознайомившись з результатами цих робіт, прийняла запропоновані інститутом способи з'єднання труб.

Результати цих робіт будуть широко використані не тільки в будівній, а й нафтовій та суднобудівній промисловості.

Будівництво в українських національних формах

Бригада архітекторів київського міськпроекту, на основі премійованого влітку 1940 р. на всесоюзному конкурсі типового проекту, розробила технічний проект сільського будинку культури для с. Ліски, Кременчукського району, області.

Як у зовнішньому, так і у внутрішньому оформленні будинку будуть широко використані елементи української народної творчості—розпис, випалювання по дереву тощо.

Споруджувати будинок почнуть найближчого часу. Для здійснення авторського нагляду на місці будівництва до с. Ліски виїжджав архітектор А. В. Добровольський.

Всесоюзний пленум архітекторів

В Москві відбувся всесоюзний пленум Спілки радянських архітекторів СРСР, присвячений питанням художньої промисловості. З Києва в роботі пленума взяла участь делегація в складі архітекторів Г. В. Головка, П. Ф. Альошіна, Н. А. Шехоніна, І. Є. Жуковського і С. В. Григор'єва, художників Н. А. Прахова, Н. А. Ракицького, Л. П. Калениченка і майстра народного мистецтва Наталії Вовк.